

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Yükseköğretim, Yurtdışı Eğitimi ve
Dışilişkiler Genel Müdürlüğü

MİLLÎ EĞİTİM POLİTİKALARI İNCELEMESİ TÜRKİYE

O E C D Raporu

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı Paris - 1989

14 Aralık 1960 tarihinde Paris'te imzalanan ve 30 Eylül 1961 tarihinde yürürlüğe giren Antlaşmanın 1. maddesi uyarınca Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (OCDE) aşağıda belirtilen politikaların geliştirilmesini amaçlamaktadır :

— Ekonomik istikrarı korumak kaydıyla, üye ülkelerin ekonomik ve istihdam imkânlarını en güçlü biçimde geliştirmek, hayat seviyesini yükseltmek, dolayısı ile dünya ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmak;

— Gerek üye olan gerekse üye olmayan ülke ekonomilerinin büyümelerine yardımcı olmak;

— Dünya ticaretinin tek yönlü değil fakat uluslararası vecibelere uygun olarak çok taraflı olarak gelişmesini sağlamak.

OCDE'ye üye ülkeler : Federal Almanya Cumhuriyeti, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, İspanya, A. B. D., Fransa, Yunanistan, İrlanda, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Norveç, Hollanda, Portekiz, Birleşik Krallık, İsveç, İsviçre ve Türkiye. Bunları takibeden ülkeler bilahere belirtilen tarihlerde üyeliğe kabul edilmişlerdir : Japonya (28 Nisan 1964), Finlandiya (28 Ocak 1969), Avusturalya (7 Haziran 1971) ve Yeni Zellanda (29 Mayıs 1973).

Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyeti OCDE'nin bazı çalışmalarına katılmaktadır. (28 Ekim 1961 tarihli antlaşma).

REVIEWS OF NATIONAL POLICIES FOR EDUCATION TURKEY

başlığı altında İngilizce nüshası da mevcuttur.

(C) OCDE, 1989

Röprodüksyon veya tercüme taleplerinin

M.le Chef du Service des Publications, OCDE 2, rue André Pascal, 75775
PARIS CEDEX 16 Fransa adresine yapılması.

Türkiye'deki millî eğitim politikalarının bu incelemesi için araştırmacılar, yüksek öğretim hariç fakat eğitimcilerin formasyonu dahil, eğitim sistemini toplu olarak incelemeye davet edilmişlerdir.

İnceleyiciler, eğitim organizasyonu üzerinde de yankı uyandıran ve sistemin de uyması gereken modern Türkiye'nin ana görünümünü gün ışığına çıkarmakla işe başlamışlardır. Burada, özellikle Türkiye'nin içinde bulunduğu özel coğrafi durum, Atatürk ilkelerine sürekli bağlılık, hızla gelişen ve tarıma dayalı ekonomisi, yüksek doğum oranı ve şehirleşme bahse konu olmaktadır.

İlk öğretim konusuna gelince, burada ufak okulları muhafaza etmekle birlikte eğitimin daha etkili olabilmesi için bazı değişikliklerin yapılması gerektiği fikrindedirler. Ayrıca, tüm okullardaki öğretimin fevkâlâde merkezîyetçi ve yüklü tedrisat programlarını aksettirdiğini, dolayısıyla otoriter ve didaktik bir eğilim gösterdiğine de işaret etmektedirler. Bu bakımdan okullara programlarını geliştirmeleri, ders kitaplarının ve pedagojik malzemelerin seçimi gibi bazı inisiyatifler tanımak faydalı olabilir. En s'vri problemlerle karşı karşıya bulunan sektörlerden biri de özellikle toplam yaş grubunun hızla gelişmesine bağlı bulunan orta öğretimin ilk bölümünü teşkil etmektedir. Esasında ufak bir azınlığa yönelik teorik dersleri kapsayan bir tedrisat programının çeşitli yetenek ve ilgi alanlarına cevap verebilmesi için tadili gerekir. İnceleyiciler, kaynakların çok yetersiz olmasına karşın yetkililerin okul öncesi eğitimi geliştirmek için ön gördükleri projeleri onaylamakta ve özellikle küçük ve büyük şehirlerin fakir mahallelerinde oturan çocukların teşkil ettiği en elverişsiz kategorilerin çıkarlarına cevap verebilmek yönündeki gayretlerini yoğunlaştırmaları için onları teşvik etmektedirler.

İlk öğretimin ötesinde, Türkiye özellikle mesleki ve teknik formasyona yönelik değişik bir sistemi uygulamaya karar vermiş bulunmaktadır. Geleneksel teorik programın hakimiyetini hissedilir derecede indirgemeyi amaçlayan yetkililerin bu hedefini kayda alan inceleyiciler, yaş gruplarının yüzde altmışını mesleki ve teknik eğitime nasıl yönlendirebileceklerini kendilerine sormaktadır. Eğitim ve formasyona işveren ve sendika kesimlerinin iştirakini sağlayabilmek için ne gibi önlemlerin alındığını sormaktadırlar. Bilhassa, çıraklık sisteminin geliştirilip iyileştirilmesine büyük bir önem vermektedirler. Dikkatleri üzerine topladıkları diğer çok önemli bir alan da yabancı dil eğitimi olmuştur. Türkiye bu sahaya özel bir önem atfetmekle birlikte burada kalifiye eğitimcilerin yokluğu görülmektedir.

Eğitimcilerin yetiştirilmelerine gelince, buranın en çarpıcı yanı bu formasyon yetkisinin son olarak üniversiteye devredilmiş olmasıdır. İnceleyiciler

larının eğitim düzeylerinin zayıf olmalarından ileri gelmektedir. Halen hizmet gören eğitimcilerin kalitesi de yetkilileri endişelendirmektedir. İnceleyiciler onbinlerce eğitimcinin yeni kurulan Açık Üniversite vasıtası ile verilen kurslarda geliştirilmeleri yönünde sarfolan gayretler karşısında hayretlerini gizleyememekle beraber hizmet sırasında hakikaten sağlam bir formasyon programının kalıcı olarak uygulanması gerekeceğinin aynı derecede önem taşıdığını ifade etmektedirler. Ayrıca, gerek okullarda gerekse kuruluşlardaki mesleki ve teknik eğitim elemanlarının sayısındaki noksanlıklar ayrı bir zorluk yaratmaktadır.

Eğitim sisteminin geneldeki işlevine gelince, inceleyiciler birçok öncelikli zorluklara değinmekte ve bunlara cevap teşkil edebilecek olanakları önermektedirler; eğitim politikaları ile diğer millî politikalar arasında daha sıkı bir koordinasyon; sayısal genişlemenin artması halinde bunun kaliteyi hissedilir derecede düşürmesini ve bölgelerarası dengenin bozulmasını önlemek için alınması gereken önlemler; bölgesel ve yerel düzeylerde sorumluluk ve yetkinin ademi merkezileştirilmesi zorunluğu; Millî Eğitim Bakanlığının bünyesel ve mesleki yetki yönünden mutlak surette islahı; araştırma ve geliştirme kapasitesinin takviyesi ile sistemin iyi işlemesini sağlamak için etkili olanakların kullanılması.

İnceleyicilerin suallerine cevap teşkil eden hususları içeren değerlendirme toplantısına ait rapor bu cildin ikinci bölümünü teşkil etmekte olup bunu takibeden üçüncü bölümde ise Türk makamlarınca tanzim edilen ana rapor yer almaktadır.

İÇİNDEKİLER

Sahife

OCDE Mümeyyizleri ve Türkiye Delegasyonu Üyeleri	9
--	---

Birinci Kısım

DENETİCİ RAPORLARI

I. Tarihi, Sosyal ve Ekonomik Koşullar	11
II. Herkese İlk Öğretim Zorunluğu	20
III. Temel Öğretim Sonrası Tercih	36
IV. Öğretmenlerin Mevcudu, Formasyonları, Atama ve Meslekleri	47
V. Politikanın Tesbiti, Kontrol, Yönetim ve Kaynaklar	62
VI. Öğretim Birliği	78

İkinci Kısım

SENTEZ TOPLANTISI RAPORU

Paris, 2 Haziran 1987

I. Politikanın Tesbiti, Kontrol, Yönetim ve Kaynaklar	84
II. Herkese İlk Öğretim	88
III. İş Hayatı ve Orta Öğretime Farklı Giriş Yolları	91
IV. Öğretmenlerin Yetiştirilmeleri	95

Üçüncü Kısım

TÜRKİYE'DE EĞİTİM FAALİYETLERİ

1984 - 1986

Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara

Eğitim Komisyonunca Hazırlanan Rapor

I. Türk Eğitim Sisteminin Organizasyonu ve Yapısı	99
---	----

MİLLÎ EĞİTİM POLİTİKALARININ İNCELEMELERİ

İZLANDA (Aralık 1987)

(9187042) İSN 92-64-2308-9 104 Sayfa

FF 80,00 8,00

US \$ 17,00 DM 35

İSPANYA (Ocak 1987)

(9185012) İSN 92-64-22702-7 116 Sayfa

FF 90,00 9,00

US \$/18,00 DM 40,00

İTALYA - Eğitim Reformları (Mayıs 1985)

(9185012) İSN 92-64-22702-4 118 Sayfa

FF 75,00 7,50

US \$ 15,00 DM 33,00

PORTEKİZ (Nisan 1984)

(9184012) İSN 92-64-22568-4 124 Sayfa

FF 60,00 6,00

US \$ 12,00 DM 27,00

YENİ ZELANDA (Ağustos 1983)

(91.83042) İSN 92-64-22477-7 162 Sayfa

FF 66,00 6,60

US \$ 13,00 DM 30,00

YUNANİSTAN (Temmuz 1982)

(91 82 02 2) İSN 92-64-22334-7 136 Sayfa

FF 45,00 4,50

US \$ 9,00 DM 23,00

YUGOSLAVYA (Ocak 1982)

(91 82 01 2) İSN 92-64-22270-1 176 Sayfa

FF 43,00 4,30

US \$ 9,50 DM 22,00

İSVEÇ - Eğitim Reformları (Mart 1981)

(91 81 03 2) İSN 92-64-22150 6

FF 32,00 3,20

US \$ 8,00 DM 16,00

Umumi Satış Fiyatları OCDE Merkezi Kütüphanesinde OCDE YAYIN KATALOGLARI ve Ekleri.

Service des Publications de l'OCDE

2, rue André Pascal, 75775 PARIS CEDEX 16

adresine veya

ülkenizdeki OCDE yayınları distribütörüne müracaat ile ücretsiz olarak adrese postalanır.

OCDE DENETCİLERİ

M. R. CARNEIRO	Portekiz Millî Eğitim Bakanı
M. K. BRENNER	Federal Almanya Eğitim ve Bilim Bakanlığı Yöneticisi
Pr. E. G. WEDELL	Manchester Üniversitesi Media Enstitüsü Avrupa Direktörü Birleşik Krallık

TÜRKİYE DELEGASYONU ÜYELERİ

S. Ecc. Metin EMİROĞLU	Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanı
S. Exc. Tansug BLEDA	B. Elçi Türkiye'nin OCDE nezdindeki daimi temsilcisi
Dr. Cemil KIVANÇ	Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı Müsteşarı
Dr. Orhan BAYSAL	Yüksek Öğretim Konseyi Üyesi
Dr. İhsan SEZAL	M. E. G. S. B. Müsteşarı Yardımcısı
Dr. İlhan SEZGİN	M. E. G. S. B. Müsteşarı Yardımcısı
Bn. İlhan DÜLGER	Devlet Plânlama Teşkilâtı Sosyal Plânlama Dairesi Müdürü
Sn. Gürkan TEKİN	M. E. G. S. B. Eğitim ve Formasyon Komisyonu Müdürü
Sn. Talat UĞUR	M. E. G. S. B. Bakanlık Müşaviri
Sn. Ercan KUBİLAY	Türkiye'nin OCDE nezdindeki daimi delagasyonu
Sn. Oktay ÖZÜYE	Türkiye'nin OCDE nezdindeki daimi delagasyonu
Sn. Ahmet GUNKUT	Türkiye'nin OCDE nezdindeki daimi delagasyonu
Bn. Zühal BARDA	Türkiye'nin OCDE nezdindeki daimi delagasyonu

TARİHİ SOSYAL VE EKONOMİK KOŞULLAR ATATÜRK'ÜN MİRASI

Bir Türk okulunun dershanesine girildiğinde ilk bakışta öğretmenin arkasındaki duvarda beş sembolik nesne göze çarpmaktadır : Türk bayrağı, Cumhuriyetin kurucusu ve ilk başkanı ATATÜRK'ün bir portresi, iri puntolarla yazı Atatürk'ün eğitimle ilgili birçok vecizesi, 1923'de ülkenin kurtuluşunu hatırlatan İstiklâl Marşı'nın metni ve nihayet Türkiye Haritası.

Harita, ziyaretçi üzerinde büyüleyici bir etki yaratmaktadır. Türkiye topraklarının % 97'sini teşkil eden Anadolu yaylası doğu ile batı arasında, Asya Avrupa'yı birbirine bağlayan ve uzunluğu binbeşyüz kilometreyi aşan muazzam bir köprü oluşturmaktadır. 1986 yılının sonbaharında sahil şeridi 8000 km'yi aşan, Yunanistan ile 212 km, Bulgaristan ile 269 km, SSCB ile 610 km, İran ile 454 km, Irak ile 331 ve Suriye ile 877 km'lik müşterek sınırı bulunan bu büyük ülkenin ancak ufak bir bölümünü ziyaret edebilmiştik.

Batı Avrupa, Doğu Bloku, Arap Dünyası ve Akdeniz ile irtibatı yönünden benzeri olmayan coğrafi bir durum arz etmesi nedeni ile bu ülkenin politik gelişen ekonomik önemi gittikçe artmaktadır. Fransa ile Federal Almanya'nın toplam yüzölçümüne eşit olan 774 815 km² lik bir alan üzerinde yaklaşık : 56 milyon (1985'te) insan yaşamakta ve bu nüfus yılda yaklaşık % 2,5 oranında artmaktadır ki bu artış OCDE ülkeleri içerisinde en yüksek nüfus artışını teşkil etmektedir. Bu nedenle, 1950 yılında 20 milyon olan Türklerin 1990 yılında 56 milyon kişiye ulaşacakları tahmin edilmektedir. Çocuk doğumu yılda 1 milyon olmaktadır ki bu da Türk toplumuna, diğer birçok OCDE ülkelerinin görülen nüfus yaşlanmasının aksine, gençleştirici bir karakter kazandırmaktadır. Bu toplum ayrıca amme güçlerinin çok dikkat gösterdikleri kültürel çoğulculuk ile kendini belirginleştirmektedir.

Ülkenin Hükümeti ile idari teşkilatları kuvvetli bir merkezîyetçiliğe dayalıdır. Türkiye, kendi aralarında alt idari birimlere ayrılmış olan 67 il'den oluşmaktadır. İllerin valileri Hükümet tarafından atanmakta, yerel idareler ise Ankara'da ki ilgili bakanlıklara bağlı bulunmaktadır. Belediyeler ile Başbakanlıklar fevkalâde yetkiler ile donatılmışlardır.

Türkiye haritası kadar büyüleyici portresi ile okullarda, kamu kuruluşlarında, sokaklarda ve her yerde Devlet Başkanı olarak Mustafa Kemal ATATÜRK

hilafeti lağveden, başkenti Ankara olan Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ebedi ve manevi şef Kemal Paşa olarak görünen insan olmuştur. Ankara'nın bir tepeciği üzerine kurulu Anıtkabirine yapılacak bir ziyaret, onun güçlü şahsiyeti ile prensiplerinin, gerek bugün gerekse yarın için, Türkiye'nin yararına oynadığı birleştirici rolün önemini yabancı ziyaretçilerin bilincinde yer etmesine neden olacaktır.

Başkentin, bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğunun merkezi durumunda olan İstanbul'da değil de Anadolu'nun kalbinde kurulmuş olmasının nedeni hem stratejik bir manevraya hem de sembolik bir eyleme dayanmaktadır. Yeni Cumhuriyet, Türkiye'nin 600 yıllık İmparatorluk tarihinde bir yandan sultana sadece asker ve diğer yandan büyük toprak sahiplerine, yani ağalara ırgat olarak hizmet etmiş olan Anadolu halkını bir devlet olmaya yöneltmişti. Ayrıca Ankara'nın başkent olarak seçilmesi eski imparatorluğun empyalist emellerini red ve topraklarını sadece Türk vatani ile sınırlandırması suretiyle genç cumhuriyetin siyasi iradesinin bir tezahürü olmuştur.

Nitekim, modern bir millî devlet olan Türkiye Cumhuriyeti her ne kadar birçok ülke ve milleti bünyesinde barındıran eski ve şanlı Osmanlı İmparatorluğunun geçmişi üzerine kurulmuş ise de nisbeten yeni bir varlık sayılır. Osmanlı devrine ait sanatsal yapılar, mimari, resim ve sanat eserleri de titizlikle korunmaktadır. Misafirlere karşı gösterilen içten misafirperverlik bir gelenek olarak kalmıştır. Bununla birlikte Osmanlıların İmparatorluğu modernize etmekte, alt yapısal ve halk eğitimine yatırım yapmaları ile Türkiye'nin merkezini geliştirmeleri yönündeki yetersizlikleri halen birçok problemin ortada kalmasına neden olmuştur.

20 yıldan bu yana cumhuriyetin batıya açılma çabaları ve Atatürk'ün köklü sosyal ve politik reformları bugünün Türkiye'si için belirleyici unsurlar olmaya devam etmektedirler. Türk toplumu ve kamu yaşamının biçimi yönünden diğer önemli faktör de islâm dininin hakimiyetindedir. Atatürk Türkiye'yi laik bir cumhuriyet yapmıştır. Din ile devlet işlerinin ayırımı, islâm kânunlarının Avrupa modeli medeni ve ceza kanunları ile ikame edilmeleri, latin alfabesinin kabulü, batı demokrasilerinin benzeri yurttaşlık haklarının benimsenmesi, kadınlara eşit haklar tanınmış olması ve geniş kapsamlı diğer reformları ile Atatürk, Türkiye'nin modernleşmesini sağlayacak ortamlar yaratmış oldu. Bunlar olmadan ülke, batının politik yarımküresinin bir parçası olamazdı ve aksi halde tamamen değişik bir yol takip ederdi.

Hükümet üyeleri, askeri çevre, merkezi siyasi yelpaze ve ezici çoğunluktaki kamu yöneticileri arasında, laiklik dahil, cumhuriyet ilkelerinin kararlılıkla korunmaları, ekonomi ve sosyal düzenin modernizasyonu yönünde müşterek bir

gulanması bakımından görüş ayrılıklarına rağmen artık siyasi ve ekonomik istikrarına kavuşan ülkede demokrasiye ulaşmak için aynı nitelikte bir temel uzlaşmaya gidilmiştir. Kısacası, bu anlaşma ile özellikle insan hakları konusu benimsenmiş olup, buna tüm Türkiye’de riayet edilmesinin gerekliliği belirtilmiştir.

Ekonomi, Çalışma Piyasası ve Sosyal Yapı

Türkiye sanayi ve ticari bir toplum olma yolunda “gelişmekte olan ülke vasfını” korumak ve arzuladığı hedeflere ulaşmak için sürekli bir çaba sarfetmektedir. Başbakan Özal’a göre Türkiye 2000 yılına kadar yüksek bir ekonomik gelişme ile 1987 yılında adaylık için resmen başvurduğu ancak halen ortak üyesi bulunduğu AT’na tam manası ile entegre olmuş durumda bir “sanayi ülkesi” haline yüzde yüz gelecektir.

Halen ve yakın bir gelecekte Türkiye’nin yeniden, kritik bir yapılaşma sürecinden geçmesi gerekecektir. Dünya Bankası bu ülkeyi “gelişmekte olan orta gelirli yarı sanayileşmiş bir ülke” kategorisine sokmaktadır. Millî geliri kişi başına 1.071 \$ (1986) olan bu ülke OCDE Ülkeleri arasında en zayıf olanıdır. Son 6 yılın oldukça yüksek olan ekonomik kalkınma oranları, işsizlik oranındaki artış da hesaba katıldığında, girilen sosyo-ekonomik kalkınma geniş bir siyasi istikrar, sosyal uzlaşma ve aynı zamanda kişilerin, ailelerin, kuruluş ve yöneticilerin ve çalışanların aktif olarak ve tamamen değişen yaşam ve çalışma şartlarına uyabilecek kapasiteye ulaşmaları beklenmektedir. Hızlı bir kalkınma sürecine giren bir ülkede çoğu kez olduğu gibi birçok değişim evreleri arasında paralellik görülmekte; bölgeler farklı şekilde etkilenmekte, yapısal değişim sosyal ve maddi ilerlemeye fakat aynı zamanda da köklerin ve gelenek mekanizmalarının yok olmalarına neden olmaktadır.

Daha 1982 yılında şehir nüfusu (yüzde 52,5) kırsal bölgelerdeki nüfusu aşmış durumda idi. Bununla birlikte, artan şehirleşmeye rağmen sosyal hayat aile birimleri içerisindeki rol dağılımları yine de geleneksel değerler, tutumlar ve İslâm Ülkeleri yönünden kendilerini kuvvetle hissettirmeye devam etmişlerdir. Buna karşılık, kısıtlı aileden genişlemiş veya serbest aile tarzına doğru hissedilir bir eğilim görülmeye başlamıştır ki bu eğilim daha ziyade kadın çevrelerindeki iş hayatının gelişmesi toplu iletişim olanaklarından kaynaklanmakta bu ise geleneksel ailevi roller kavramının ve alışılan yaşam tarzının ve alışkanlıklarının yavaş da olsa değişmelerine neden olmaktadır. Bu gelişme özellikle genç kız ve kadınlardaki şartlanmaları etkilediği sürece kişi ve ailelerin önlemek zorunda kaldıkları yeni beklentileri kararsızlık ve anlaşmazlıkları da beraberinde getirmektedir.

mişlerdir. Orta vadeli plân ile öngörülen bünyesel değişim bu görünümü ancak tedricen değiştirebilecektir. 1989 yılında çalışanların % 54,7'sinin tarımda, % 13,9'nun sanayide ve % 31,4'ünün ise hizmet sektörlerinde kullanılmaları tasarrulanmaktadır. Bununla birlikte mevcut gelişme ve kalkınmadaki bünyesel değişikliğın ön görüleden daha hızlı olacağını göstermektedir.

İşgücü için büyük bir önem arz eden tarım sektörü ulusal üretime katkısı yönünden aynı değeri taşımamaktadır. Yurtiçi brüt üretimde sadece 1984'de % 17,7'lik bir paya sahip olan tarım sektörü (Sanayi % 31,9, hizmet ve inşaat % 50,4) sanayi ve hizmet sektörlerine oranla bir gerileme göstermektedir. Gizli işsizlikle bağlantılı olarak Türk tarımındaki verim düşüklüğü bu gerilemenin nedenlerinden birini teşkil etmektedir. Türkiye'de % 40'a yaklaşan aile sahibi kişilerin oranı özellikle tarım alanında yüksektir. Bunlar arasında bir çoğu ufak tarım işletmelerindeki işleri ücretsiz ifa etmektedirler. Birçok ufak çaptaki üretici ailelerdeki yetersiz kazançlar, orta ve doğu Anadolunun geniş kırsal bölgelerindeki ağır yaşam koşulları, kitle tarımındaki mekanizasyonun artması ve batı ile doğu bölgeleri arasında görülen bariz kalkınma farklılıkları özellikle genç köylüler meyanındaki sürekli göç olayının başlıca nedenlerini teşkil etmektedirler. Göç edenler ilk başta bölgelerindeki metropollere daha sonra da İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirleri çevreleyen geniş sanayi bölgelerine ev nihayet Karadeniz kıyıları ve Güneydoğu'da Suriye sınırı yakınındaki sanayi şehirlerine aktarmaktadırlar. Bu yer değiştirme Türkiye için yeni bir takım ekonomik, sosyal ve eğitim problemlerini de beraberinde getirmektedir. Çoğu uzmanların görüşlerine göre büyük sanayi merkezleri ile büyük şehir çevrelerinde her geçen gün artan gecekondu kolonilerindeki okul şartları, halihazırda, çoğu kez gerçekleştirilen kırsal yörelerdeki "her köye bir okul" hedefine oranla, çok daha endişe verici olarak gözükmektedir.

Sürekli bir iş bulma ümidi ile şehre yeni gelen birçok kişinin bu arzusu gerçekleşmemektedir. Günümüzdeki Türk ailesini belirleyen sıkı aile bağları olmadan yeni çevrenin sosyal yaşamında geleneksel özellikler korunamayınca bu göç olayı sosyal huzursuzluklara neden olmakta ve uygulamada iktidarların dahi baş edemeyeceği problemler yaratmaktadır.

Modern göç olayı millî sınırlarda da son bulmamaktadır. 1985 yılında yurt dışında yerleşik Türklerin sayısının toplam 2,28 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Dışarıya göç eden işçilerden 1.07 milyon ezici çoğunluk batı Avrupa'da çalışmakta olup, bunlardan 586.000'i F. Almanya ve 200.000'i de Arap Ülkelerinde istihdam edilmektedir.

Dış ülkelerde çalışma olanağı yaratılmamış olsaydı Türkiye'deki istihdam

Hal' hazırda 1 milyon civarında Türk insanı işsiz durumdadır. Bununla birlikte iş arayanların sayısı, tarım sektöründeki gizli işsizler dahil, şayet bu rakam doğru ise, 1985'de 3,1 milyon olarak tahmin edilmiştir ki bu nüfusun yüzde 16,5'ine tekabül etmektedir. İşsizlik, yılda ancak % 1 oranında artabilen iş imkânı oranında karşılanabilmekte bu ise nüfusun yılda % 3'lük artışı karşısında yetersiz kalmaktadır.

İşsizlikten özellikle gençler etkilenmektedir. İşsiz gençlerin % 52,6'sı 25 yaşın (% 22,6'sı 19 yaşın) altında bulunmaktadır. Bunun nedenlerinin biri de ilk okul sonrası eğitimin nisbeten zayıf kalmış olmasından ileri gelmektedir. Bu yaş grubunun ancak % 55'i orta eğitimin ilk bölümünü % 30'u ise ikinci bölümünü takip edebilmektedir ki bunun arasında kızların eğitimi erkeklere oranla çok zayıf kalmaktadır. 15 ilâ 65 yaş arasındaki nüfusta 1970 yılından bu yana çalışanların (1965'de %74,3 iken 1984'de 64,5'e düşmüştür) ve özellikle çalışan kadınların ki, bunlar erkeklerin yarısından azını teşkil etmektedir (% 40,7'ye karşı % 86,5) oranında hissedilir derecede bir düşüş görülmüştür. Buna gizli işsizlik de ilâve edildiğinde bu rakamlar Türkiye'deki muazzam istihdam potansiyelini gösterir ki bu iş talebinde bulunanlara her yıl 400.000 kişi daha da eklenmektedir.

Bunun yanı sıra, bugüne kadar kapatılmayan bir işgücü açığı bulunmaktadır. Bu, kendini daha ziyade arz ve talep yönünde bölgelerarası işgücü dengesizliği şeklinde göstermektedir. Bunu karşılamak için ise DPT özellikle kalifiye, işçi, sanatkâr ve teknisyen formasyonu için yoğun bir çaba sarf etmekte, bunların ülkenin az gelişmiş doğu bölgelerinde gönüllü olarak işlerini ve yaşamlarını sürdürmek amacı ile coğrafi seyyaliyet ve teşvik getirmiştir.

1980'den bu yana Türkiye yeni bir ekonomik politika ile istihdam, büyüme ve dış ticaret açığını kapatmak için gayret sarf etmektedir. Şimdiye kadar koruyucu tedbirler altında bulunan ekonomi dış rekâbete açılmış, ihracat teşvik edilmiş ve ithalât serbest bırakılmıştır. Ayrıca, hükümet millî düzeyde özel teşebbüsü teşvik ile piyasa kaynaklarına rücu ederek, özellikle kamu sektörüne eskiden beri sağladığı sübvansiyonları sınırlayarak orta ve küçük işletme yatırımlarına öncelik tanımıştır. Güdülen sıkı bir politika neticesi reel gelirin düşmesine rağmen Türkiye uluslararası düzeydeki rekâbet olanağını düzeltmiş ve enflasyonu kısıtlamıştır. Ekonominin modernizasyonu, özelleştirme, mali istikrar ve dış piyasaya açılmaya dayalı bir minval üzerinde güdülen bu politika alacaklı ülkeler, IMF ve yapısal uyum ve Türkiye'deki aktif nüfusun mesleki kalifikasyonunun iyileştirilmesini öngören projelerin finansmanını temin için krediler açan Dünya Bankası'nca da benimsenmiş bulunmaktadır. Türk halkına ağır özveriler vüklelen bu yeni ekonomik nolitikanın sonuçları cesaret verisi olmuştur. 70 yıl-

Afrika yönünden artmış; sanayi ürünlerinin ihracatı tarım ürünlerine oranla (1984'de % 24,5'e karşı % 72,1) net bir üstünlük sağlamıştır. Gelecek için ekonomik yönden büyük bir potansiyel arz eden Türkiye'deki turizm faaliyeti sistematik şekilde gelişmektedir. Enflasyona karşı mücadeleye gelince, bu konuda başlangıçta elde edilen başarılı sonuçlardan sonra bir yavaşlama görülmüş ve önümüzdeki yıllarda, özellikle demografik faktörlerin etkisi ile istihdam durumunun daha da bozulacağı tahmin edilmektedir.

Eğitimin ve Formasyonun Önemi

Türk hükümetince ekonomik düzenleme ve millî kalkınma yönünde benimsenen strateji, eğitim ve formasyonun iyileştirilmesi ve geliştirilmesi bakımından önemli bir rol oynamaktadır. Ülkenin kalkınması için oynadığı ana rol, 1985-1989 yıllarını kapsayan ve ülkenin bu süre içerisinde takip edeceği yolu tayin eden beş yıllık plânda gösterilmiştir. "İnsan kaynaklarımız en değerli millî varlığımız ve ülkenin kalkınması için en önemli itici gücünü teşkil etmektedir. Bu potansiyelin eğitim yoluyla en geniş şekilde işlenmesi ve kalkınmayı gerçekleştirmek için kullanılması şarttır." Nitekim, bu vesile ile geçmişe bir göz atılacak olursa, Türkiye'nin halen içinde bulunduğu durum, elindeki imkânlar ve bundan sonra tamamlanması gereken aşamaların neler olabileceği anlaşılabilir. Eğitim ile ilgili yenilikler Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden 20'li yıllardaki en önemli reformlar arasında yer almıştır. Türkiye'nin laikleşmesi, sosyal ve ekonomik yapının modernleştirilmesi ancak halkın eğitim seviyesinin bariz bir şekilde yükseltilmesi kaydı ile gerçekleştirilebilirdi. Atatürk şöyle demişti "Başlıca görevimiz, eğitim alanında bir zafer kazanmaktır".

Osmanlı imparatorluğu yönetimi altındaki kişilerden ancak % 10'u yazma okuma biliyordu. Halkın çoğunluğuna hitap edecek gerçek bir eğitim sistemi hiçbir vakit var olmamış. İmparatorluğa hizmet için askeri, mülki ve diğer yüksek kademedeki personelin yetiştirildikleri seçkin eğitim kurumlarının kapıları sadece özel bir ilk öğretim yapma olanağına sahip sosyal tabakalardan seçilmiş kişilere açıktır. Şehirlerde ve bilhassa geniş kırsal kesimlerdeki halkın eğitimi mühasıran imamların verdiği dini eğitim ile sınırlı bulunmaktaydı. Esas itibarı ile sosyal gelişmeye karşı olan siyasi ve dini bir sistemin varlığı karşısında bilgi ve bilimin tüm halka yaygınlaştırılması düşünülemezdi. Ancak Cumhuriyetin kuruluşundan sonradır ki, halkın ihtiyacına cevap vermeye yönelik sistematik bir eğitim politikasının güdülmesine çalışılmaya başlanmıştır. Din okulları kapatılmış, eğitim yönetmeliklerine göre hareket eden yeni bir eğitici kadro ile donatılmış ilk ve orta okullardan oluşan bir kamu eğitim ağı kurulmuştur. 1924 yılında ilköğretim zorunlu hale getirilmiş, orta okullar tedricen geliştirilmiş ve aynı zamanda ülkenin acilen ihtiyacı olan teknisyen ve mühendisleri yetiştirmek üzere

Bununla birlikte bu reformlar arasında en radikal olanın, Arap alfabesinin 1928'de Romen alfabesi ile ikamesi teşkil etmiştir. Burada herşeyden önce güdülen gaye, tüm Türk halkına Arapça alfabe ve yazının Türk diline uygun düşmemesi ve çok zor gelmesi nedeni ile kendiöz dilini hakim kılmak olmuştur. Bu nedenle Türk dilinin özelliklerine uygun bir alfabe geliştirilmiş ve Atatürk okuma yazma kampanyasını bizzat başlatmış ve bundan dolayı da "Ulusal okulun başöğretmeni" sıfatını almıştır.

Bunu takip eden on yıllık devrelerde Türkiye hiç kuşkusuz okuma yazma oranını bariz bir şekilde yükseltmeyi başarmış olup, resmî tahminlere göre bu oran 1985 yılında % 85'e yükselmiştir. Okumaz-yazmazlık halen doğudaki kırsal bölgelerde batıdakilere oranla daha yüksek olup, bu oran kadınlarda erkeklerinkine kıyasen daha fazladır. Ancak, köylerdeki nüfusun bir ilk eğitim ve yetiştiklere yönelik öğretimden yararlanması için sarf olunan olağanüstü gayretler neticesinde bu açıklar hissedilir şekilde kapatılabilmektedir.

Türkiye'de modern eğitim sistemindeki diğer bir yenilik de başlangıcı 1933 yılına dayanan bir seri üniversitenin açılması ile gerçekleştirilmiştir. O tarihten bu yana İstanbul ve Ankara gibi merkezler dışında tüm ülkede 26 üniversite kurulmuştur.

Bununla birlikte, nispeten kısa bir sürede elde edilen başarıya rağmen, vatandaşların gittikçe artan eğitim ihtiyacı ile ekonominin kalifiye iş gücü gereksimini karşılamak bakımından Türkiye'deki eğitim sisteminin geliştirilmesi için daha uzun bir yolun katedilmesi gerektiğini kabul etmek gerekir. 1980 yılı itibari ile nüfusun ancak % 14,6'sı en azından orta eğitimini tamamlamış olup, bunun % 19,3'ünü erkekler, % 9,7'sini ise kızlar teşkil etmiştir. (eldeki son verilere göre)

Türk hükümeti karşılaşıacağı güçlüklerin ve önümüzdeki yıllarda bu yönde fevkalâde yüksek yatırımların gerekeceğinin tamamen bilincindedir. Ankara'da siyasetçiler, M. E. B. yetkilileri ve taşradan gelen Vali ve diğer eğitim müdürleri ile okul ve eğitim merkezlerini yöneten coşkun erkek ve kadın yöneticiler ile yaptıkları temas ve görüşmelerde inceleyciler (veya mümeyyizler) kendilerine eğitimin pratikleştirilmesi yönünden acil ihtiyaçlar içeren uzun istek listelerinin verildiğine tanık olmuşlardır.

Tüm Türk gençlerine komple bir ilköğretim sağlayabilecek ve orta eğitim ile formasyonlarını gerçekleştirecek şekilde münferit ihtiyaç ve ulusal taleplerin acilen karşılanmaları gerekmektedir. Bu perspektif altında kırsal ve şehirlerin gayrimüsaait bölgelerinde yaşayan gençlerin eğitim sorunu sürekli şekilde kamu yöneticileri nezdinde sıkâvet konusu olmuştur. Nüfus artışından kavnaklanan baskılar önü-

reç içerisinde bulunmaktadır. Eğitim kalitesinin korunması ve öğretim sonuçlarının iyihası, halen yetersiz olan eğitim düzeyi ile başarısızlık oranının yüksekliği ebeveynlerin ve kamu oyunun endişelerine cevap verme babında siyasi gündemin ilk sırasını işgal eden hedefler arasında yer almaktadır.

Bununla birlikte, Türkiye'nin aktüel politikasının en çarpıcı eğilimi, eğitimi daha az tecritli hale getirmek ve ülkenin sosyo-ekonomik ihtiyaçları ile gelecekteki münferit perspektifler mihveri üzerine yerleştirmekte görölmektedir. Okul programlarını günlük realitelere daha yi uydurmak, mslaki eğitim ve formasyona daha çok önem vermek, okul dışı uygulamaları staj imkânlarını geliştirmek bu stratejinin birer parçasını teşkil etmektedir. Kalifiye işgücünün iyileştirilip formasyonun geliştirilmesi için 1986'da yayınlanan bir kararname, hükümetin ekonomik reformlar programına eğitim politikası ile ilgili olarak getirdiğı başlıca katkıyı oluşturmuştur.

Bundan sonraki bölümlerde, muhataplarımızın çoğunun da onayı ile, Türkiye'deki eğitim politikasının başlıca problemleri niteliğinde gördüğümüz konulara değineceğiz. Türk üniversite sistemi Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının değil de direkt Cumhurbaşkanına bağı Yüksek Öğretim Kurulu YÖK'ün uhdesinde bulunduğundan incelememiz Yüksek Öğretim Sektörünü kapsamaktadır. Bununla beraber YÖK temsilcileri ile görüşmüş olup, orta eğitimin ikinci kademesi ile yüksek seviyedeki eğitimcilerin formasyonu arasındaki bağları konularına incelememizde değinmiş bulunuyoruz.

Türkiye önümüzdeki yıllar süresince de karşılaşacağı ekonomik baskılar nedeniyle eğitim alt yapısı için gerekli yatırımları yapmakta büyük zorluklar çekecektir. Eğitim ve formasyona verilen stratejik role karşın bunlara millî bütçeden ayrılan ve 1970'de yüzde 13.7 olan ödeneğin 1980'de % 11,1'e ve 1986'da % 8,8'e düşmüş olması hayret vericidir ki bu oran, bir örnek vermek gerekirse, Türkiye'nin bütçesine büyük bir yük olmaya devam eden savunma giderlerinin yarısından daha az bir rakamı ifade eder.

Türkiye'nin en son olarak iddialı ekonomik ve politik hedeflerine ulaşmak ve aynı zamanda radikal değişim sürecinde sosyal barışı temin etmek amacı ile ülke için hayati önem taşıyan eğitim politikası ile ilgili bir seri kararlar almıştır. Bizler bu ülkenin kendisine ekonomik ve sosyal problemlerini çözümleyecek alt yapılarını geliştirecek ve kendisini modern sanayi ülkeleri seviyesine getirmesi yönündeki bu kararlılığını takdirle karşılıyoruz. Buna karşılık Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu çiftli ikilemi sezmiş bulunuyoruz : mesele sadece diğer ulusların modernizasyon tarzını kendilerine adepte etmek ve onların hatalarını tekrarlamak değil fakat kendi yolunu bulmak; karşılaşacağı dev problemleri de he-

Tarafımıza sunulan ve öncelikle hedefleri kapsayan çok uzun liste kesin politikaların seçimini uygulamaları ise doğru bir politik irade, gayretlerin devamını ve aynı zamanda yönetimin etkinliğini gerektirmektedir. Türk eğitim sisteminin iyileştirilmesini ve gelişmesini sağlamak için bütçe kaynakları, imkânlar oranında, ülkenin kalkınma stratejisi içerisinde bulunan hükümete eğitime atfettiği kilit rolü aksettirmelidirler.

Bizler eğitimin geliştirilmesi yönünden sosyal birliklerin, girişimcilerin ve yerel toplulukların kendi çabaları ile katkıda bulunmak sureti ile kamu ve özel sektörün müştereken yerine getirmesi gereken bir görev olarak dikkate almaları konusunda Türkleri teşvik etmeyi arzulamaktayız.

II

HERKESE İLKÖĞRETİM ZORUNLULUĞU

Genel Olarak

T. C. Anayasası uyarınca hiç bir fert eğitim ve öğretim hakkından mahfuz tutulamaz (Madde 42). Ayrıca, ilk öğretim mecburi olup, devlet okullarında ücretsiz olarak verilir. Özel bir izne tâbi kuruluşlar hariç, Türkçe ana dil olarak okutulur ve din dersi ilk ve orta dereceli tedrisat programlarında zorunlu olarak yer alır. (Madde 24).

Eğitim ile ilgili kanun, eğitim sisteminin dayanmakta olduğu anayasa prensiplerini şu şekilde sıralamaktadır :

- a) Evrensellik ve eşitlik,
- b) Kişi ve toplum gereksinimlerinin karşılanması,
- c) Seçme hürriyeti,
- d) Öğrenim hakkı,
- e) Fırsat eşitliği,
- f) Herkese sürekli eğitim,
- g) Laiklik dahil Atatürk inkılâp ve prensiplerine bağlılık,
- h) Demokrasi eğitimi,
- ı) Bilimsellik,
- j) Karma eğitim,
- k) Ebeveyn ve öğretmenler arası işbirliği.

Temel öğretim sekiz yıl olup, genelde iki bölüme ayrılır : 5 yıl ilk öğretim ve 3 yıl orta öğretimin ilk dönemi. Bu iki eğitim dönemi ya farklı kurumlarda - ilk okuldan sonra (3 yıl) - veya orta öğretimde (6 veya 7 yıl) birinci yıldan sekizinci yıla kadar olan sınıfları kapsayan aynı kurum içerisinde yer alabilir. Her ne kadar kırsal bölgelerdeki çocuklar çoğunlukla 7 yaşında kaydoluyorlarsa da, ilk okula yasal başlama yaşı 6'dır. Resmî mercilerce sekiz yıllık temel eğitimin geliştirilmesi kademeler halinde ulaşılması gereken bir hedef olarak

grubu çocukların okul öncesi eğitiminin 1983'teki % 3 gibi düşük bir orandan 1989'da yüzde 10 oranına çıkarılması öngörülmüştür.

1 No.lu tabloda 1985/86 (1 Ekim - 31 Mayıs) ders yılındaki okul, öğretmen ve öğrencilerin resmî sayısı yer almaktadır.

Tablo 1 — 1985/86'da okul, öğretmen ve öğrenci adedi

Kurumun Cinsi	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Net Okutma %
5 ve 6 yaş grubu için okul öncesi eğitim				
Çocuk bahçeleri	16	138	1.720	
Ana okulları	3.071	4.547	85.153	3.6
Zorunlu eğitim ilkokullar (6 veya 7'den 11 yaşa kadar)	48.254	213.000	6.373.697	
Komple eğitim veren okullar	590	14.715	407.569	
Sadece ilk dönem orta dereceli okulları (orta okullar)	2.851	33.581	779.169	
İlk dönemli orta dereceli okullar				
İlkokul toplamı	48.804	212.717	6.635.858	98
toplamı (orta okullar)	5.107	63.411	1.853.118	54

49.556 öğrenci ve 1.883 öğretmen kapsayan bölge yatılı okulları dahil.

Kaynak : OECD, eğitimle ilgili bilgi bankası.

Uzun vadeli politikanın amacı, yarattığı ihtiyacı tam manası ile karşılamak üzere okul öncesi eğitimi kaldırmak. Halihazırda, çoğu kez özel girişimler sayesinde bazı şehir kesimlerde hızla çoğalmakla birlikte, ana okulların sayısı düşük kalmaktadır. Özel ana okullarına olan talep, kırsal bölgelerden çok fazla ailenin şehirlere akını ve çalışmak zorunda kalan annelerin fazlalığı nedeni ile fazla artmıştır. Yetkililer er veya geç üstünlük olarak kurulan özel ana okullarını ciddi bir düzene koyma ve okullarda resmen ana sınıfları tesis etmek zorunda kalacaklardır. Bu arada büyük şehirlerin fakir semtlerinde ilgi çekici birkaç okul öncesi eğitim deneyinin yapılmış olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz.

İlk öğretimdeki toplam öğrenci mevcudu 6,6 milyona yaklaşmakta, bunlardan 5,9 milyonunun yaş ortalaması (6 - 7 ilâ 11 yaş) bu eğitim kademesine uygun düşmektedir. Son onbeş yıllık süreç içerisindeki gelişme ritmi, hızlı nüfus artışı nedeni ile eğitim ihtiyacını karşılamak ve okul dışı kalan çocukların oranını düşürmek yönünden olağanüstü çabaların sarfedilmesine neden olmuştur.

Mali kaynakların kısıtlı olmalarına karşın ilk öğretim için gerekli yapılan-

Tablo 2 — 1970 - 1986 ilk okul öğrenci mevcudu

	Mevcut (Milyon)	Yıllık artış ortalaması %	Kız % si
1970	5.0	1.43	42
1978	5.6		
1986	6.6	2.07	45

Kaynak : OECD eğitim ile ilgili bilgi bankası.

Bununla birlikte ilk ve orta öğretimin ilk devresinde herbiri ortalama 30'a 1 ve 23'e 1'e varan öğrenci/öğretmen oranı, öğretim görevlilerinin oldukça düşük bir oranda kullanıldıklarını göstermektedir. Mevcut reel durumlardaki bu önemli sapmaları istatistik ortalamaları açığa vurmamakla beraber mezkûr oranlar, sözün gelişi, ücretlerdeki seviye düşüklüğü ile kısmen izah edilebilir. Hedefi "her köye okul" olan ve bunların yerleştirilmesi amacını güden bir politika, hem kırsal bölgedeki dağınık nüfusun ihtiyacını karşılamak hem de buralardan kentlere göç devam ederken doğu bölgelerindeki yüksek olan öğretmen açığını kapatmak çabası içerisinde eğitim mevcudunun düzenlenmesinin ne denli zor olduğunu kısmen de olsa açıklamaktadır.

Genel olarak, Eğitim Bakanlığının ilk ve orta okulların giderleri için yaptığı harcamalar öğrenci başına ancak 2 doları bulduğundan öğrencilerin okul geçireceği aileleri tarafından satın alınmaktadır. Okul aile birlikleri çocuk başına, üniforma dahil, yılda ortalama 30.000.— TL. (43 dolar) harcama yapamayan fakir ailelere yardım temin etmektedirler.

Şehir merkezlerindeki okullara vâki kayıt talepleri mevcut açık yerlerin adedini aşmaktadır. İstanbul, Ankara ve Bursa gibi büyük kentlerdeki okullarda çoklu tedrisat sistemi uygulanmaktadır. Öğrenci/Öğretmen nisbeti kanunla her ne kadar 40/1 olarak tesbit edilmiş ise de bu oran 60/1, 80/1 ve hatta daha da fazla olmaktadır. Böyle bir mevcut fazlalığı en iyi formasyona sahip bir öğretmenin dahi yetenek ve motivasyon sınırlarını zorlamaktadır. Nitekim kent okullarındaki mevcut fazlalığı özel eğitimdeki gelişmenin bir nedenini teşkil etmektedir. İstanbul'da ziyaret ettiğimiz bir okulda öğrenci/öğretmen oranı 59/1 iken bitişikteki özel bir okulda bu oran 36/1 idi.

Türkiye'deki takriben 50.000 köy okulunda ise durum tam tersi görülmektedir: Okullar öğrenci yokluğu nedeni ile kapatılmaktadır (İnceleyiciler, sadece Eskişehir havalisinede 1985 yılı içerisinde 20 okulun faaliyetini durdurduklarını

Resmî veriler, öğretim görevlilerinin % 25'inin çoklu tedrisat düzeyli sınıflarda eğitim yaptıklarını göstermektedir. (Tablo 3). Öğretim kuruluşundan uzak oturan ve bu mesafeyi her gün gidip gelemeyen çocuklar için, çoğunluğu doğu bölgesinde kurulu ilk okul takviyeli 95 yatılı bölge okulu bulunmaktadır.

İnceleyiciler, çok tedrisatlı sınıflardaki öğretim sisteminin alternatif yokluğu nedeni ile çoğu kez kötünün en iyisi olarak benimsendiğini görmüşlerdir.

Tablo 3 — İlköğretim

Eğitim Şekli	Öğretmen Sayısı (Bin)
Tek düzeyli sınıflar	162
Çift düzeyli sınıflar	22
Üç düzeyli sınıflar	12
Dört düzeyli sınıflar	3
Beş düzeyli sınıflar	14
Toplam	213

Kaynak :Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara

Genellikle bu problem yüksek kademedeki yöneticiler tarafından dahi küçümsenmiş bulunmaktadır. Bu yönde çok işgücü gerektiren tarım ekonomisinin ihtiyacı gereği kırsal yörelerdeki okullarda daha yüksek bir düzeye ulaşması beklenen bu eğitim probleminin halli için hiç bir olumlu politika geliştirilememiştir.

Bu aşamada problemin karmaşıklığı bakımından Nevşehir yöresindeki Balçık köyünün ufak okuluna yaptığımız ziyaretimizde şahit olduğumuz olayları bu raya aktarmak ilginç olacaktır. Fevkâlade motive olmuş bir öğretmen 37 mevcutlu bir sınıfta beşli düzeyde öğretim yapmakla görevli idi. Daha önce, değişik düzeydeki sınıfları eğitmek yönünden hiç bir esaslı formasyonu olmayan ve önceden bu tür güç bir yetenekler yelpazesini kullanma konusunda aydınlatılmamış bulunan ilkokul öğretmeni tüm incelik ve kurnazlığını kullanarak 1. ve 2. sınıflar ile 3. ve 5. sınıfları birleştirmek suretiyle çocuklara münferit veya gruplar halinde ödev ve sözlü dersler vererek işe koyulmuş.

Haftalık 25 saatlik ders programını - tek düzeyli sınıflardaki gibi - titizlikle beş sınıfın öğrencileri arasında paylaştırmak ve aynı zamanda geç kalan öğrencilerde yardım için zaman ayırmak gerekiyordu. Bunu da başardı, ancak buna karşılık ödülü ne oldu? Önemsiz bir mesleki destek, hiç bir ücret artışı, nisbi bir yalnızlık ve biraz takdir. Öyle de olsa bu tür bir eğitim sisteminin tatmin edici çözüm yolu nedeni ile tedricen kaldırılması öngörülmektedir.

niyetsizlik yöneticiler, denetçiler, okul müdürleri ve öğretmenlerce de paylaşılmaktadır. Ayrıca, sınıfların peyderpey 6 ve 8'e çıkarılmaları orta eğitim - yani yüksek öğretime hazırlık - devresini, artan öğrenci sayısını karşılayacak eğitimin ikinci değil fakat ilk etabı veya perdesi olarak gören programa kadük bir görünüm vermektedir.

İlk öğretimde ana diline bir ayrıcalık tanınmakta, 1 ilâ 3. sınıflarda haftada 25 saatlik ders programı üzerinden buna 10, 4. ve 5. sınıflarda da 4-5 saat ayrılmakta, bunu haftada sırası ile 5 ve 4 saat ile matematik dersleri uzaktan takip etmektedir. 6 ve 8 sınıflı eğitim sisteminde ise, mevcut okul ve deneyimlerin ışığında, haftalık çalışmanın ağırlığı, tüm klasik dersleri de kapsayacak bir şekilde, 34 ile 38 saat arasında değişmektedir. 14 ilâ 16 dersten oluşan bir tedrisat programını tamamlamak üzere yabancı dil dersine 3, mesleki yetenek derslerine de 4 ilâ 8 saat ayrılmaktadır.

Tedrisat programı, ders sayısı, derslerin içeriği, ders kitapları ve pratik eğitim rehberleri Ankara'daki yetkili uzmanlar tarafından en ince detayına kadar ulusal düzeyde hazırlanmaktadır. Denetim kurulu her bir kurumun veya öğreticinin bu şekilde tesbit edilen normları takip etmesini, böylece sistemin ülkenin her köşesinde aynı ritimde uygulanmasını sağlamaktadır. Her okul müdürünün başlıca görevi, ders yılı başında detaylı olarak verilen somut ders programını günlük olarak incelemek suretiyle öğretmenleri denetlemektir.

Ulusal düzeydeki sınavlar şu dönemlerde kabul edilen adayların geçmelerini belirleyen eğitim sisteminin bazı stratejik noktalardaki bilgilerin temel aracı olmaya devam etmektedir: 5. sınıf orta okullara girişi sağlamakta; giriş sınavları Anadolu ve meslek liselerine, üniversitelere, yatılı okullara girecek adayların seçimini tayin etmektedir. Bu sınavlarda oyunun kaideleri *hırslı bir rekabet ve yarış şeklinde* belirlenmektedir: okullar, ulusal aşamada öğrencilerin sınavlarda aldıkları sonuçlara göre sınıflandırılmaktadırlar. Bu şartlar altında, ilk öğretimdeki başarısızlık göstergelerinin yüksekliğine şaşılmalıdır: Sınıfta kalma oranı ilk okullarda yüzde 10, orta okullarda ise % 20 olmaktadır. Temel eğitimi oluşturan 8 sınıflı sistemde yılda ortalama 1,1 milyon sınıfta kalma ve terk firesi verilmektedir. Bununla birlikte, bu yüzyılın başında % 90 olan okuma yazma bilmeyenlerin oranında, okullastırmadaki büyük başarı ve çocukların ilk eğitimi sonuna kadar takip etmeleri sonucu, 1985 yılı tahminlerine göre % 15'lik bir düşüş görülmüştür.

Temel eğitim konusundaki bu kısa açıklamaya son vermeden Türkiye'deki zihnen ve bedenen özürlü çocuklar yönünden yürütülen girişimler hakkında birkaç söz söylemek doğru olacaktır. Eğitim Bakanlığı bünyesinde özürlülerin davasına haşlı, bunların ihtivaç ve güçlüklerini çok iyi bilen personelden kurulu

liğini bilmektedir. Uygulamada, uygun eğitim yerlerinin, tıbbi servislerin eksikliği ve eğitimcilerin karşılaştıkları belirli direniş nedeni ile bu entegrasyonun gerçekleştirilmesi zor görülmektedir.

Halen alınan önlemler cesaret vericidir. Bir özürllüler Millî Komitesi yenilemelerin gerekliliğini var gücü ile savunmaktadır. Üniversitelerden ikisi, diploma çıkışlı ve özürllü çocuklarla ilgilenecek eğitimcilerle gerekli bilgi ve beceri kazandıracak ders programları önermektedir. Görme ve işitme özürllülerini için belirli sayıda uzmanlaşmış kuruluşlar bulunmaktadır. Efkesir (herhalde doğrusu Eskişehir olacak)'de, genel kanaate göre mükemmel olan ve özürllülerin hizmetine en iyi şekilde sunulan yer ve gereçleri içeren bir okulu ziyaret ettik. Diğer bazı normal okullarda özürllüler için ayrı sınıflar bulunmaktadır. Her bir eyalette bir yönlendirme ve araştırma merkezi kurulmuştur. Tüm karma kuruluşlar dahil, ülkede halen toplam 2 140 eğitimcinin hizmet gördüğü tesbit edilmiştir.

Aynı zamanda, eğitimcilerin tüm ilk formasyon eğitimi sırasında özürllülerin ihtiyaç ve problemleri üzerine daha çok dikkatleri çekmek doğru olur. Nihayet, eğitimcileri özürllüler konusunda daha duyarlı hale getirmek gerekmektedir. Sadece kendilerinin entegrasyon fikrine daha yatkın hale gelmeleri yeterli olmayıp, eğitim ve yeteneklerini, öğrenimlerdeki gelişmeleri o güne kadar nedeni teşhis edilemeyen sebeplerle engellenmiş olan öğrencileri ortaya çıkaracak biçimde geliştirmeleri gerekmektedir.

Sistemin kuvvet noktaları

Türk eğitim sistemine ilk defa giren yabancı bir inceleyci, ziyaret ettiği kırka yakın okul ve kuruluştan edindiği karakteristik bir modelden doğan bazı net belirtilerin etkisinde kalır. Sistemin kuvvetli noktaları meyanında inceleyciler şu hususları belirlemişlerdir.

- a) Personelin profesyonelliği,
- b) Yerel düzeyde okul yönetimi ve inisiyatif anlayışı,
- c) Öğrencilerin motivasyonu,
- d) Ebeveyn ve yerel toplulukların katılımı,
- e) Öğretim tesislerinin kalitesi.

İlk ve orta okullar yakından incelendiklerinde, ufak olsun büyük olsun, büyük yerleşim birimlerinde veya ufak köylerde kurulmuş bulunsun hepsinde görülen müşterek özellik, öğretim kadrosunun mesleki yeteneği ve özverisi olmuştur. Öğretim görevlilerinin kıyafetleri kusursuz, personelin devamsızlık göstergeleri dikkati çekecek derecede düşük ve sınıftaki çalışmalar en ince detayına kadar titizlikle uygulanan bir iş plânının ürünü olup öğrencinin okul sicil dosyalarını

eğitim malzemesi veya kayıt giderleri kendi ceplerinden çıkmış da olsa, mesleki geliştirme kurslarına katılma yönünden büyük bir şevk göstermektedirler. Orta okullardaki haftalık çalışma süresi, ek dersle 30 saati bulmaktadır. 18 saatten sonra beher fazla ders saati 175,— TL. (0,25 \$) olup, bu da 70.000,— TL. (100 \$) civarında bir ücrete hak kazandırmaktadır (Ekim 1986 itibari ile). 120.000 öğretmen terfi etmek ve mesleklerinde ilerlemek amacı ile Açık Öğretim Fakültesinin kurslarına kaydolmuşlardır. Genellikle inceleyciler, personelin kuvvetli motivasyonu ve sorumluluk yönünden gösterdikleri, birçok okulun da bundan onur payı çıkardıkları, duyarlıktan etkilenmişlerdir.

Anımsadığımız özellikler, Türk okullarındaki mevcut yönetim şekli ile sıkıca bağlantılı bulunmaktadır. Okul müdürleri, genelde en fazla deneyim sahibi olan öğretmenler arasından seçilen ve çok saygı gören profesyonellerdir. Bir öğretim görevlisinin müdür olabilmesi için takip etmesi gereken yol aşamalı olup, prensipte birkaç yıl müdür yardımcılığı hizmeti, ortalama 15 ilâ 20.000,— TL. tutarındaki bir ücret zammını öngörmektedir. Müdürlerin yönetimdeki yetenekleri ise, sistemin yönetim formasyonu programları dışında, deneyimlerle belirlenmektedir. Okul müdürleri ile yardımcılardan her gün sınıf realiteleri ile olan ilişkiyi sürdürmek bakımından ders vermeleri istenmektedir. Bu görev, mevcudu 200 öğrenciden az olan okullarda tam, mevcudu 200'ün üzerindeki okullarda da 6 saat olmaktadır. Genelde inceleyciler, okul yönetim ekiplerinin pedagojik, idari ve mali konularda tam olarak otoritelerini kullandıklarını ve yerel birliklerin de tam desteğini aldıklarını belirtmişlerdir.

Ziyaret etmiş olduğumuz okulların çoğunda müdürlerin bize verdikleri en sağlıklı görüntü iyi donatılmış gemilerin şef vekumandan niteliklerine haiz iyi birer kaptan oldukları yönünde olmuştur. Bundan dolayı öğrencilerin elde ettikleri sonuçlar ve huzurları ile en fazla ilgilenen ve duyarlılık gösteren onların olması tabiidir. Okullar, ziyaretçisini burada hakim olan dikkate değer disiplini ile etkilemekte ve özellikle öğretim merkezlerindeki her bir erkek veya kız aktör rolünü çok iyi bilmekte ve cevabını istenen anda verebilmektedir. İnceleyiciler zaman zaman kendi kendilerine ilgililerin mevcut durumdan değiştirilmesine gerek kalmayacak derecede memnun olup olmadıklarını sormak zorunda kalmışlardır.

Genelde okullardaki yaşam tarzını karakterize eden düzen ve olumlu davranış öğrencilerin hareketleri ile geniş ölçüde eğitim sisteminin profilini ortaya çıkarmaktadır. Lise müdürlerinin bu yöndeki tanıklığı kesin olmaktadır: Disiplin önlemleri nadiren gerekmekte, düzensizlik ve üzücü olaylar hemen hemen hiç görülmemekte, öğrencilerin öğretmenlere karşı gelmeleri ise çok daha seyrek olmaktadır. Hakikaten Türklerin açısından büyük bir kıymet taşıyan böyle bir disiplinli okul örneğininin abartıldığı varsayımı ile hareket edilmiş olsa dahi

gelerdeki öğrenciler üniformaları içerisinde kusursuz bir görüntüye sahip, menler ise misafirleri karşılamak ve kendilerine yardımcı olmaktan fazlasıyla; defterler, kitaplar ve kişisel eşyalar özenli ve bakımlı; sınıfta, atölye veya teneffüslerdeki davranışlar fevkalade düzgün olup, öğrenim ve işbi duyulan derin saygının bir kanıtını oluşturmaktaydı. Atatürk'ün prensiplerin yan veya milli marşı söyleyen sınıflar öğrencilerin gururunu Türkiye'nin ç laşmasına olan bağlılıklarını yansıtmaktaydı.

Yukarıda sıralanan bu özellikler inceleycileri çok etkilemiştir. Bazı larda çocukların gösterdikleri olgunluk ve otodisiplin o derecedeydi ki in ciler kendi kendilerine bu tür bir tutumun acaba gençliğe özgü canlılık ve lığı zedeleyip zedelediği sorusunu sormaktan alamamışlardır. Sosyal h ıracılık dönemi şüphesiz okul, aile veya toplum içerisinde geçmekte fakat lin ve düzen ile sağlanan, aynı guruptaki kişiler veya öğrenci ve öğretm arasında var olan değer ve normları üstü kapalı olarak içeren olgunluk d sini yeniden dikkate almak herhalde gereksiz sayılmayacaktır.

Türkiye'deki temel eğitim sisteminin takdir edilmesine neden olan diğ unsur da buradaki ailelerin ve toplulukların eğitici rollerini benimsemeye ve ramada gösterdikleri keskin zekâ ve yetenek olmuştur. Öğretmenler, sınıfta ren bazı sorunların çözümü için ebeveynler ile sıkı bir ilişki içindedirler. A imkânları ölçüsünde, okulların yapımına, onarımına, okul gereçlerinin ten cömertçe iştirak etmektedirler. Fakir yörelerin öğrencileri yardım fonlarında rlanmakta ve okul müdürleri yerel yardım fonu kampanyalarını açmakta yük onur duymaktadırlar. Cumhurbaşkanı Evren'in "Kendi okulunu kendin sloganı ile başlattığı kampanya büyük ilgi görmüş, gerek toplu yardım ge özel bağışlar dikkate değer oranda yüksek olmuştur. Bu vesileyle, okulları pımı, donanımı ve bakımı için il ve yerel yönetimlere daha geniş kapsamlı tanınması, yerel finansman payını arttırmak suretile maliyetleri paylaşırma nünden fevkalade yararlı olacaktır. 1986 yılında özel yardım tutarı 50 milyar olarak tahmin edilmiş olup, bu mezkûr sektör için harcanan çabaların h hemen yarısını oluşturmaktadır. 1987 için yapılan tahminlere göre bu rakar 80 ilâ 90 milyar TL.'na ulaşmaları beklenmektedir.

Türkiye'nin okul inşaatı konusunda zengin bir kalıta sahip olduğu g mektedir. Sağlam binalar, geniş sınıflar, büyük teneffüs sahaları, geniş kor lar ve merdivenler. Okulların, yönetimi ve sorumluluğu altında ve onarımı: öncelik tanımak suretile elli yıl ve daha fazla bir süre ile ayakta kalmalarını şılmamalıdır. Atölyelerdeki malzeme, marangozluk, metal, elektrik, mek: otomotiv vs. gibi işler iyi bir şekilde intibak ettirilmiş, bakım titizlikle sürdi mekle beraber ihtivaca veterek kadar temin edilmemiştir. İdari binalar --

Estetik yönden yapılan bazı ilâveler ve özellikle merkezi yönetim tarafından yerel müteahhitlerle yürütülen okul ihale görüşmeleri lüzumsuz gecikmelere neden olmaktadır. Bu sorunların birkaçına V. Bölümde eğitimde yönetim sisteminin güçlük çektiği blokajlar konusunu ele aldığımızda tekrar değineceğiz.

Sistemin zayıf noktaları

Buraya kadar yapılan açıklamalardan okuyucu, Türkiye'de mevcut temel eğitim sisteminin hiç bir problemi olmadan işlemekte olduğu fikrine kapılabilir. Bu kuşkusuz varit değildir. Ziyaretimiz esnasında belirli bazı zayıf noktalar açıkça ortaya çıkmış olup, bunların yetkili makamlarca dikkatle incelenmeleri ve düzeltilmeleri gerekmektedir. Bununla ilgili olarak inceleyiciler şu noktaları belirtmişlerdir :

- a) Kalite düzeylerinin düşüklüğü,
- b) Aşırı merkeziyetçilik,
- c) Kamu harcamalarında düşüş,
- d) Öğretmenlerin formasyonunda, işe alınmalarında, terfilerinde ve atamalarındaki yetersizlikler,
- e) Bölgelerarası tutarsızlık veya dengesizlik.

Artan finansman problemlerine ilâveten öğrenci mevcudundaki artış hızı, eğitim kalitesinin düşmesine neden olmuştur. Program ile belirtilen ülke düzeyindeki sınav sonuçları beride kalmış; temel öğrenimlerini tamamlamış öğrencilerin yabancı dil bilgisi istenilen düzeye getirilememiş, programı ana dersler ve bilgiler üzerine teksif ettirilememiştir. Nüfus artışı şehir okullarındaki sınıfların taşmasına ve birçok OECD ülkelerinde yakinen bilinen eğitim aksaklık ve eksikliklerine neden olmuştur : çoklu tedrisat (İki, hatta üçlü); çok kötü öğrenci/öğretmen ilişkisi; kısıtlı kaynaklar.

Kırsal bölgelerdeki okullarda da şahit olduğumuz üzere, genel eğitim politikasının bir neticesi olarak, çok düzeyli eğitim yapılan sınıflar mevcut bulunmaktadır. Yetkililer bunlara olumsuz bir gözle bakmak yerine bunların potansiyelinden yararlanmalı, bu tür öğrenim şartlarının düzeltilmesini sağlamak için gerekli önlemleri almalı ve öğretmenlerin gereksinme duydukları tüm hizmet ve gereçleri temin etmelidirler. Dünyanın her yerinde yapılan araştırmalar, çok düzeyli sınıflardaki eğitim şeklinin en azından normal eğitim kadar etkili olabileceğini ve benimsenecek çözüm yollarından her zaman en kötüsü olmadığını göstermiştir.

Uygun şartlarda (uygun bir kadrolaşma oranı, öğretmenlere göre bir for-

nağını normal sınıflara oranla çok daha iyi bir şekilde sağlar. Bu sorun çok derin bir incelemeyi ve kamu yetkilileri tarafından bir projenin yapılmasını gerektirmektedir. Ancak, yeni bir politikayı gerçekleştirmek için personeli de eğitim sisteminin her kademesinde duyarlı hale getirmeli ve normal sınıflarda uygulanan öğretim metodları dışındaki mevcut metodlara karşı öteden beri varolan ön yargı fikri alt edilmelidir.

Programın içeriği ve organizasyonu kalite yönünden diğer ilgi çekici faktörleri teşkil etmektedir. Programın hafifletilmesi ve bunun ders yılını uzatma suretile daha çok ana derslere teksif edilmesini sağlamak iyi olur. Orta süreli bir ders yılı örneğin 15 Eylül'den ilâ 15 Haziran'a kadar olan bir dönemi kapsayabilir ve bu arada hasat mevsimi, kış sporları sezonu ve iklim farklılıkları gözletilmek suretile yerine göre program takvimine bir esneklik verilebilir. Öğretim dönemleri arası programlardaki ilişkinin düzeltilmesi daha çok dikkati gerektirmektedir. Adilane bir dağıtımı sağlamak ve daha iyi bir sergilemeyi temin için okullara daha fazla ders araçlarının sağlanmasına çalışılmalıdır. Özel sektöre ders kitaplarının kapsamı, imalatı ve pazarlanmaları konularında da, maliyet fiyatlarını makul bir düzeyde tutmak kaydıyla, daha aktif bir rol oynamasını sağlamak suretile bu kitapların çeşidi ve kalitesi düzeltilebilir.

Eğitim yönetiminde öteden beri "Ankara en iyi hakemdir" fikri hakim olmuştur. Lise müdürleri kendilerini herşeyden önce üst kademelerce düzenlenen talimat ve normların uygulanmalarından yükümlü görevliler şeklinde görmektedirler. Taşra yörelerindeki eğitim müdürleri ise bu hiyerarşik düzende kısıtlı yenileme yetkilerine sahip birer transmisyon kayışı niteliğinde yer almaktadırlar. Sistemin tümü bir saat düzeni ve dakikliğinde işlemektedir. Bu hiyerarşiyi model geliştirmeye süreci bölgelere ve karma nüfusa göre değişen büyük bir ülkeye uygulanmaktadır. Bölge ve yerel yöneticilerinin rolü kendilerine daha fazla yetki sağlamak suretiyle yerel düzeydeki ilk öğretim yöneticisine daha çok hareket serbestisi vermektir. Nitekim, bazı yörelerde yerel yöneticiler tarafından yürütülen ihaleler veya eksiltme yoluyla yaptırılan inşaatlar maliyetleri yarıya indirmiş; diğer durumlarda inşaat süreleri üçtebir kısaltılmış, artan enflasyon ortamında sermayelerden tasarruf ile eğitime diğer bazı avantajlar sağlanmıştır.

Öngörülen programlarda yapılacak yerel yardımların kullanılmaları yönünden, fevkalade iyi fırsatlar yaratacak olup, daha ziyade 8. sınıftan sonra okulu bırakan ve sayıları gittikçe artan gençlere yönelik ilk öğretimin son sınıflarındaki ders ve pratik yetenek uygulamalarının takviye edilmelerini sağlayacaktır.

İlk okulun finansmanı birçok sorun yaratmaktadır. Bu raporda ileride eğitime devlet bütçesinden ayrılan ödeneklerin kısıtlanmaları yönünden var olan endişe verici eğilimler ele alınacaktır. Eğitim sektörü nizamının tavanında ve

şıya kalmaya devam edecektir. Herkesin öğrenime iştirakini kolaylaştırmak, temel eğitim uygulaması öncelikleri arasında büyük bir "Leitmotiv" (Kılavuz motif) teşkil etmektedir. İstikrar, hatta reel düşüş, eğitime tahsis edilen kamu harcamaları nedeniyle birim maliyetlerindeki iniş tehlike sınırına dayanmıştır. Bu eğilimi tersine çevirmek için enerjik bir politikanın güdülmesi şarttır.

Öğrencilerin nitelikleri ve çalışma şartları da sistemin iyi işlemesi bakımından önemli parametreler teşkil etmektedirler (IV. Bölümde bu sorun etraflıca ele alınacaktır). Temel eğitim düzeyindeki öğreticiler, öğretimin kalitesini ve etkinliğini iyileştirecek ve sınıflardaki eğitimi yaratıcı ve heyecanlı bir serüven duygusuna dönüştürecek tek kaynak ve destek olarak kalmaya devam edeceklerdir.

Bölgelerarası dengesizliklerin temel eğitime girişi veya yapılan hizmetleri etkiledikleri kesin bir şekilde ispat edilememiştir. Bununla beraber, verilerin incelenmesinde, batıdaki kalkınmış yöreler ile doğudaki fakir yöreler arasında belirgin bir dengesizliğin var olduğu görülmektedir. Bu sonuncularda 40 000 öğretmen açığına karşılık batıdaki bölgelerde 60 000 kadro fazlası bulunmaktadır. Öğretmenlerin nitelikleri de aynı çerçevede bir dağılım göstermektedir: İyi bir formasyon ve deneyime sahip olanların batı ve kuzeybatıdaki zengin kıyı şeridinde atanma olanakları fazla olmaktadır. Çok düzeyli eğitim yapan sınıflarda görev yapan öğretmenlerin hizmet gördükleri ıssız yörelerdeki köy okullarının hemen hemen tümü ise bu bölgelerde bulunmaktadır. Nüfusu düşük yoksul yörelerdeki çocukların toplu olarak temel eğitim gördükleri yatılı bölge okullarının büyük bir kısmı bu bölgede kuruludur. Bu tür bir organizasyon gerek eğitim düzeyi gerekse duyarlılık bakımından münakaşa götürür. Bunun yerine toplama servisleri kurulmak suretiyle öğrenciler toplu halde taşınarak belirli okullarda eğitilebilirler.

Stratejik seçenekler

Yetkililerin orta vadede yapacakları ilk iş bir yandan 6 ilâ 8. sınıflara girişleri geliştirmek, diğer yandan da temel eğitim sisteminin işleyişini tümü ile düzeltmek, daha çok mevcuda iyi tedrisat programları hazırlamak olmalıdır. Beş yıllık kalkınma plânı (1985 - 1989) okullarda tedricen artan sayıda yer teminini amaçlamaktadır (Tablo 4).

Tablo 4 — Temel eğitim okulunun kabul kapasitesi Milyon öğrenci olarak

	İlk öğretim	Orta öğretim	Toplam
1985/86	5.9	1.9	7.8
1988/89	6.0	2.6	8.6

Not: Bu rakamlar 6 ilâ 14 yaş arası öğrenci net mevcudunu göstermektedir.

Bunlara 14 yaştan yukarı öğrenciler ilâve edildiğinde 1 ilâ 8. sınıf mev-

Kamu harcamalarının milli eğitim lehine kısıtlanmaları, bölgesel düzeyde tahsil edilecek yardımlar ve sistemin niteliği ile etkisinin düzeltilmesi (dahası sınıfta kalma ve terk, daha iyi bir kadrolaşma oranı) nazara alınacak olsa da plânın hedefleri bize yanıltıcı görünmektedir. Bundan başka, bozuk bir temele itibaren kalitenin yükseltilmesini hedefleyen reformların uygulanabilmelerini minen;

- I) Ders kitapları ve diğer öncelikli eğitim araçlarının iyileştirilmeleri;
- II) Öğretmen ücretlerinin artırılması ve daha iyi çalışma şartlarının temini;

III) Yeni eğitim programının uygulanmasına yardımcı olmak ve temel gereksinimleri için öğretmenlerin hizmet içi kurslarının (Çocuklar için okuma-yazma-okuma öğretim metodları, bütünleme kursları, çok düzeyli sınıflarda okuma, belge düzenlenmesi, yabancı dil, pratik bilgiler) yaygınlaştırılması,

IV) Mahalli yöreye özgü eksiklikleri ele alarak öğretim etkili hale getirmek ve bölge farklılığını gidermek (yerel programların yapılması, durumları verimsiz olan, değişik kültürlere sahip gruplar yapmak; işgüçlüğü primleri sağlamak; basit eğitim malzemeleri yapmak), için ilâve kaynakların seferber edilmeleri gerekmektedir.

Netice olarak, iddialı ve eleştiriye kapalı bir hedef gibi görünen şey (herkes için kaliteli bir öğrenim yapma olanağı), hükümetin milli eğitim bütçesine karşı bir öncelik tanımaması halinde, ileride arz ve talep yönünden çözülmesi mümkün olmayan bir denkleme dönüşebilir.

Arz faktörünün rasyonel bir hale getirilmesinde okullardaki kapasite artışının büyük bir mahareti gerektireceği şüphesizdir. Bunun için kent ve kırsal alanlara göre değişik stratejilerin benimsenmesi gerekmektedir. Birincilerinde hedef, sınıfların mevcudunu düşürmek, çoklu tedrisatı önlemek ve okulların birlikler arasındaki işbirliğini pekiştirmek olmalıdır. Belki bu yönde büyük bir başarıları kurulu fakir semtler için acil plânların yapılması gerekecektir. Kırsal bölgeler için ise bu yöntem tamamen değişik olmalıdır. Bir okul haritası hareketle ve nüfus tahminlerini de nazara almak suretiyle bir okul zinciri veya şebekesinin kurulması öngörülmeli, aynı zamanda da bu tesislerin yalın politikası yeniden ele alınmalıdır. Belli başlı büyük kasabalardaki merkezi okulları sekiz yıllık temel eğitimi sağlayabilir, ara veya uydu okullar şebekesi bazı yönetim hizmetleri ile pedagojik yardımlar sağlayabilirler. (Programın uygulanması için malzeme, öğretmen geliştirme kursları, okulların kontrolü, uzmanlık yardımlaşması). Ara okullar prensipte normal sınıflara ayrılmış 5 yıllık ve çok düzeyli sınıflar halinde gruplandırılacaklardır. (1 - 2, 1 - 2 - 3 ve/veya 4 - 5 yıllık okullar, genel kurallara uygun olarak, her bir okulda 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10 - 11 - 12 - 13 - 14 - 15 - 16 - 17 - 18 - 19 - 20 - 21 - 22 - 23 - 24 - 25 - 26 - 27 - 28 - 29 - 30 - 31 - 32 - 33 - 34 - 35 - 36 - 37 - 38 - 39 - 40 - 41 - 42 - 43 - 44 - 45 - 46 - 47 - 48 - 49 - 50 - 51 - 52 - 53 - 54 - 55 - 56 - 57 - 58 - 59 - 60 - 61 - 62 - 63 - 64 - 65 - 66 - 67 - 68 - 69 - 70 - 71 - 72 - 73 - 74 - 75 - 76 - 77 - 78 - 79 - 80 - 81 - 82 - 83 - 84 - 85 - 86 - 87 - 88 - 89 - 90 - 91 - 92 - 93 - 94 - 95 - 96 - 97 - 98 - 99 - 100 - 101 - 102 - 103 - 104 - 105 - 106 - 107 - 108 - 109 - 110 - 111 - 112 - 113 - 114 - 115 - 116 - 117 - 118 - 119 - 120 - 121 - 122 - 123 - 124 - 125 - 126 - 127 - 128 - 129 - 130 - 131 - 132 - 133 - 134 - 135 - 136 - 137 - 138 - 139 - 140 - 141 - 142 - 143 - 144 - 145 - 146 - 147 - 148 - 149 - 150 - 151 - 152 - 153 - 154 - 155 - 156 - 157 - 158 - 159 - 160 - 161 - 162 - 163 - 164 - 165 - 166 - 167 - 168 - 169 - 170 - 171 - 172 - 173 - 174 - 175 - 176 - 177 - 178 - 179 - 180 - 181 - 182 - 183 - 184 - 185 - 186 - 187 - 188 - 189 - 190 - 191 - 192 - 193 - 194 - 195 - 196 - 197 - 198 - 199 - 200 - 201 - 202 - 203 - 204 - 205 - 206 - 207 - 208 - 209 - 210 - 211 - 212 - 213 - 214 - 215 - 216 - 217 - 218 - 219 - 220 - 221 - 222 - 223 - 224 - 225 - 226 - 227 - 228 - 229 - 230 - 231 - 232 - 233 - 234 - 235 - 236 - 237 - 238 - 239 - 240 - 241 - 242 - 243 - 244 - 245 - 246 - 247 - 248 - 249 - 250 - 251 - 252 - 253 - 254 - 255 - 256 - 257 - 258 - 259 - 260 - 261 - 262 - 263 - 264 - 265 - 266 - 267 - 268 - 269 - 270 - 271 - 272 - 273 - 274 - 275 - 276 - 277 - 278 - 279 - 280 - 281 - 282 - 283 - 284 - 285 - 286 - 287 - 288 - 289 - 290 - 291 - 292 - 293 - 294 - 295 - 296 - 297 - 298 - 299 - 300 - 301 - 302 - 303 - 304 - 305 - 306 - 307 - 308 - 309 - 310 - 311 - 312 - 313 - 314 - 315 - 316 - 317 - 318 - 319 - 320 - 321 - 322 - 323 - 324 - 325 - 326 - 327 - 328 - 329 - 330 - 331 - 332 - 333 - 334 - 335 - 336 - 337 - 338 - 339 - 340 - 341 - 342 - 343 - 344 - 345 - 346 - 347 - 348 - 349 - 350 - 351 - 352 - 353 - 354 - 355 - 356 - 357 - 358 - 359 - 360 - 361 - 362 - 363 - 364 - 365 - 366 - 367 - 368 - 369 - 370 - 371 - 372 - 373 - 374 - 375 - 376 - 377 - 378 - 379 - 380 - 381 - 382 - 383 - 384 - 385 - 386 - 387 - 388 - 389 - 390 - 391 - 392 - 393 - 394 - 395 - 396 - 397 - 398 - 399 - 400 - 401 - 402 - 403 - 404 - 405 - 406 - 407 - 408 - 409 - 410 - 411 - 412 - 413 - 414 - 415 - 416 - 417 - 418 - 419 - 420 - 421 - 422 - 423 - 424 - 425 - 426 - 427 - 428 - 429 - 430 - 431 - 432 - 433 - 434 - 435 - 436 - 437 - 438 - 439 - 440 - 441 - 442 - 443 - 444 - 445 - 446 - 447 - 448 - 449 - 450 - 451 - 452 - 453 - 454 - 455 - 456 - 457 - 458 - 459 - 460 - 461 - 462 - 463 - 464 - 465 - 466 - 467 - 468 - 469 - 470 - 471 - 472 - 473 - 474 - 475 - 476 - 477 - 478 - 479 - 480 - 481 - 482 - 483 - 484 - 485 - 486 - 487 - 488 - 489 - 490 - 491 - 492 - 493 - 494 - 495 - 496 - 497 - 498 - 499 - 500 - 501 - 502 - 503 - 504 - 505 - 506 - 507 - 508 - 509 - 510 - 511 - 512 - 513 - 514 - 515 - 516 - 517 - 518 - 519 - 520 - 521 - 522 - 523 - 524 - 525 - 526 - 527 - 528 - 529 - 530 - 531 - 532 - 533 - 534 - 535 - 536 - 537 - 538 - 539 - 540 - 541 - 542 - 543 - 544 - 545 - 546 - 547 - 548 - 549 - 550 - 551 - 552 - 553 - 554 - 555 - 556 - 557 - 558 - 559 - 560 - 561 - 562 - 563 - 564 - 565 - 566 - 567 - 568 - 569 - 570 - 571 - 572 - 573 - 574 - 575 - 576 - 577 - 578 - 579 - 580 - 581 - 582 - 583 - 584 - 585 - 586 - 587 - 588 - 589 - 590 - 591 - 592 - 593 - 594 - 595 - 596 - 597 - 598 - 599 - 600 - 601 - 602 - 603 - 604 - 605 - 606 - 607 - 608 - 609 - 610 - 611 - 612 - 613 - 614 - 615 - 616 - 617 - 618 - 619 - 620 - 621 - 622 - 623 - 624 - 625 - 626 - 627 - 628 - 629 - 630 - 631 - 632 - 633 - 634 - 635 - 636 - 637 - 638 - 639 - 640 - 641 - 642 - 643 - 644 - 645 - 646 - 647 - 648 - 649 - 650 - 651 - 652 - 653 - 654 - 655 - 656 - 657 - 658 - 659 - 660 - 661 - 662 - 663 - 664 - 665 - 666 - 667 - 668 - 669 - 670 - 671 - 672 - 673 - 674 - 675 - 676 - 677 - 678 - 679 - 680 - 681 - 682 - 683 - 684 - 685 - 686 - 687 - 688 - 689 - 690 - 691 - 692 - 693 - 694 - 695 - 696 - 697 - 698 - 699 - 700 - 701 - 702 - 703 - 704 - 705 - 706 - 707 - 708 - 709 - 710 - 711 - 712 - 713 - 714 - 715 - 716 - 717 - 718 - 719 - 720 - 721 - 722 - 723 - 724 - 725 - 726 - 727 - 728 - 729 - 730 - 731 - 732 - 733 - 734 - 735 - 736 - 737 - 738 - 739 - 740 - 741 - 742 - 743 - 744 - 745 - 746 - 747 - 748 - 749 - 750 - 751 - 752 - 753 - 754 - 755 - 756 - 757 - 758 - 759 - 760 - 761 - 762 - 763 - 764 - 765 - 766 - 767 - 768 - 769 - 770 - 771 - 772 - 773 - 774 - 775 - 776 - 777 - 778 - 779 - 780 - 781 - 782 - 783 - 784 - 785 - 786 - 787 - 788 - 789 - 790 - 791 - 792 - 793 - 794 - 795 - 796 - 797 - 798 - 799 - 800 - 801 - 802 - 803 - 804 - 805 - 806 - 807 - 808 - 809 - 810 - 811 - 812 - 813 - 814 - 815 - 816 - 817 - 818 - 819 - 820 - 821 - 822 - 823 - 824 - 825 - 826 - 827 - 828 - 829 - 830 - 831 - 832 - 833 - 834 - 835 - 836 - 837 - 838 - 839 - 840 - 841 - 842 - 843 - 844 - 845 - 846 - 847 - 848 - 849 - 850 - 851 - 852 - 853 - 854 - 855 - 856 - 857 - 858 - 859 - 860 - 861 - 862 - 863 - 864 - 865 - 866 - 867 - 868 - 869 - 870 - 871 - 872 - 873 - 874 - 875 - 876 - 877 - 878 - 879 - 880 - 881 - 882 - 883 - 884 - 885 - 886 - 887 - 888 - 889 - 890 - 891 - 892 - 893 - 894 - 895 - 896 - 897 - 898 - 899 - 900 - 901 - 902 - 903 - 904 - 905 - 906 - 907 - 908 - 909 - 910 - 911 - 912 - 913 - 914 - 915 - 916 - 917 - 918 - 919 - 920 - 921 - 922 - 923 - 924 - 925 - 926 - 927 - 928 - 929 - 930 - 931 - 932 - 933 - 934 - 935 - 936 - 937 - 938 - 939 - 940 - 941 - 942 - 943 - 944 - 945 - 946 - 947 - 948 - 949 - 950 - 951 - 952 - 953 - 954 - 955 - 956 - 957 - 958 - 959 - 960 - 961 - 962 - 963 - 964 - 965 - 966 - 967 - 968 - 969 - 970 - 971 - 972 - 973 - 974 - 975 - 976 - 977 - 978 - 979 - 980 - 981 - 982 - 983 - 984 - 985 - 986 - 987 - 988 - 989 - 990 - 991 - 992 - 993 - 994 - 995 - 996 - 997 - 998 - 999 - 1000 - 1001 - 1002 - 1003 - 1004 - 1005 - 1006 - 1007 - 1008 - 1009 - 1010 - 1011 - 1012 - 1013 - 1014 - 1015 - 1016 - 1017 - 1018 - 1019 - 1020 - 1021 - 1022 - 1023 - 1024 - 1025 - 1026 - 1027 - 1028 - 1029 - 1030 - 1031 - 1032 - 1033 - 1034 - 1035 - 1036 - 1037 - 1038 - 1039 - 1040 - 1041 - 1042 - 1043 - 1044 - 1045 - 1046 - 1047 - 1048 - 1049 - 1050 - 1051 - 1052 - 1053 - 1054 - 1055 - 1056 - 1057 - 1058 - 1059 - 1060 - 1061 - 1062 - 1063 - 1064 - 1065 - 1066 - 1067 - 1068 - 1069 - 1070 - 1071 - 1072 - 1073 - 1074 - 1075 - 1076 - 1077 - 1078 - 1079 - 1080 - 1081 - 1082 - 1083 - 1084 - 1085 - 1086 - 1087 - 1088 - 1089 - 1090 - 1091 - 1092 - 1093 - 1094 - 1095 - 1096 - 1097 - 1098 - 1099 - 1100 - 1101 - 1102 - 1103 - 1104 - 1105 - 1106 - 1107 - 1108 - 1109 - 1110 - 1111 - 1112 - 1113 - 1114 - 1115 - 1116 - 1117 - 1118 - 1119 - 1120 - 1121 - 1122 - 1123 - 1124 - 1125 - 1126 - 1127 - 1128 - 1129 - 1130 - 1131 - 1132 - 1133 - 1134 - 1135 - 1136 - 1137 - 1138 - 1139 - 1140 - 1141 - 1142 - 1143 - 1144 - 1145 - 1146 - 1147 - 1148 - 1149 - 1150 - 1151 - 1152 - 1153 - 1154 - 1155 - 1156 - 1157 - 1158 - 1159 - 1160 - 1161 - 1162 - 1163 - 1164 - 1165 - 1166 - 1167 - 1168 - 1169 - 1170 - 1171 - 1172 - 1173 - 1174 - 1175 - 1176 - 1177 - 1178 - 1179 - 1180 - 1181 - 1182 - 1183 - 1184 - 1185 - 1186 - 1187 - 1188 - 1189 - 1190 - 1191 - 1192 - 1193 - 1194 - 1195 - 1196 - 1197 - 1198 - 1199 - 1200 - 1201 - 1202 - 1203 - 1204 - 1205 - 1206 - 1207 - 1208 - 1209 - 1210 - 1211 - 1212 - 1213 - 1214 - 1215 - 1216 - 1217 - 1218 - 1219 - 1220 - 1221 - 1222 - 1223 - 1224 - 1225 - 1226 - 1227 - 1228 - 1229 - 1230 - 1231 - 1232 - 1233 - 1234 - 1235 - 1236 - 1237 - 1238 - 1239 - 1240 - 1241 - 1242 - 1243 - 1244 - 1245 - 1246 - 1247 - 1248 - 1249 - 1250 - 1251 - 1252 - 1253 - 1254 - 1255 - 1256 - 1257 - 1258 - 1259 - 1260 - 1261 - 1262 - 1263 - 1264 - 1265 - 1266 - 1267 - 1268 - 1269 - 1270 - 1271 - 1272 - 1273 - 1274 - 1275 - 1276 - 1277 - 1278 - 1279 - 1280 - 1281 - 1282 - 1283 - 1284 - 1285 - 1286 - 1287 - 1288 - 1289 - 1290 - 1291 - 1292 - 1293 - 1294 - 1295 - 1296 - 1297 - 1298 - 1299 - 1300 - 1301 - 1302 - 1303 - 1304 - 1305 - 1306 - 1307 - 1308 - 1309 - 1310 - 1311 - 1312 - 1313 - 1314 - 1315 - 1316 - 1317 - 1318 - 1319 - 1320 - 1321 - 1322 - 1323 - 1324 - 1325 - 1326 - 1327 - 1328 - 1329 - 1330 - 1331 - 1332 - 1333 - 1334 - 1335 - 1336 - 1337 - 1338 - 1339 - 1340 - 1341 - 1342 - 1343 - 1344 - 1345 - 1346 - 1347 - 1348 - 1349 - 1350 - 1351 - 1352 - 1353 - 1354 - 1355 - 1356 - 1357 - 1358 - 1359 - 1360 - 1361 - 1362 - 1363 - 1364 - 1365 - 1366 - 1367 - 1368 - 1369 - 1370 - 1371 - 1372 - 1373 - 1374 - 1375 - 1376 - 1377 - 1378 - 1379 - 1380 - 1381 - 1382 - 1383 - 1384 - 1385 - 1386 - 1387 - 1388 - 1389 - 1390 - 1391 - 1392 - 1393 - 1394 - 1395 - 1396 - 1397 - 1398 - 1399 - 1400 - 1401 - 1402 - 1403 - 1404 - 1405 - 1406 - 1407 - 1408 - 1409 - 1410 - 1411 - 1412 - 1413 - 1414 - 1415 - 1416 - 1417 - 1418 - 1419 - 1420 - 1421 - 1422 - 1423 - 1424 - 1425 - 1426 - 1427 - 1428 - 1429 - 1430 - 1431 - 1432 - 1433 - 1434 - 1435 - 1436 - 1437 - 1438 - 1439 - 1440 - 1441 - 1442 - 1443 - 1444 - 1445 - 1446 - 1447 - 1448 - 1449 - 1450 - 1451 - 1452 - 1453 - 1454 - 1455 - 1456 - 1457 - 1458 - 1459 - 1460 - 1461 - 1462 - 1463 - 1464 - 1465 - 1466 - 1467 - 1468 - 1469 - 1470 - 1471 - 1472 - 1473 - 1474 - 1475 - 1476 - 1477 - 1478 - 1479 - 1480 - 1481 - 1482 - 1483 - 1484 - 1485 - 1486 - 1487 - 1488 - 1489 - 1490 - 1491 - 1492 - 1493 - 1494 - 1495 - 1496 - 1497 - 1498 - 1499 - 1500 - 1501 - 1502 - 1503 - 1504 - 1505 - 1506 - 1507 - 1508 - 1509 - 1510 - 1511 - 1512 - 1513 - 1514 - 1515 - 1516 - 1517 - 1518 - 1519 - 1520 - 1521 - 1522 - 1523 - 1524 - 1525 - 1526 - 1527 - 1528 - 1529 - 1530 - 1531 - 1532 - 1533 - 1534 - 1535 - 1536 - 1537 - 1538 - 1539 - 1540 - 1541 - 1542 - 1543 - 1544 - 1545 - 1546 - 1547 - 1548 - 1549 - 1550 - 1551 - 1552 - 1553 - 1554 - 1555 - 1556 - 1557 - 1558 - 1559 - 1560 - 1561 - 1562 - 1563 - 1564 - 1565 - 1566 - 1567 - 1568 - 1569 - 1570 - 1571 - 1572 - 1573 - 1574 - 1575 - 1576 - 1577 - 1578 - 1579 - 1580 - 1581 - 1582 - 1583 - 1584 - 1585 - 1586 - 1587 - 1588 - 1589 - 1590 - 1591 - 1592 - 1593 - 1594 - 1595 - 1596 - 1597 - 1598 - 1599 - 1600 - 1601 - 1602 - 1603 - 1604 - 1605 - 1606 - 1607 - 1608 - 1609 - 1610 - 1611 - 1612 - 1613 - 1614 - 1615 - 1616 - 1617 - 1618 - 1619 - 1620 - 1621 - 1622 - 1623 - 1624 - 1625 - 1626 - 1627 - 1628 - 1629 - 1630 - 1631 - 1632 - 1633 - 1634 - 1635 - 1636 - 1637 - 1638 - 1639 - 1640 - 1641 - 1642 - 1643 - 1644 - 1645 - 1646 - 1647 - 1648 - 1649 - 1650 - 1651 - 1652 - 1653 - 1654 - 1655 - 1656 - 1657 - 1658 - 1659 - 1660 - 1661 - 1662 - 1663 - 1664 - 1665 - 1666 - 1667 - 1668 - 1669 - 1670 - 1671 - 1672 - 1673 - 1674 - 1675 - 1676 - 1677 - 1678 - 1679 - 1680 - 1681 - 1682 - 1683 - 1684 - 1685 - 1686 - 1687 - 1688 - 1689 - 1690 - 1691 - 1692 - 1693 - 1694 - 1695 - 1696 - 1697 - 1698 - 1699 - 1700 - 1701 - 1702 - 1703 - 1704 - 1705 - 1706 - 1707 - 1708 - 1709 - 1710 - 1711 - 1712 - 1713 - 1714 - 1715 - 1716 - 1717 - 1718 - 1719 - 1720 - 1721 - 1722 - 1723 - 1724 - 1725 - 1726 - 1727 - 1728 - 1729 - 1730 - 1731 - 1732 - 1733 - 1734 - 1735 - 1736 - 1737 - 1738 - 1739 - 1740 - 1741 - 1742 - 1743 - 1744 - 1745 - 1746 - 1747 - 1748 - 1749 - 1750 - 1751 - 1752 - 1753 - 1754 - 1755 - 1756 - 1757 - 1758 - 1759 - 1760 - 1761 - 1762 - 1763 - 1764 - 1765 - 1766 - 1767 - 1768 - 1769 - 1770 - 1771 - 1772 - 1773 - 1774 - 1775 - 1776 - 1777 - 1778 - 1779 - 1780 - 1781 - 1782 - 1783 - 1784 - 1785 - 1786 - 1787 - 1788 - 1789 - 1790 - 1791 - 1792 - 1793 - 1794 - 1795 - 1796 - 1797 - 1798 - 1799 - 1800 - 1801 - 1802 - 1803 - 1804 - 1805 - 1806 - 1807 - 1808 - 1809 - 1810 - 1811 - 1812 - 1813 - 1814 - 1815 - 1816 - 1817 - 1818 - 1819 - 1820 - 1821 - 1822 - 1823 - 1824 - 1825 - 1826 - 1827 - 1828 - 1829 - 1830 - 1831 - 1832 - 1833 - 1834 - 1835 - 1836 - 1837 - 1838 - 1839 - 1840 - 1841 - 1842 - 1843 - 1844 - 1845 - 1846 - 1847 - 1848 - 1849 - 1850 - 1851 - 1852 - 1853 - 1854 - 1855 - 1856 - 1857 - 1858 - 1859 - 1860 - 1861 - 1862 - 1863 - 1864 - 1865 - 1866 - 1867 - 1868 - 1869 - 1870 - 1871 - 1872 - 1873 - 1874 - 1875 - 1876 - 1877 - 1878 - 1879 - 1880 - 1881 - 1882 - 1883 - 1884 - 1885 - 1886 - 1887 - 1888 - 1889 - 1890 - 1891 - 1892 - 1893 - 1894 - 1895 - 1896 - 1897 - 1898 - 1899 - 1900 - 1901 - 1902 - 1903 - 1904 - 1905 - 1906 - 1907 - 1908 - 1909 - 1910 - 1911 - 1912 - 1913 - 1914 - 1915 - 1916 - 1917 - 1918 - 1919 - 1920 - 1921 - 1922 - 1923 - 1924 - 1925 - 1926 - 1927 - 1928 - 1929 - 1930 - 1931 - 1932 - 1933 - 1934 - 1935 - 1936 - 1937 - 1938 - 1939 - 1940 - 1941 - 1942 - 1943 - 1944 - 1945 - 1946 - 1947 - 1948 - 1949 - 1950 - 1951 - 1952 - 1953 - 1954 - 1955 - 1956 - 1957 - 1958 - 1959 - 1960 - 1961 - 1962 - 1963 - 1964 - 1965 - 1966 - 1967 - 1968 - 1969 - 1970 - 1971 - 1972 - 1973 - 1974 - 1975 - 1976 - 1977 - 1978 - 1979 - 1980 - 1981 - 1982 - 1983 - 1984 - 1985 - 1986 - 1987 - 1988 - 1989 - 1990 - 1991 - 1992 - 1993 - 1994 - 1995 - 1996 - 1997 - 1998 - 1999 - 2000 - 2001 - 2002 - 2003 - 2004 - 2005 - 2006 - 2007 - 2008 - 2009 - 2010 - 2011 - 2012 - 2013 - 2014 - 2015 - 2016 - 2017 - 2018 - 2019 - 2020 - 2021 - 2022 - 2023 - 2024 - 2025 - 2026 - 2027 - 2028 - 2029 - 2030 - 2031 - 2032 - 2033 - 2034 - 2035 - 2036 - 2037 - 2038 - 2039 - 2040 - 2041 - 2042 - 2043 - 2044 - 2045 - 2046 - 2047 - 2048 - 2049 - 2050 - 2051 - 2052 - 2053 - 2054 - 2055 - 2056 - 2057 - 2058 - 2059 - 2060 - 2061 - 2062 - 2063 - 2064 - 2065 - 2066 - 2067 - 2068 - 2069 - 2070 - 2071 - 2072 - 2073 - 2074 - 2075 - 2076 - 2077 - 2078 - 2079 - 2080 - 2081 - 2082 - 2083 - 2084 - 2085 - 2086 - 2087 - 2088 - 2089 - 2090 - 2091 - 2092 - 2093 - 209

Öğrenimin yapısını daha avantajlı bir hale getirmek için her bir eğitim bölgesine uygun düşecek bir öğretim plânı üzerinde durulmalı, okulun yeri, taşımacılık servislerinin (dolmuş, toplu taşıma veya servis arabaları) noktaları iyi belirlenmeli ve çağdaş teknolojilerin kullanımı peyderpey geliştirilmelidir. Bu son nokta, henüz hiç bir eğitim yapısına sahip olmayan 2 000 köye temel eğitimi yaymada ve eğitim şebekesini reorganize etmek bakımından en verimli yöntem olarak gözükmektedir. Aynı şekilde, Türk eğitim sistemine hakim olan ikili yaş faktörünü elimine etmek için 6 yaşı okula mecburi başlama yaşı olarak yavaş yavaş genelleştirmek önem taşımaktadır. Son çalışma istatistikleri ile kısa vadeli işgücü tahminleri Türk işçilerinin büyük bir kısmının halen tarımda çalıştıklarını göstermektedir (Tablo 5) işgücünün yüzde 60'ını oluşturan tarım işçilerinin milli ekonomiye katkıları ise yüzde 18'in altında kalmaktadır.

Tablo 5 — Aktif nüfusun dağılımı

		Tahminler	Gayrisafi milli gelirdeki payı
Ekonomik Sektör	1985	(1989 için)	1985
Tarım	59.1	54.7	17.7
Sanayi	12.7	13.9	31.9
Hizmet	28.2	31.4	50.4

Kaynak : Çalışma Bakanlığı, Ankara.

İlkokulların 8 yıla çıkarılmaları, beşinci sınıfı bitiren ve bugünkü şartlar altında tahsiline devam etmeyen öğrencilerin yarıya yakını 6. ve daha yukarı sınıflarda tutulmalarını gerektirecektir. "Yeni" sınıf mevcutların çoğunu kırsal bölgelerden ve çiftçi ailelerden gelenlerin oluşturacağı şüphesizdir. Kuşkusuz bu öğrenciler için öğrenimi terk sadece kısmi bir vazgeçme olacak zira bunların oldukça önemli bir bölümü zaten sekizinci yıldan sonra tahsiline devam etmeyecek ve yerel iş piyasasına atılmayı tercih edecektir. Bu varsayımların doğruluğu halinde bu husus 6. ve 8. sınıflar ile ilgili temel eğitim projesinde gözönüne alınmalıdır.

Program, 6 ve 8. sınıfları artık estkisi gibi orta öğretimin ilk basamağı şeklinde değil fakat daha ziyade ilk öğretimin tamamlayıcı bir parçası olarak gösterecek biçimde değiştirilmelidir. Aynı şekilde, genelde lise öğretmenlerinin takip ettikleri programı orta öğretim kadrosunun da izleyebilecek biçimde yetiştirilmeleri ve organize edilmeleri enerjik bir şekilde sağlanmalıdır. Çevre ile ilgili tüm araştırma kavramları, uygulamalı bilgiler ve mesleki formasyon gözden geçirilmeli ve ona göre değiştirilmelidir. Yeni bir çiftçi neslini yetiştirebilecek basit teknik becerileri toprağı işleme ve verimi arttırmaya yönelik uygulamalı bir

zenlenmeleri gerektirecektir. Aynı perspektif altında, ilk öğretimden sonraki terk hareketlerini tekrar mesleki bir formasyona yöneltebilecek orta okulların meslekî eğitim faaliyetlerini içerecek bir plânın bunları detaylandırması gerekmekte ve öğrencilerin kayıt oldukları bölgelerdeki mevcut mesleki teknik ve çıraklık eğitim programlarının da dikkate alınmalarını gerektirmektedir.

Bu stratejinin başarılı olması iki ana faktöre dayanmaktadır: Öğretmenler ve yönetimin kapasitesi. Öğreticilerin IV. bölümün konusunu oluşturdukları ölçüde, biz burada temel eğitim yönetimi ile ilgili problemleri süratle ele alacağız. Millî eğitim yönetimi katı ve merkeziyetçi yapısı nedeniyle Türkiye'nin çağdaşlaşma yönündeki ritmine ayak uydurmaktan hayli uzak gözükmektedir. Sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmeye cevap verebilmek için bölge eğitim yönetimlerinin, yerel veya öğretim kuruluşlarının yürütme ve pedagojik görevleri üstlenmeleri yönünden daha esnek hareket edebilmeleri ancak daha geniş boyutlu bir ademi merkeziyetçilikle sağlanabilir. Merkezdeki bakanlık, stratejik plânlama, koordinasyon ve kontrol yönündeki rolünü pekiştirirken yerel ve bölgesel kuruluşlarında işletmeye değin plânlamayı ve kaynakların (beşeri, yapısal mali ve kurumsal) yönetimini üstlenmeleri gerekmektedir. Okul öncesi ve temel eğitimi temin edebilecek ve yönetebilecek yerel yöneticilerin bu sahadaki rollerini genişletecek araştırmaların yapılması doğru olur. Belediye başkanları ve belediye meclisi üyeleri bir okulun yerini tayin, arsa alımı, inşaat sürecinin düzenlenmesi (spesifik proje safhasından, ekipman temini, ihale ve maliyet kontrolüne kadar) gibi konularda millî eğitim yönetimlerine kıyasla herhalde daha nitelikli ve yetkili görünmektedirler. Bundan başka, bucaklararası gruplar kendilerine özgü hizmetleri (öğrenci toplama, okullara yemek temini, pedagojik kadrolaşma, mesleki yardımlaşma, okul açma politikaları) organize etmek suretile kendi çevrelerinde ekonomik bir kademe oluşturabilirler. Bu tür bir yönetim kapasitesi ile tüm ülkeyi kapsayacak bir eğitim reformuna gidilmesine gerek kalmaz. Yerel deneyim ve öğretimde yenilik olumlu karşılanabilir ve hatta büyük yöresel farklılıklar koşullara dahi cevap verebilir. Bu nokta, sosyo-ekonomik çevre ile birlikte mütalea edilmedikçe hiç bir şey ifade etmeyecek olan programın bazı elemanları yönünden büyük önem taşımaktadır. Aynı şekilde taşra ve yerel yöneticilerine bütçe harcamaları konularında da daha fazla yetki vermek çok doğru olur. Aynı fakat tamamlayıcı bir düzeyde piyasaya ve serbest rekabete rücu ile eğitim malzemesinin kalitesi düzeltilebilir ve çeşitli ürünlere olan ve gittikçe artan isteklere cevap verilebilir. Ademi merkeziyet konusuna V. Bölümde tekrar değineceğiz.

Yönetim ile ilgili reformların, kurum ve kişileri geliştirme programlarının öngördükleri uyum dahilinde, uygulanmaları gerekmektedir. İl ve ilçe düzeyinde yönetim ve plânlama konularında daha fazla yetki alınması, yerel yönetimlerin

gerçekleştirilmesi gereken herkese daha kaliteli bir eğitim olmaktan çıkar ve sadece "aynı şeyin fazlası" ile sınırlı kalır.

Yetişkinler için temel eğitim

Yetişkinler eğitimin esasını temel eğitimin genel çerçevesi içerisinde incelemek doğru olur, zira, kamu yetkililerinin sorumlulukları daha ziyade bu düzeyde söz konusu olmaktadır. Üstelik, bu sektör sadece kişilerin geliştirilmesini değil fakat genel olarak aynı zamanda Türk toplumunun ve kültürünün zenginleştirilmesini ve topluluk ile birliklerarası işbirliğini teşvik eden sürekli eğitimin ayrılmaz bir parçasını teşkil etmektedir.

Türkiye'de yetişkinlerin eğitimi, Millî Eğitim Bakanlığının biçimsel olmayan eğitim (BOE) olarak nitelendirdiği eğitim şeklinin kıymetli bir parçasını oluşturmaktadır. Hakikatten, (BOE) bakanlık tarafından organize edilen ve okul, üniversite ve kolejlerdeki biçimsel sistemin dışındaki tüm program ve kursları kapsamaktadır. OECD ve hatta kalkınmakta olan birçok ülkeler arasında istisnai bir durum arz eden BOE'yi Türkiye biçimsel eğitim ile eş düzeyde tutmaktadır. Diğer ülkelere kıyasen, çok istisnai bir durum da, birçok etkinliklerin yetişkinlerin eğitim programında yer almaları gerekirken, bunların çoğu kez yetkililerce ihmal edilmeleri veya bunları kendi görevleri içerisinde mütalea etmemeleridir. Bakanlık böylece 652 merkezin ve 20.000 birlik ile 28.000 organizatörün varlığını belirlemek durumundadır.

Birkez daha, Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığına geçişinden bu yana; yetişkinlerin eğitimi her zaman öncelikle ele alınması gereken bir hedef olmuştur. Herşeyden önce, ülke, okuma-yazma bilmeyenlerin oranını azaltmak için çok büyük çabalar harcamıştır. Yoğun ve etkili bir kampanya neticesi halen nüfusun % 85'inin okuma-yazma bildiği belirtilmektedir. Tahmin biraz iyimser de olsa okuma-yazma bilmeyenlerin esasında sadece yetişkinleri kapsadığı görülmektedir. Tabii ki bu % 85'in fiiliyatta okuma-yazmaya tam manasile ne derece vakıf olduğunu bilmemekteyiz. Yazma ve okumasını ancak bilen yetişkinlerin bilgilerini uygulayabilmelerini sağlamak ve bunları zorunlu olan sekiz yıllık eğitim düzeyine getirebilmek için daha birçok şeylerin yapılması gerekecektir. Bununla birlikte, elde edilen olumlu sonuç ile Türkiye, halkının büyük bir bölümü için önemli bir engel teşkil eden problemlerden birini böylece elimine etmesini başarmıştır.

Bakanlık tarafından sunulan programların yöneldiği iki ana hedef grubu kadınlar ve tahsilini ilk öğretimden sonra terk etmiş olan yetişkin gençler teşkil etmektedir. Birçok eğitim merkezinde çoğunluğu kadınlar oluşturmaktadır. İstanbul dışındaki kurslara yapılan kayıtların yüzde 80'ni kadınların oluşturması buna bir örnek teşkil eder. Kadınlar daha çok nakış, halı dokuma gibi yeteneğe dayanan veya daktilo gibi büro işleri meslek kurslarına devam etmektedirler. Burada güdülen hedef, eş veya kız çocuğu olarak aile giderlerine yardım veya tam gün çalışmak suretiyle katkıda bulunmalarını sağlamaktır. Diğer etalar eş-

ürettiklerinden bir gelir elde etmelerini teminen ürünlerini piyasaya sunmaktadırlar.

Genç yetişkinlere yönelik programlar, bunlara temel eğitimlerini tamamlamak ve iş piyasasına sokmak amacını gütmektedirler. Bu stajlar genelde hızlı ve 90 saatlik kısa süreli kurslar olmaktadır. Bunlar daha ziyade yerel piyasaların ihtiyacına göre yönlendirilmişlerdir.

Diğer birçok ülkelerde ve özellikle az sanayileşmiş ülkelerde olduğu gibi, M. E. B. dışındaki bakanlık ve kamu kuruluşları da yetişkinlere yönelik benzer kurslar açmaktadır. Böylece, Tarım Bakanlığı bunlardan çok sayıda açmakta M. S. B. ise daha önce yazma-okuma eğitimindeki gibi şimdi bünyesinde erlere mesleki kurslar vermekte ve bunlara askerlik hizmetlerini bitirdiklerinde kendilerini iş piyasasına vasıflı birer eleman olarak takdim etmek imkânını tanımaktadırlar.

İnceleyiciler, aynı zamanda bakanlık himayesi dışında yetişkinlere yönelik olarak yapılan eğitim programlarının bizzat kursları tertip edenler tarafından yapıldıklarını tesbit etmişlerdir. Yani, diğer bir deyimle, bunlar okullara merkezdeki yetkililerce empoze edilen eğitim programlarındaki şartları içermektedirler.

Hiç kuşkusuz, devlet tarafından sübvansyon edilen yetişkinlere yönelik eğitim programları iyi organize edilmiş ve etkili olup, çok sayıdaki kişilerin ihtiyacına cevap verebilmektedirler. Anayasa ile tanınan öncelik ve bakanlık bünyesindeki önemine rağmen, yetişkinlerin eğitime tahsis edilen kaynaklar, okul sektörüne ayrılanlar ile kıyaslanmayacak kadar azdırlar. Elllerinde eğitim yerleri bulunmamakta, mevcut tesisler ise ya harap ya da derme çatma durumda olup, uygun atölye, ekipman ve formasyon malzemesi eksikliği duyulmaktadır. IV. Bölümde de belirtileceği gibi gerekli formasyona sahip öğretici ve organizatör yokluğu da çekilmektedir. Bazı durumlarda okul sistemi ve yetişkinlerin diğer eğitim şubeleri arasında bir koordinasyonun tesisi ziyadesiyle arzu edilmektedir. Eğitim ve formasyon programları yönünden en fazla ihtiyacı olanların yetişkinler olmasına karşın dokunulması en güç olanı da bunlar oluşturmaktadır. Araştırma ve geliştirme çalışma hatalarının yeni kurulan yetişkinler Eğitim Enstitüsü ve diğer yetkili üniversitelerin işbirliği ile giderilebilmeleri öngörülmüştür.

İnceleyicilere hitaben kaleme alınmış bulunan yetişkinlerin eğitimi ile ilgili özel raporun içeriğinden de anlaşılacağı gibi bakanlık bu eksikliklerin tam bilincindedir. Bununla birlikte inceleyiciler bu maksatla seçilen üniversite merkezlerinde daha iyi organize edilmiş araştırma ve geliştirme çalışmalarının yapılması bakanlık ve yerel birlikler düzeyinde daha iyi bir koordinasyonun gerekliliğini ve ulusal TV şebekesinde bu eğitim türüne yer verilmesi için gayret gösterilmesinin doğru olacağını ifade etmişlerdir.

NOTLAR

III

TEMEL EĞİTİM SONRASI TERCİH İMKÂN LARI

Okula devamlılık ve hedef gruplar

Bundan önceki bölümde de belirttiğimiz gibi, beş yılı aşan bir temel eğitim düzeyini 12 - 14 yaş grubunu teşkil eden genç Türklerden ancak yarısına takip ettirmek mümkün olabilmektedir. Orta öğretimi kapsayan ikinci kademede ise 15 - 17 yaş grubu gençlerin takriben % 30'u biçimsel eğitim sisteminde kalmaktadır. Her yaş grubunda okula gidenlerin çoğunluğunu erkek çocuklar teşkil etmekte, okula devamlılık kentsel yerleşim bölgelerinde, özellikle doğudaki kırsal bölgelerdekine oranla bariz bir şekilde daha yüksek olmaktadır.

Türkiye'deki tamamlayıcı eğitim imkânları analiz edilmek istendiğinde, yakın bir gelecekte genç yaştaki Türklerin ilk öğretimden sonra veya terk oranı yüksek olan orta öğretim sırasında eğitim sisteminden ayrılmalarını devam ettirecekleri gözden uzak tutulmamalıdır. İlgililer, 8 yıllık zorunlu eğitimi 2005 yılından önce genelleştirmenin mümkün olamayacağı görüşündedirler.

Bu nedenle, gençlerin aktif ve yetişkin yahata geçmelerini sağlamak olan politikanın şu iki grubu hedef olarak seçmesi gerekmektedir : bir tarafta orta eğitimlerini tamamlamış, genel veya mesleki öğretime devam eden gençler, diğer taraftan temel eğitimlerini tamamlayamayan veya çoğu kez sınıfta kalan gençler. Halen okulu erken terk edenlerin büyük çoğunluğu Türkiye'de gelişen biçimsel olmayan eğitim ve formasyon sistemine başvurmadıklarından sürekli bir iş bulduklarında ise bu daha ziyade tarım sektöründe mevsimlik, kendi çiftçi aileleri nezdinde ücretsiz veya kalifiyesiz geçici işçilik şeklinde olmaktadır.

Bu yaştaki birçok gençler çırak olarak ufak veya orta çaptaki işletmelere girmektedirler. Özellikle zanaat ve esnaf dalında eski bir gelenek gereği çırak ustasını izler ve onun yaptığını tekrarlamaya çalışır. Bu tür çıraklık, nitelik yönünden çoğu kez tenkide uğramaktadır. Şimdiye kadar bunların, formasyon programına uygun olan ve diğer yandan pratik eğitimi gerektiren kâğıt üzerindeki bir şekli tam manasile meydana getirebildikleri az görülmüştür.

Yeteri kadar genel bilgi ve mesleki beceriye sahip olmadıklarından, öğrenimlerini erken terk eden bu gençlerin büyük bir bölümü, gelecekteki ekonomik ve sosyal değişimler ile iş piyasasının gereksinimleri karşısına yetersiz bir donatıyla çıkmak durumundalar. Uzun vadede işsizliğe en fazla muhatap olacak olan-

Halen Türkiye'de yürürlükte bulunan başlıca reformlardan birisini çıraklık eğitim sisteminin çağdaşlaştırılması ve yaygınlaştırılmasını teşkil etmektedir. Çı-
rak, işçi ve kalfalarının eğitimini ilk çerçeve kanun 1977 yılında yayınlanmıştır.
Bu çerçeve kanun 1988 yılında çıkarılan bir kanun ile (3308 sayılı kararname)
tamamlanmıştır. Bu kanun uyarınca işbaşı eğitimi sırasında, kamuya açık eğitim
merkezlerinde haftada 8 ilâ 10 saat teorik eğitimin yanısıra genel ve mesleki
eğitime de yer verilecektir. Bu güne kadar 39 yerleşim yerinde 59 merkez faali-
yete geçirilmiştir. Bunlardan 19'u müstakil yerleri, 40 adedi de meslek okulları-
nı eğitim yeri olarak kullanmaktadırlar. Diğer taraftan, uygulamalı eğitim, Ba-
kanlığın uygun gördüğü işletmelerin ilgili servislerinde yapılmaktadır. Bu yetiş-
tirme şebekesinin, çırakların eğitimini sağlayacak altyapıya sahip ufak ve orta
çaptaki işletmeler nezdinde sistemli bir şekilde yaygınlaştırılması öngörülmek-
tedir.

Çıraklık eğitimi için asgari şart on üçyaşını doldurmuş ve ilkokulu bitirmiş
olmak. Bazı meslekler için asgari yaş haddi onüçten daha yukarı olabilir. Buna
karşılık, on üç yaşından ufak "çırak adaylarının" bir ön eğitimden geçirilmele-
ri mümkün olabilmektedir. Çıraklık eğitim süresi mesleğine göre, 3 ilâ 4 yıl sür-
mektedir. Üç yıllık bir mesleki eğitim sonucunda zanaatkarlar kendi iş yerlerini
açmak ve çırak yetiştirme için ön şart olan ustalık vasfını kazanırlar.

Şimdiye kadar butür "dual" (İkili) eğitim sistemi için öngörülen formas-
yon, ayarlama, tornacılık, kaynakçılık, kazancılık, elektrik tesisatı bakım ve ona-
rım işleri, oto teknisyenliği, marangozluk, duvarcılık ve halı dokuma dahil ol-
mak üzere 40 teknoendüstriyel ve zanaat iş dalını kapsamaktadır. Bu meslek-
lerin her biri için hükümet, işletmelerdeki uygulamalı çalışmalar ile eğitim mer-
kezlerindeki teorik ders programlarının yöntemlerini belirleyen, yönetmenlikler
yayınlanmaktadır. İşletmelerdeki geliştirme kursları Milli Eğitim yetkilileri ile iş
piyasası tarafından kontrol edilmektedir. Bir bakanlık yönetmeliği, tedricen yeni
kanun hükümlerine uymaları gereken ve yöreler ile buralardaki faaliyet kolla-
rını içeren listeyi tesbit edecektir. Bu yönetmelik ile işletmeler artık 18 yaşın al-
tındaki gençleri iş veren ile çırağın hak ve vecibelerini belirleyen bir çıraklık söz-
leşmesini bağtılamadan çalıştıramayacaklardır. Çırak, asgari ücretin en az yüzde
30'una tekabül eden vergiden muaf bir eğitim bursunu almaya hak kazanır. Tah-
minen 800.000 civarındaki çok sayıda Türk genci eski bir gelenek gereği, belki
de biraz da zoraki olarak çıraklık mesleğini sözleşmesiz yürütmektedir. 1977 yı-
lında benimsenen ve 1986 yılında çıraklık eğitimi ile ilgili olarak geliştirilen sis-
tematik yeni önlemler ile çırakların sayısı 12.000'den 15.000'e çıkmıştır. Fakat
bakanlık bu sayının hızla 100.000'e çıkarılmasını öngörmekte ki bu da tam gün
mesleki eğitime harcanan paradan çok daha azı ile bu sistemin yaygınlaştırılma-

"Dual (ikili)" sisteminin orta eğitim seviyesinde değişik bir şekli olan bu yeni çıraklık sistemi, Türk ekonomisinin her geçen gün artan kalifiye işçi talebini karşılayabilmek ve de gençlerin iş piyasasına nitelikli birer eleman olarak girmelerini sağlamak bakımından yankı uyandırmaktadır. Bu sistemin başarıya ulaşması, kanunla da öngörüldüğü gibi sanayi ve zanaat sektörlerinin çırakların daha nitelikli yetiştirilmelerini sağlamaya yönelik iyi niyet girişimleri ile eğitim ve geliştirme merkezleri şebekesinin genişletilmesi yanısıra, kalite seviyelerinin de yükseltilmesine bağlı bulunmaktadır.

Bir kalite formasyonunun elde edilebilmesinin ana faktörlerinden birini de işletmeler bünyesinde bulundurulacak bir usta eğitimci kadronun çıraklık eğitim merkezlerinde teknik eğitimi üslenmesi teşkil etmektedir. İşletmede özellikle bir uzman personel kadrosunun bulunmayışı çıraklık sisteminin tam manasile uygulanmasını geciktirmektedir. Bu nedenle, "Çıraklık teknik ve mesleki formasyon fonu" adı altında yeni yaratılan bu kaynakların, uygulamalı eğitim yaptıracak eğitimcilerin yetiştirilmelerine ve uygulamalı deneyimlerle daha da zenginleştirilmeleri gereken teknik eğitimin teorik yönü ile görevli olanların temel formasyonlarının sürekli geliştirilmesine tahsis edilmeleri daha doğru olur.

Şimdiye kadar yetiştirme merkezlerinde sadece teorik derslerin verilmesi ile iktifa edilmiş ki bu da bu yerlerin aslında yarım gün eğitim yapan meslek okulları hüviyetine bürünmelerine neden olmuştur. Az bir modern ekipman ve bundan daha da az özel eğitim nitelikli atölyelere sahip ufak ve orta çaptaki işletmelerin çıraklık eğitimine kapılarını açtıkları ölçüde Türk yetkili makamları, henüz yeni teknolojilerin giremedikleri bu iş yerlerindeki çırakların son teknolojik gelişmelere adapte olabilmelerini sağlamak amacile belki bunların bir kısmının eğitim merkezlerinde yetiştirilmelerine olanak tanıyabilirler. Böyle bir "İşletme dışı" eğitim, günleri gruplandırmak suretile çıraklara yaptırılabilir.

Dünya Bankasının yeni bir finansman plânı çerçevesinde sübvansyon edilen halihazırdaki çıraklık reform sistemi, ilk öğrenimlerini bitiren gençlerin ileride aktif hayata hazırlanmaları bakımından cesurane bir politik girişim hüviyetindedir. Türk hükümetinin, yetişkinlerin eğitimi ile tahsillerini erken terk eden ve bu açıklarını genel ve mesleki eğitimle kapatmak fırsatı tanınan gençlere bu desteğini devam ettirmesi bu yönde sarfedilen gayretlere degecek niteliktedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin bu arada mecburi öğrenim süresini tedricen uzatması ve bunun üzerine kurulacak tamamlayıcı eğitim ile ilk formasyon düzeyini iyileştirmesi çalışmalarını öncelikli işler arasında mütalea etmesi şarttır. Sadece beş yılı kapsayan ilk öğretim sonucu temel bilgi eksikliği, gerekse çoğu çıraklardaki ufak yaş sorunu Türk hükümetinin kaliteyi yükseltmek yönünde gerçekleştirmeyi arzuladığı bu reformun hedefleri için bir engel teşkil etmektedir. Çırakların ge-

masyon düzeyinin iyileşmesine neden olabilir. Bu aynı zamanda gençlerin, ailelerinin tesiri altında kalmadan, ileride seçecekleri meslek konusunda daha bilinçli karar verme yaşına ulaşmalarını sağlar.

Uzun vadede, çırakların formasyonu ile halen iki dönem içerisine sokulan ikili mesleki formasyon sistemi arasındaki ilişkinin açıklığa kavuşturulması gerekecektir. Biz bunların iki kademe halinde koordineli bir mesleki formasyon sistemi içerisine yerleştirilmeleri gerektiği kanaatindeyiz.

Temel eğitim sonrası tercih

Orta öğrenimlerini başarı ile tamamlamış olan 15 yaşındaki erginlerin geniş bir tamamlayıcı eğitim gamında tercihlerini yapmaları gerekecektir. Günümüzde başlıca üç lise (Orta öğrenimin ikinci kademesi) örneği bulunmaktadır :

- Genel eğitim liseleri : Üç yılda orta öğrenim sertifikası veren ve sahibine bir yüksek öğrenim kurumuna başvurma hakkını tanıyan klasik eğitim kurumları, ki bunlarda sınıflar ikinci ders yılından sonra iki kola ayrılmaktadır. (Fen ve edebiyat).
- Meslek liseleri : Bunlar öğrenciyi üç yılda belirli bazı özel mesleki branşlarda yetiştirmekte, aynı zamanda yüksek öğretime hazırlamaktadır. Muhtelif kategorilerde meslek liseleri mevcut bulunmaktadır :
 - Eğitim programları 43'tür mesleği içeren Endüstri Meslek okulları,
 - Ticaret ve Turizm okulları,
 - Kız meslek okulları,
 - Ziraat okulları,
 - İmam - Hatip okulları.
- Fen liseleri : Bu kuruluşlar öğrenciyi dört yılda aktif iş hayatına ve yüksek öğretime (kısıtsız) hazırlamakta, mekanik, elektrik, elektronik, metalürji ve inşaat dahil olmak üzere 13 dalda eğitim vermektedir.

Mesleki teknik okullarda ilk yıl dersleri müşterek okunmaktadır. Bunu takiben en seçkin öğrenciler teknik branşa geçmektedirler. Genel eğitim dersleri (normal liselerdeki kadar önemli) Fen liselerinde meslek liselerindekilere oranla daha fazla yer almaktadırlar.

Orta okullardan orta öğretimin ikinci kademesine (Lise) geçiş oranı yüzde 90 civarında olmaktadır. Orta okuldan mezun olan öğrencilerden çok az bir bölümü bir meslek öğrenmekte veya iş hayatına atılmaktadır.

Prensip itibarile, gerek liseler gerekse ilk ve orta okullarda eğitim karma yapılmaktadır. Bununla beraber 1983 yılında meslek liselerine devam eden 185.000 öğrenciden ancak 10.000'ni kızlar oluşturmuştur, ki bu da bunların iyi bir gelecek vadeden mesleklerden muaf tutulduklarını göstermektedir. Bu kız ös-

Orta öğretim ikinci kademe düzeyindeki öğrenci dağılımında normal liseler % 60 ile başta gelmekte, öğrencilerden ancak yüzde 40'ı meslek okullarına girmektedir. Bununla birlikte Fen ve Meslek liselere talep her geçen gün daha da artmakta, kapasiteleri mahdut olduğundan bugün bunlara numerus clausus (sınırlı kayıt) getirilmiştir. Bu okullara ancak ülke çapında yapılan bir sınavla girebilmekte bunu da sadece iki adaydan biri kazanabilmektedir.

Bu okullara gittikçe artan ilginin nedenlerden biri de buradan mezun olanların genel liselerden çıkanlara oranla çok daha fazla iş bulma şansına sahip olmalarıdır. Diğer bir nedeni de yüksek öğrenime devam için artık orta öğretim bitirme diplomasının bir kıymet ifade etmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu sistem düzeyine bir numerus clausus (sınırlı kayıt) şartı getirilmiştir. Her yıl sınava katılan 500.000 adaydan (branşlarını değiştirmek isteyenler dahil) ancak 150.000'i giriş sınavında başarı gösterebilmektedir. (Açık öğretim üniversitesi dahil). Genel liselerden mezun olup da bu sınavlarda elimine olan talebeler işsizlikten en fazla etkilenen grubu teşkil ettiğini (% 20 ile 22) öğrendik. Diğer yandan, özellikle elektrik, elektronik, otomotiv, takım tezgâh ayarlama, metalurji ve marangozluk gibi birçok meslek dallarında gittikçe artan bir teknisyen, uzman işçi ve kalifiye işçi sıkıntısı çekilmektedir.

Orta okulu bitirenlerden Türk ekonomisindeki işgücü talebini karşılamak üzere hükümet, orta öğretimin ikinci kademesine giriş kayıt yüzdelerini tersine çevirerek 60/40 oranını (genel eğitim liseleri/Meslek ve Fen liseleri) 40/60 oranına getirmek ve mesleki eğitim sektöründeki alım kapasitesini fevkalade arttırmak hedefini gütmektedir. 1984/85 döneminde tam gün tedrisatlı meslek okullarındaki 433.000 olan öğrenci sayısının 1989/90 döneminde 698.000 öğrenciye çıkarılması beş yıllık kalkınma planında öngörülmektedir. Lise düzeyindeki öğrenime devam edecek toplam öğrenci sayısının 1.334.000'i bulması, yani 1983/84 döneminde takriben yüzde 40 olan devam oranının yüzde 40'a ulaşması demek olacaktır ki bu da erişilmesi güç bir hedef olarak görünmektedir.

Mesleki formasyonda yeni bir ikili sistem

Mesleki liselerinin kapasitelerini mümkün mertebe artırmak ve programlarının kalitesini yükseltmek için Türkiye 1986 yılında çıkarılan "Çıraklık ve mesleki eğitim kanunu" sayesinde çıraklığın çağdaşlaştırılması hareketi ile birlikte çok iddialı bir reforma el atmış bulunmaktadır. Burada başlıca hedefi işletme sektöründe ikinci bir eğitim kadrosunu oluşturmak suretile orta öğretimin ikinci devresinde ikili bir sistemi yerleştirmek. Bu tür bir kararın alınmasını dört amaç haklı kılmıştır :

- Genel lise öğreniminden farklı bir öğrenim yolu seçimine olanak sağlayacak başka meslek kolları açmak;

- Derslerdeki pratik bilgiler bölümünü geliştirmek;
- Stajyerleri okul atölyelerinde mevcut olmayan yeni teknolojilere a tırmak.

Bakanlık faaliyet kolları ile yeni kanunu uygulamakla sorumlu eyalet belirlemektedir. Bu kanun ile özellikle 50 veya daha fazla personel çalıştıran yerlerinin mesleki orta öğrenimlerini sürdüren öğrencilere kendi toplam pe nelin mevcuduna göre yüzde 5 ile 10 oranında bir kontenjan ayırmak sure bunlara uygulamalı eğitimlerini yaptırmaları öngörülmektedir. Bu hükme uyan işletmeler, yeni çıkarılan çıraklık ve mesleki orta eğitimi geliştirme fon bir ödeme yapmakla mükellef olacaklardır.

Mesleki orta öğretimin ikinci kademesinin ilk yılı tam gün tedrisata da nacaktır. İkinci ve üçüncü yıllarda okuldaki öğretim haftada 12 ilâ 16 saat : sında, yani günde 2 saatlik okul içi eğitim 3 saatlik "işyeri" eğitim ile tama lanacaktır. Bakanlık sadece işyerlerindeki eğitim metod ve prensiplerini ve nav şekillerini belirlemeyecek, ayrıca her bransa ait ders programlarını tama layan formasyon programlarını da tesbit edecektir. Öğrencilerin eğitim ve f masyon giderleri işveren tarafından hastalık sigortası primleri ise devlet tara dan karşılanır. Halen yürürlükte bulunan münavebeli bir mesleki formasyon ı todu 1978/79'da çıkarılan pilot projelere dayanmakta ve yeniden düzenleni çıraklık eğitimi gibi Dünya Bankası'nca cömertce sübvansiyone edilmektedir

Türk hükümeti, yeni kanunun uygulamaya konulmasının ülkenin her rafında mevcut olmayan ön şartlara ve herşeyden önce bu tür eğitim için gere yer temin edebilecek ve ilgili yörenin işgücü ihtiyacına cevap verebilecek n liğe sahip eleman yetiştirebilecek yeteri kadar sanayi, ticaret ve zanaat işletr lerinin varolmalarına bağlı bulunduğunun bilincindedir. 1986/87 öğretim yıl da bu düzenlemeye diğer yörelerde sürdürülen çıraklık ve tamgün mesleki e timin yanısıra 34 eyalette geçilmiştir.

Genel kültür içerikli derslerin öğretimi ikinci ve üçüncü sınıflarda azal dıkları oranda, meslek liseleri artık haftada sadece 8 ilâ 12 saat uygulamalı de lerin işyerinde yapılmasını öngören Fen liselerinin aksine, öğrencilerine biri k sik diğeri mesleki olmak üzere ikili bir formasyon veremeyeceklerdir. Bu nede bu Fen liselerinden ileride yüksek öğretim giriş imtihanlarına direkt olarak rilmeyecektir. Geçiş ancak fen liselerinden birinde veya özel kurslarda bir daha okumakla mümkün olabilecektir. Bir yıllık mesleki deneyimden sonra o öğretim düzeyindeki meslek okullarından mezun olan öğrenciler bir mesleki y terlik sertifikası alabilirler.

İlgili okul ve kurumlardaki çok kısıtlı olan zaman faktörü hesaba katıl

Bakanlık yayınladığı karar ve genelgelerle reformun desteklenmesini ve kuruluş-lararası sıkı bir koordinasyonun derhal tesisini istemiş ve bu reformun uygulama stratejisini saptamak üzere muhtelif illerdeki millî eğitim müdürlerini olağanüstü toplantıya çağırıştır. Bununla birlikte bazı meslek okulları ve kuruluşlarına vâki ziyaretlerimizde, ve özellikle bu sonuncularda, takip edilecek hedefler konusunda geniş bilgilerin verilmesi ve bu yeni düzenlenmenin başarısızlığa uğramaması için bu kuruluşlara behemahal pratik yardımın yapılması gerektiğini müşahade ettik.

Eğitimin uygulamalı bölümünün "iş yerinde" yeteri nitelikte yapılması halinde ikili sistemden beklenen sonuçlar alınabilecektir. Bakanlık kısıtlı öğretime yönelik süre ve programları daha şimdiden tadil etmiş işletmelerdeki eğitimlerde takip edilecek yön ve yöntemleri içeren program ise halen hazırlık safhasında bulunmaktadır. Netice olarak, kaliteli bir eğitim düzeyine ulaşmada nihai faktör, elde yüksek niteliklere sahip eğitimcileri bulundurmaktır. Bu konuda Türkiye henüz işin başlangıcındadır. Bu eksikliği kapatmak için tek çare, uzman işçi ve zanaatkarların pedagojik ve teorik yönlerden yetiştirilmelerini sağlayacak hızlandırılmış bir eğitim programının düzenlenmesidir. Şüphesiz geçici bir tedbir olsa gerek, meslek okulları öğretim görevlileri öğrencilerinin işletmelerdeki uygulamalı eğitimlerini gözlemek üzere bunlara eşlik edeceklerini öğrenmiş bulunuyoruz. Ancak, işletmelerin ikili mesleki eğitim sisteminde tam olarak üslenmeleri gereken özgül rol ve meslek okullarında teorik derslerle yükümlü öğretmen açığı da nazarı itibare alındığında bu metodun uzun vadede tatmin edici bir çözüm teşkil etmeyeceği görülür.

Mesleki eğitim (veya formasyon) konusunda taraflararası toplumsal işbirliğini teşvik edici yeni önlemler

Her iki reformun yani zanaat ve sanayi sektöründeki ufak işletmelerde çıraklığın modernizasyonu meslek liseleri ile büyük sanayi, ticaret ve zanaatsal işletmelerde ikili eğitim sisteminin uygulanması ve çıraklık mesleği ile teknik ve mesleki eğitimin yaygınlaştırılmaları yeni bir fon ile desteklenecektir. Bakanlık nezdindeki bu fon şu kaynaklardan oluşacaktır :

- Meslek ve gelir vergileri üzerinden ilave bir yüzde payı.
- Meslek okulları öğrencilerinin kısmi uygulamalı eğitimleri ile sorumlu olup da bu kanuni vecibeyi yerine getirmeyen işyerlerinden kesilecek aynı cezalar.
- Sanayi ve Ticaret Odaları ile sendika payları.
- Bakanlık yıllık bütçesinde ayrılan ödenek.

Bu plânlama, araştırma ve geliştirme imkânlarını daha da çoğaltmak ama-

kuruluştan destek alacaktır. Bu merkeze, diğer araştırma enstitülerinin de yardımları ile birçok önemli görevin temsili öngörülmektedir. Merkeze yapılacak öncelikli yardımlar meyanında, buranın ders programları ile ders kitaplarını hazırlayabilecek hale getirilmesi ve eğitim için gerekli araç ve gereçlerle donatılması yer almaktadır.

Türk hükümeti teknik ve mesleki eğitimin yaygınlaştırılması ve modernizasyonunun ülkenin sosyal ve ekonomik geleceği bakımından hayati önem taşıyan bir girişim olduğunu beyan etmiştir 1986 reform kanununda yer alan bu iki temel ilke birleşiminin ağırlık noktası özellikle ikinci bir eğitim kadrosunu teşkil edilecek işletmelerdeki uygulamalı eğitime dayanmaktadır. Tüm bunlar ise ancak devletle sosyal birliklerle yapacağı sıkı bir işbirliği ve bunlardan alacağı bilgi, deneyim ve siyasi destek ile iyi sonuçlar verebilir. Bu tür bir işbirliğinin getirilmesi ulusal gerekse il ve ilçeler düzeyinde her bir okul ve işletme arası sıkı bir işbirliği tesisi suretile takibi gerekmektedir.

Genel orta öğretim okulları kaliteli ve seviyeli ders ihtiyacı

Önümüzdeki yıllarda genel orta öğretim okulları Türkiye'deki orta öğretimin esasını oluşturmaya devam edeceklerdir. Zira, orta okuldaki öğrencilerin büyük bir bölümüne eğitimi bunlar vermektedir. Bu gençler ve aileleri hiçbir şeyden önce üniversite giriş sınavları için iyi bir hazırlık devresi geçirmeleri beklemektedirler. Bununla beraber, öğrencilerin bir işe girmelerini veya üniversite kapıları kendilerine kapalı kalması halinde mesleki kursları takip etmelerini sağlayacak doğrudan uygulayabilecekleri bilgi ve becerilere gün geçtikçe daha fazla ihtiyaçları vardır.

Gittikçe artan ve liseden sonra üniversiteye giremeyip de iş bulamayan öğrencilerin sayısı nedeniyle bunların özellikle büro işleri ile ilgili ve becerilerini arttıracak özel programlar, yetişkinler için yedi eğitim merkezi ile Fen ve Meslek selerine önerilmiştir.

Gençlerin liseyi bitirirken görüş perspektiflerini değiştirmek için alınacak diğer bir önlem de öğrenciler için artık bir çıkmaz sokak haline gelen üniversiteye giriş yolunu direkt olarak açmasa bile, tedrisat programına bir içeriklik kazandırmak. Bu tür bir önleme, okul ve mesleki düzeyden gelecek sistematik öğrenmelerin de eklenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Eğitim dallarının gittikçe çeşitli kazanması ve çalışma piyasası ihtiyaçlarının sürekli artmasına rağmen ne okullar ne de liseler düzeyinde resmî okul ve meslek yönlendirme hizmetleri bulunmadığını tesbit etmiş bulunuyoruz.

Liselerin ders programına iş ve olgunluk dönemine hazırlayıcı mahiyetteki ihtiyari derslerin dahil edilmesinin nedeni, haftada 39 saati bulan yoğun d

tadır. Diğer taraftan ise ders yılı çok kısa tutulmaktadır. Hükümetin belki haftalık ders süresini azaltmak suretile öğretim yılı süresini buna göre uzatması ve tatil dönemlerini yörelerin mevsimlik ihtiyaç ve iklimlerine göre ayarlaması gerekebilir.

Orta öğretimde hakim olan pedagojik hava, üniversite giriş sınavlarına atfedilen önem endenile, çok fazla etkilenmektedir. Bu basamağı aşmamak meslek edinme şansının fevkalade düşmesi anlamına gelmektedir. Yüksek öğretime giriş sınavları iki aşamada yapılmaktadır. Birincisi bilgi ve yetenek testlerini ihtiva eden (Türkçe, yabancı dil ve genel kültür) bir seçme sınavı, ikincisi ise öğrencilerin arzu ettikleri öğrenim branşlarını ilgilendirmektedir. Bu iki sınav da seçenekli test usulüne göre yapılmaktadır. Bize söylediklerine göre verilen sualler lise programı ile sıkıca bağlantılı olup, bu düzeyi aşmamaktadır. Diğer taraftan liselerdeki öğretim özellikle giriş imtihanları şartları doğrultusunda ağırlıklı olduğundan, öğretim uygulamasında hafıza ve tekrar konuları çok daha büyük bir önem kazanmaktadır.

Genel liselerde yapılan derslerin kalitesi gerek ebeveynler gerekse kamuoyu tarafından fevkalade tenkid edilmektedir: birçok eğitim kurumlarında sınıfların çok kalabalık olması, ders saatlerinin sık sık iptal edilmeleri ve bazı sayıdaki hocaların yeterli formasyona sahip olmamaları ebeveynler, çocuklarının üniversiteye giriş şansları yönünden sürekli endişe duymaktadırlar. Bunun neticesi, sayıları artan özel liselerin bu piyasa yükselmesinden istifadeye devam etmeleri olmuştur.

Bu nedenle devlet liseleri özel liselerin gittikçe artan rekabeti karşısında kalmaktadırlar. Bu iki tip kurumlardaki çalışma şekilleri değişiktir. Özel liseler fevkalade yüksek ücretler teklif ettikleri sürece en nitelikli yerli ve yabancı öğretmenleri cezbedip bünyelerine alabilmektedirler. "Anadolu" liselerindeki (ki bunlara değineceğiz) gibi bunlarda orta öğretimin birinci ve ikinci devrelerini kapsamaktadırlar. Bu liselere, beş yıllık ilk öğrenimi bitirdikten ve bunlar için verilen özel hazırlık kurslarına devam ettikten sonra ancak ülke düzeyinde yapılan bir sınav sonucu girilebilmektedir. Bu uygulama ise bir nevi kaymağını alma etkisinde olmakta ve normal devlet liselerinin kendilerini sanki ikinci sınıf bir kurum durumuna getirilmiş gibi görmeleri tehlikesini yaratmaktadır. Özel liselere fakir ailelerin çocuklarına yüzde 7'lik bir kontenjan tanımak mecburiyeti konulmuş olmasına rağmen, bu durum aynı zamanda hassas sosyal ve ekonomik sonuçların doğmasına neden olmaktadır.

Anadolu liselerinin gelişmesi

Bu metinde, Anadolu liselerinin genel eğitim sistemi içerisindeki yerini ve

bancı dil eğitimine ağırlık vermek : Başta fen ve matematik dersleri olmak üzere eğitimin yüzde 70'i daha ziyade İngilizce olmak üzere yabancı dilde yapılmakla birlikte, Almanca ve Fransızca tedrisatlı Anadolu liseleri de mevcut bulunmaktadır. Anadolu liseleri normal liselerin öğretim programlarını aynen fakat öğretmen başına düşen daha az öğrenci sayısı bakımından daha iyi şartlarda takip edebilmektedirler.

Anadolu liselerine girebilmek için bir giriş imtihanından geçmek gerekmektedir ve bu aşamada rekabet çok büyük olmaktadır. Böylece, özel liselerdeki gibi, bu devlet liseleri çoğunluğu sosyal durumları üst düzeyde olan ailelerden gelme en yetenekli öğrencileri bünyelerine almaktadırlar.

Genel eğitim yapan Anadolu liselerinden başka fen ve meslek öğretimi yapan dört tane Anadolu lisesi açılmıştır. Bu tip okulların, geldikleri memlekete tekrar dönen Türk öğrencilerin gördükleri eğitim sistemini oraya yerleştirmelerine yardımcı olmak amacıyla ve kısmen de yabancı öğretmenlerle takviye etmek suretile çoğaltılmaları öngörülmektedir.

Türkiye'nin Anadolu liselerinin yaptığı gibi yabancı dili teşvik ve ön plana çıkarmak suretile Dünya'ya açılmak için sarfetmekte olduğu gayretler dikkat çekicidir. Bununla birlikte, bu okulların adedini arttırmak suretile millî eğitim sistemini iki sınıfa ayırmanın doğru olmayacağı düşüncesindeyiz. Burada yapılacak şey, genel öğretim yapan tüm liselerdeki genel eğitim kalitesini iyileştirmek gayretine matuf olmalıdır. Özellikle öncelikle düzeltilmesi gereken alanlardan biri de yabancı dil eğitimidir. Öğretmenler, öğrettikleri dilin pratiğine vakıf olmadıkları bariz bir şekilde görülmekte olup, bu yöndeki ihtiyaç veya açık ancak müşterek bir uluslararası çalışma ve diğer ülkelerin bu yöndeki desteğiyle yabancı öğretmenlerin yardımı ile yapılacak bir öğretim programı alışverişi ile karşılanabilir. Bu sorun bunlardan sonraki bölümün konusunu oluşturacaktır.

Sonuç

Özetlenecek olursa, orta eğitim ve öğretimin yaygınlaştırılması ve yeniden düzenlenmesi Türkiye için fevkalade önemli bir uğraş teşkil etmekle beraber, bunu aşmakta katı kararlı gözükmektedir. Eğitim sistemi, meslek dallarının gittikçe kökleşmeleri ve işletmelere uygulamalı eğitimin sokulması ile gittikçe çeşitlilik kazanmakta ve bu da gençlere ya genel ya da uygulamalı öğrenim programlarını takip etmek olanağını yaratmaktadır. Bu tür çeşitlilik ise işgücü ve özellikle uzman ve kalifiye işçi ve teknisyen yönünden Türk ekonomisinin gittikçe artan ihtiyacına uygun düşmektedir.

Türkiye için hayati bir önem taşımaya devam eden zirai meslek eğitimlerini burada incelemedik. Bununla beraber konumuz, bu alana mesleki eğitim

de ortaya çıkan Anadolu liseleri için öngörülen yatırım devletin denetimi altında bulunan diğer normal liselerindeki öğretim kalitesinin ihmal edilmesine neden olmamalıdır. Bu liselerin durumları ancak mevcut öğrenci sayılarını azaltmak, bunlar için mesleki ağırlıklı ders programları geliştirmek ve buralarda daha kaliteli bir eğitimin yapılmasını sağlayacak kaynakların temini suretile düzeltilebilir ki bu da ancak kalifiye bir öğretim kadrosuna sahip olmakla gerçekleştirilebilir.

Niyahet, Türk yönetimi eğitim sistemini üniversiteye giriş rekabet ve baskısından kurtarmaya çalışmalıdır. Bunun için üniversitelerdeki kapasiteyi arttırmak değil fakat seviyeli meslek dersleri içeren programların sayısını arttırmak daha mantıklı olur.

Orta öğretimin birinci basamağından ikincisine ve oradan da yüksek öğretime geçiş tartışma konusu olarak devam ettiği sürece, değişik sosyal köken ve yörelerden gelen genç erkek ve kızlar arasındaki şansların eşit şekilde dağılımı için mümkün olan her şey yapılmalıdır. Bu bakımdan, eğitim ve öğretime sosyal sınıflar arasındaki bölünmeleri asgariye indirmek ve ülkeyi istikrarlı bir siyasi ortam içerisinde kalkındırmaya yöneltmek gibi büyük bir sorumluluk düşmektedir.

IV

ÖĞRETMEN MEVCUDU : FORMASYON, ATAMA VE MESL

Nicelik ve Nitelik

Öğretim görevlilerinin kadrosu, eğitilmeleri ve atanma ile ilgili problemleri halen OECD ülkelerinin çoğunluğunda mevcut bulunmaktadır. farklılıkların büyük bir bölümü bu ülkenin coğrafi yapısından, kırsal dağılık binlerce münzevi yerleşim birimleri ve yüksek doğum oranından kaynaklanmaktadır. Daha önce de gördüğümüz gibi, diğer birçok ülkenin aksine eğitimin her düzeyinde mevcutların azalması ile değil çoğalması ile karşılaşmaktadır.

Doğum oranında gözlenen hızlı artışa rağmen Türkiye, okulların elemanı yönündeki ihtiyacını karşılamak ve kadrolaşma oranını makul düzeyde tutmayı dikkate değer bir şekilde başarmıştır. Orta öğretimin ikinci sıradaki özellikle fen ve diğer bazı derslerde öğretmen eksikliği görülmesi pedagojik hem de kendi meslek alanlarında yüksek kalitede eğitim gören öğretmen bulmak bu dallarda oldukça güçleşmiştir. Ancak bu öğretmen açığı birçok ülkelerinkinden daha kritik bir noktada bulunmamaktadır. Bununla birlikte kaygı veren husus, ülkenin doğusu ile batısı arasında var olan nüfus kırıdır. Doğudaki öğretmen eksikliğine karşı batıdaki fazlalık. Aynı şekilde kiralalarının yüksek olmaları nedeniyle, İstanbul'daki bazı okullara da öğretmen temini güçleşmektedir.

Toplam 352.873'ü bulan öğretmen sayısı (Bak. Tablo 6) öğrenci/oranlığı bakımından, okullar arasındaki tutarsızlığa rağmen, batı Avustralyasından biraz daha düşüktür. Bazı kentsel bölgelerde 60 hatta 70 ye 1 öğretmen düşmekte olduğu bize söylenmiş, ziyaret ettiğimiz bazı bu orantının elliye karşı bir olduğunu bizzat müşahade etmiş bulunuyoruz. Bu paralel olarak kırsal bölgelerde bunun tersine orantı olduğunu görülmektedir. İlk okulda kadrolaşma oranlığı 15/1, 250 öğrenciye 18 öğretmen düşmesi bu ise orta öğretim düzeyinde yetişmiş eğitim elemanlarına olan ihtiyaç karşılanmaktadır. Kentsel bir kentte ise öğretmen/öğrenci oranlığı çok daha

Tablo 6 — 1985/86 ders yılında okul, öğretmen ve öğrenci sayısı

Okullar		Okul adedi	Öğrenci adedi	Öğretmen adedi
Okul öncesi kurumlar		3.339	93.810	5.038
İlk okullar		49.200	6.637.023	214.193
Orta Okul	Genel eğitim (normal)	4.598	1.674.593	42.951
	Teknik ve meslek öğretim	593	180.437	1.329
Liseler	Genel eğitim (normal)	1.349	627.869	50.577
	Endüstri Meslek	447	187.320	12.429
	Kız Meslek Okulları	268	38.029	9.197
	Ticaret ve Turizm	222	95.382	6.094
	İmam - Hatip Okulları	376	92.431	11.048
	Beden Eğitimi	5	373	11
	Sağlık ve Paramedikal	1	126	12
	Toplam	56.800	9.627.395	352.873
Kaynak : Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı.				

Öğreticilerin dağılımı yönünden beşeri faktörler de hesaba katılacak olursa, mevcut dengesizliklerin önlenmesi hemen hemen imkânsız olmakla birlikte yetkililer bunları bir nebze gidermek için ellerinden gelenini yapmaya çalıştıkları şüphesizdir. Bununla birlikte, arz ve talep bakımından dengenin sağlanabilmesi için yerel makamlara öğretmen tayinleri konusunda daha geniş bir yetki serbestisi imkânları mevcut şartlar muvacehesinde tekrar geçirilmelidir.

Kanımızca, genel olarak okul müdürleri ve yönetimlerinin elinde yeteri kadar personel ve yerleşim mahalleri mevcut bulunmaktadır. Okullardaki sınıfların yetersizliğine karşın gerek okul müdürlerinin gerekse yardımcı ve asistanlarının hemen her zaman geniş ve havadar çalışma odaları mevcuttur. Millî eğitimdeki idari personel ile öğretim elemanları arasındaki sayısal oranıyı araştırmak fırsatını her ne kadar elde etmek mümkün olmamış ise de potansiyelin tamamının kullanıldığı anda öğretim ile görevli tüm kadronun hizmete sokulması da temin edilmelidir.

dursm orta öğretim birinci devresinin genişlemesi üzerine burada daha da kötüleşmeye başlamış, zira burada da görev yapan öğretmenlerin bir kısmı verdikleri ders konularına derinliğine inecek bilgiye sahip olmaları veya kültürel görüş açılarının çok dar olmaları nedeniyle modern eğitim programına intibak edemedikleri görülmektedir. Bu nedenle öğretim kadrosundaki eski ve yeni katılan elemanların genel eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerekmektedir. Orta öğretim ikinci kademesindeki görevli öğretmenlerin durumları da bundan pek farklı gözükmemektedir. Bu eğitimciler meyanında bir çoğu örneğin hukuk veya mühendislik eğitimi almış olmalarına rağmen, kendilerinin öğretmekle görevli oldukları dersler hakkında bilgileri ve bunları karşı tarafa aktaracak yeterli yetenekleri bulunmamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının en üst kademesinden en alttaki personele kadar bize defalarca tekrarlanan herşeyden önce eğitimcilerin nitelikleri iyileştirilmesinin bir zaruret haline geldiği olmuştur. Yüksek kademedeki bir yetkili bize, öğretmenlerin çalışma niteliğini iyileştirmekle eğitim problemlerinin yarısının halledilebileceğini ifade etmiştir. Çözüm, şüphesiz, ilk formasyonu zenginleştirmek ve bunu daha sonra yaygınlaştırmaktır.

Temel Eğitim

1982 yılına kadar ilk okul öğretmenleri normal öğretmen okullarında, orta öğretim öğretmenleri de üniversitelerde yetiştirilmekteydiler. Öğrenciler, orta ve lise mezunlarından oluşmaktaydılar.

1982'de çıkarılan bir kanun ile tüm öğretmen yetiştirme görevi üniversitelere devrolunmuş ve buralara giriş için liseden mezuniyet şart koşulmuştur. İlk okul öğretmeni olacak olanların iki yıl, orta ve lise öğretim görevlileri için lisans düzeyinde bir ana ders dalı, bir yardımcı ders ve de pedagojik kurslar ile pratik staj eğitimi görmeleri şart koşulmaktaydı. Yetkililerin amacı tüm eğitim programlarının kısa sürede dört yıla çıkarılmaları ve bir diploma ile sonuçlandırılmaları idi. Bu hedef birçok OECD ülkelerindeki yaklaşıma uymaktaydı.

Öğretmenlerin eğitim ve öğrenimlerinin Yüksek Öğretim Kurulunun (YÖK) sorumluluğuna devredilmiş olması büyük intibak problemleri yaratmış ve bazı yöneticileri, eğitim müdür ve eğitimcileri arasında huzursuzlukların doğmasına neden olmuştur. Bu intibaksızlık problemlerinin zamanla bir çözüme ulaşacağından kimsenin şüphesi yoktur. Ancak endişeleri yok etmek kolay olmayacaktır.

Anlaşmazlık nedeni ilk ve orta okul öğretmenlerinin ilk eğitim aşamasını kapsamaktadır. Bu durumda kendimizi bir çelişki ile karşı karşıya gelmiş bulduk. Bir yandan 1982 yılında çıkarılan kanununa uygun olarak pedagojik eğitim lise düzeyi yerine daha düşük seviyede bırakılmış olması birçok öğretmenin yeterli nitelikte olmaması nedenine dayanmaktadır ki, bu düşünce tarzı görünürde doğrudur. Yüksek öğrenim gören kişiler haliyle liseden mezun olanlar oranla daha nitelikli olmaktadır. Diğer yandan ise bu yeni düzenleme karşısında

Görevliler, denetçiler ve öğretmenler arasında yapılan muhtelif görüşme ve toplantılar süresince halihazırdaki eğitimin genelde uygun görüldüğü yönündeki meyili veya sadece meselenin bir teşkilâtlanma veya program ve metod yenileme problemine dayandığı şeklindeki görüşleri inceleyicilerin dikkatini çekmiştir. Muhataplarımızın hemen hemen hepsi öğretmenlerin üniversite tarafından yetiştirilmelerine karşıydılar. İtirazları ise iki nedene dayanmaktaydı :

D) Öğretmenlik mesleğine girmek için seçilenleri lise mezunu öğrencilerin en düşük seviyede olanları teşkil etmekteydi.

II) Üniversiteler, özellikle pedagoji alanında bir eğitim verecek düzeye henüz gelmemişlerdi. Oysa bundan önceki sistemde orta öğrenimlerini tamamlayan, iyi bir sıralama ve kuvvetli bir motivasyona sahip öğrencilerle çok daha iyi sonuçlar elde edilmekteydi. Bugün de bu niteliklere sahip birçok öğrenci mevcut olmakla birlikte bunlar, liseden sonra öğretmenliği meslek olarak seçmemektedirler. İlk öğretim için hakikaten yetenekli ve kalifiye öğretmenler yetiştiren ve öğretim kadrosu daha önce fiilen öğretmenlik yapmış kişilerden oluşan bu işin uzmanı sayılan deneyimli eski ilk öğretmen yetiştirme okullarının önemi inkâr edilemez.

Yeni sistem içerisinde birbirine bağlı diğer iki zıddiyet de tenkid konusu teşkil etmiştir. Birincisi, eskiden ilk okul yetiştirme okullarına kaydolanların çoğunluğunu kırsal bölgelerden gelen, tarım işlerini iyi bilen, köy gelenek ve göreneklerine âşina ve mesleklerini gene bir köy okulunda yapmaya kararlı öğrenciler teşkil etmekteydi. İkincisi ise, yeni kaydolanlardan ancak çok ufak bir bölümünün kırsal bölgelerden gelmiş olmasıydı. Bu durum oldukça düşündürücü olmakla beraber asıl vahim olanı bu alana girenlerden bir çoğunun eğitim ve öğretim mesleğine karşı hiç bir yatkınlıklarının bulunmamasıydı. Öğretim programına dahil olmak isteyen adaylar sadece sınavda sorulan çok seçenekli suallere verdikleri doğru cevap adedine göre seçilmekte; fakat öğretmen olabilmek için şart olan bir şahsi formasyona sahip olup olmadıklarını belirleyecek herhangi bir mülakata tabî tutulmamaktadırlar.

Yeni sistemin uygulanmasında özellikle ilk formasyon yönünden endişelerin mevcut bulunduğu ve bunların ciddi bir şekilde ele alınmaları ve düzeltilmeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Yüksek Öğretim Kurulu celp ve eğitim içerikli metodların düzeltilmeleri yönünde 1982 yılında tavsiye kararları almıştır. Bunlar halen geçerlidir. Biz burada sadece şahsi bir fikrimizi belirtmek istiyoruz.

Herşeyden önce ilk okul öğretmen yetiştiren kurumlarına ve fen dersleri eğitimi yapan fakültelere öğrenci kabulü ve programların iyi bir şekilde uygu-

Pedagoji eğitim ve öğretim fakültelerine öğrenci seçme ve yerleştirme teminde öğretmen kolejleri ile fen ve meslek okulu öğrencilerine eski sınıflarından bir kontenjan tanınmıştır. Bu akademik kurumlarındaki eğitimcilerinin gelen öğrencilerden bazılarını eğiticiği meslek olarak seçmeye karar verecek seçmeli dersleri de içermeleri önem taşımaktadır.

Liseyi; birinci, ikinci veya üçüncü olarak bitiren öğrenciler seçtikleri binalarda öğrenimlerini devam ettirmek üzere pedagoji eğitim kurumlarına imtihan sız olarak alınmaktadırlar. İnceleyiciler bu öğrencilerin bir sınıfta karşılaşacakları problemlerin üstesinden gelebilecek kabiliyette olup olmadıklarını belirlemek için bir kişilik testinden de geçirilmeleri gerektiği düşüncesindedirler.

Bir öğrenim takip eden öğrencilere komple ve dengeli bir eğitim programı sunulmak isteniyorsa o zaman seçtikleri özel dersler, genel eğitim ile pedagojik pratik ve okullardaki gözlemleri ile ilgili kurslar arasında bir ortayolun bulunması gerekecektir.

Fakülte ve yüksek öğrenim kurumlarındaki araştırma ile yükümlü asistanlar, öğretim görevlisi ve profesörlerin modern eğitim metodlarının çeşitlerini kullanarak pedagoji kurslarını takip etmeleri gerekmektedir.

Üniversitelerin bünyesinde okul öncesi özel eğitim, ilk ve orta öğretim kurumları ile pratik yetiştirme merkezleri açılmalıdır.

Araştırma, geliştirme ve ortak hareketi gerektiren alanlarda eğitim kurumları ile sıkı bir işbirliğine gidilmelidir.

Öğretmenlerden beklenen nedir?

Bir ön eğitim kurumundan diplomalı öğretmenden beklenen şeyler o da eğitimcilerin iddialı ve kesin olarak formüle edilmişlerdir ki, bunları bir kesinti yapmadan uygulamak ve yorumlamak ilgi çekici olacaktır.

1. Öğretmenlerin formasyonunda güdülen ana hedefler. Bir pedagojik eğitim kurumundaki mesleki öğrenimini tamamlayan öğretmen mesleğine : olan kişi;

a) Eğitimle ilgili tüm etkinliklerde ana hedefin Türkiye Cumhuriyeti Atatürk ilkelerini yüceltmek ve yaşatmak olduğunu bilmekte;

b) Ülkenin kalkınmasındaki problemlerle eğitim arasındaki mevcut ilişkileri algılamakta ve yetiştirmekle görevlendirildiği nesillerin ülkenin kalkınmasında rol oynayacağını kavratmakta;

c) Eğitim bilimlerinin kavramsal yapısının yöntemi ve terminolojisi hakkında bilgi sahibidir;

d) Eğitim ve öğretimde ortaya çıkabilecek problemleri tanımlayabilir;

e) Okul eğitim programındaki birçok derslerin bütünüyle oynadıkları rolün bilincindedir;

f) Öğrencilerin gelişmeleri üzerinde etki yaratacak fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik faktörleri sezer, bazı gelişme dönemleri ile bağlantılı gereksinimleri görür ve bunları eğitsel yöntemlerle cevaplamaya çalışır;

g) Eğitim süreci hakkında bilgi sahibidir. Başlıca görevinin çocuğu yargılamak değil, fakat eğitmek olduğunu bilir;

h) Herbir çocuğun farklı yapısını nazara almak suretiyle, yeteneklerini geliştirir;

i) Eğitim ve öğretim konularında edindiği bilgileri öğrencilerinin zihinlerini açmak yönünde faydalı bir şekilde kullanır;

j) Elindeki mevcut olanaklarla iletişim kurar;

k) Bilimsel ve teknolojik gelişmeleri gerek kendi mesleğine gerekse öğretim yapmakta olduğu branşa bilimsel olarak uygulayabilir;

l) Eğitim ve öğretim mesleğinin sosyal alandaki yeri, ahlâki şartları ve arz ettiği büyük problemlerin ve olanakların bilincindedir.

2. Öğretmenlik mesleğinin genel ölçüleri :

a) Eğitim bir meslektir;

b) Öğretim mesleği kendine özgü bir yetenek ister;

c) Pedagoji alanında eğitim görmüş olanlardan eğitici ve icabında yönetici görevlerin ifası istenir;

d) Eğitimcilerden görevlerini Türk Millî Eğitiminin öngördüğü hedef ve ana prensipleri doğrultusunda yerine getirmeleri beklenir.

Öğretmenlerin haiz olmaları gerektiği bu uzun bilgi, yetenek ve uzmanlık ve nitelik vasıflarını kapsayan sıralamada şu üç unsurun akılda tutulması gerekmektedir. Birincisi, bir eğitimciden kendi dalında bir uzmandan daha yüksek ve uzman bir pedagog olması beklenir. O, (erkek veya kadın), ülkesinin kalkınmasını düzenleyen kuvvetleri ve eğitimin bunlara uyum sağlayacak olanakları tanımalıdır. İkincisi, öğretmen herbir öğrencinin kişisel gereksinimlerini belirleyebilmeli ve bunları karşılayabilmelidir. Üçüncüsü, öğretmenliğin cemiyet içerisinde bir prestij ve törebilim mesleği olduğu bilinmelidir. Dördüncüsü, öğretmenlere hem eğitici hem de yönetici görevler düşmektedir ki, buradan ortaya çıkan ilgi çekici görünüm, bazı ülkelerdeki millî eğitim yetkililerini bir yerde öğretmenlerin hakiki tarifini yapmak konusunda ciddi olarak düşünmelerine neden olmaktadır.

memektedirler. Buna karşılık ön eğitim programı düzeyindeki tüm bu beltilerin tam olarak yerleştirilmeleri ve transferleri konusunda ortaya çıkacak yük zorluk yönünden bazı çekincelerini gizlememektedirler. Acaba, öğrenci ancak yıllar sonra pratik deneyimlerle yerine getirebilecekleri bu şartlar ile ların iki ve dört yıllık ders programına aşırı bir yük getirilmiş olmuyor mu? ! olan, ön eğitim ve öğretim ile sonraki sürekli eğitim ve öğretim süreci aras bir bağlantının kurulması zorunluluğudur.

Yetiştirmekle sorumlu eğitimcilerle halen görev yapan öğretmenlerin şünce ve uygulama yönünden geliştirilmeleri daha az önemli değildir. Bı çoğu kez katı ve tutucu bir zihniyetle hareket etmekte, pedagojik yetenekte yade konunun derinliğine bilinmesine önem vermektedirler. Çok kısa süre yaretimiz sırasında öğretmenleri sınıfta gözlemeye pek fırsat bulamadık. Bu la beraber, görebildiğimiz kadarıyla öğretmenler, didaktik metodlar uygula ta, bu da bize daha önce bu yönde anlatılanları kanıtlamaktadır.

Sürekli eğitim

Millî Eğitim Bakanlığı öğretmenlerin sürekli eğitimini öncelikli bir şart rak görmektedir. Nitekim her yıl organize edilen ve çarpıcı bir hızla artan sayıdaki kurslar, gerek ilk gerek orta öğretimdeki eğitimcilerin nispeten yi katılım oranı bunu kanıtlamaktadır. Hakikaten, Açık Öğretim Fakültesi tar dan önerilen çok geniş kapsamlı geliştirme programı da dahil edilecek ol Türkiye sürekli eğitim programının kapsamı bakımından tüm OECD ülkele başında yer almaktadır.

Prensip itibarıyla, yeni mezun öğretmenler sistematik olarak ilk görevli atanmaktadırlar. İlk yıl ders vermeden sadece deneyimli bir öğretmene bağli rak dersleri takip etmektedirler. Yıl sonunda okul müdürü tarafından ka alınan bir değerlendirme raporuna göre yeni işe giren ya kabul ya da red maktadır. Yeni gelenlerin hemen hemen hepsi görünüşüne göre ilk yıl baı başarı ile geçmektedirler. Kanımızca da bazıları belirli süredeki uyum s tamamlamadan normal olarak ders vermeye başlamaktadırlar.

Sürekli meslekiçi eğitim programı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından fir (1986/87) ders yılı bütçesi bir milyar TL.) edilmekte ve özendirilmekte : bölgesel organizasyon her bir ilçenin millî eğitim ile sorumlu yetkilileri tar dan yapılmaktadır. Her yıl toplanan bir Öğretmenler Meslekiçi Eğitim Kon öncelikli konuları ve yıllık programı belirlemektedir. Fikirler birçok kayna gelmektedir. Ulusal ve bölgesel denetleyiciler; Millî Eğitim Müdürlükleri; il ya ilçe düzeyindeki yönetimden sorumlu makamlar; lise müdürleri ve ped; müşavirleri; üniversite profesörleri öğretim programının her bir önemli değ lige uğraması veya yeni bir metodun veya yeni bir donatımın getirilmesi

Amaç, bu kursları er veya geç yurt çapına yaymak ve öğretmenlerin tümünün bu kurslara katılmalarını sağlamak. Bazı kurslar ise belirli öğretmen grupları için zorunlu hale getirilmiştir. Katılanların ortalama yüzde 80'i kendi istekleri ile bu kursları takip etmektedirler. Talepler ise mevcut kapasitenin çok üzerindedir. 1985/86'da alım kapasitesi 50.000 yere ulaşmış, 1986/87 döneminde ise kursların kapasitesi 87.000 kişiye çıkarılmıştır. Bir kursa devam etmek hiç bir maddi gelir sağlamamakta, ancak burayı bitirene bir sertifika verilmektedir.

Kursların süresi konunun önemine göre iki gün ilâ altı ay arasında değişmektedir. Programlar genelde üniversiteler ile müfettişlerin işbirliği ile düzenlenmektedirler. Halen matematik, yabancı dil, teknik ve mesleki eğitim öncelikli konular arasında yer almaktadır. Kurslar üniversite mensupları, sanayi ve ticaret uzmanları tarafından yönetilmekte ve geniş bir alanı kapsamaktadırlar. İlk ve orta öğretim, teknik ve mesleki eğitim ve yetişkinler için kurslar, özürllüler için eğitim. Kurslar çok çeşitli uzmanları ilgilendirmektedir: Okul müdürleri, okul yönetimi ile sorumlu kişiler, denetçiler ve okul donatımı ile sorumlu yetkililer.

Sürekli kursların örnek bir merkezden sürdürülebilmesi amacıyla M. E. B. 1987 yılında bir millî enstitünün kurulmasını tasarlamaktadır. Enstitünün kendisi ile ilgili, yeni pedagojik örnekler, eğitimin iyi şekilde yönetildiğini incelemek ve tüm bilgileri herkesin bilgisine sunmak görevini üstlenmesi beklenebilir. Aynı zamanda öğreticiler için her bölgede, hatta illerde dokümantasyon merkezlerinin de kurulması öngörülmelidir.

Türkiye'nin hemen her bir il veya ilçesinde seyahatte bulunan öğretmen ve yöneticiler için birer lojman ve oralardaki öğretmenler için toplantı salonları mevcut bulunmaktadır. Acaba bunların şimdiki işlevlerine ufak çapta olsa, birer dokümantasyon merkezi açılmaz mı ve de inisiyative ve finansmanı kamu hizmetlerince üstlenilecek ilçe düzeyinde eğitim ve öğrenim kursları hazırlanıp organize edilemez mi?

Sürekli eğitimin iyi bir teşkilatlanma ve oldukça cömert bir mali destek ile ülkeye adil bir dağılımla sürdürülmekte olduğu derhal anlaşılmaktadır. Bilinmeyen ise öğretim sonuçlarına ve sınıflardaki uygulamalara olan etkileri. Şüphesiz denetçiler bunların etkileri yönünden şahsi bir yargıya varabilirler, ancak bu yeterli değildir. Bunun için sistematik bir denetim uygulamasının, muhtemelen yeni kurulan millî enstitünün yetkisi ve yönetimi altında yürütülmesi şarttır. Bundan sonraki paragraflarda formasyon konusundaki özgül gereksinimleri inceliyoruz.

Açık öğretim üniversitesi ve uzaktan eğitim

İlkokul öğretmenlerinin bilgi ve yetenek düzeylerini yükseltmek ve isteyen

züm yolu seçmiştir. Böyle bir diplomanın elde edilmesi hem otomatik ücreti hem meslekte terfi şansı demek olduğundan böyle bir uygulama çağrı çekici olmuştur.

Bir ücret artışı aynı zamanda emekli maaşına da yansıtacağından öz emekliliği yaklaşanlar için büyük bir önem taşımaktadır. Neticede açık öğ kayıt adedi, beklenildiği gibi, müthiş olmuş ve 1986/87 döneminde 133 ulaşmıştır ki bu rakam ilkökul öğretim kadrosunun üçte birine tekabül etmektedir.

Dersler, normal eğitim programının sadeleştirilmiş bir formülü şeklini kapsamaktadır. İlk yılda temalar veya bilim kolları üzerinde alıştırımlar yapılmakta, ikinci yılda ise eğitim metodları ve psikoloji ağırlıklı dersler verilmektedir. Yazılı konular özel olarak açık öğretim üniversitesi eğitim bilimleri tesisi tarafından kaleme alınmıştır. Derslerden dördü TV üzerinden üçü de radyo üzerinden yayınlanmaktadır. Öğrenciler yıl ortası ve sonunda tamamen enformatik hiyetteki test usulü sınavlardan geçirilirler. Geçme notu, toplam notların 50'si üzerindedir. Öğrenciler tabii olarak gruplar halinde çalışmakta serbest olmakla birlikte büyük bir bölümü TV ve radyo yayınları ile destekli yazılı sınavlar üzerinde kişisel olarak çalışmak zorundadır.

Yönetim bakımından bu uygulama verimli bir şekilde organize edilmiş mali yönden de ekonomiktir. M. E. B. her bir öğrenci için yılda 26.000.- (İnceleyicilerin bulundukları sırada takriben 47.— Dollars) harcamakta, karşılık da her öğrenci 7.000.— TL. tutarında bir harç ödemektedir. Bu harçta giderler dahil edilecek olsa dahi bu tutar çok cüzi olup, öğrencilere de ilkökullardaki programı tam gün takip etmek durumunda olanlara oranla önem masraf payı düşmektedir.

Bütün problem, bu kadar hızlı, çok az masraflı ve öğrenci/öğretmen ilişkisi/öğrenci arasında ilişkiye yer vermeyen bu tür bir güdümlü öğretim sisteminin hakikaten nitelikli olup olmadığının bilinmesidir. Eğitimin sonunda öğrenciler fiilen neyi öğrenmiş olacaklar? Bu programın izlenim ve sonuçlarını sistematik bir şekilde değerlendirmeye tabi tutmak lâzımdır.

Prencip itibarıyla, kanımızca hızlandırılmış açık öğretim programı bir şey yapmamak yerine, büyük bir problemi aşmak ve eksikliği kapatmak için alınmış en iyi ve mantıklı bir çözüm şekli olmuştur. Fakat ileride, öğrenci-öğretmen ilişkilerini düzenlemek yazılı kurslar ve muhtelif yörelerdeki öğrenciler için güdümlü sınıflar tertip etmek suretiyle bu tür öğretim şeklinin talebi arzu edilir.

rağmen prestij ve otoriteleri fevkalade yüksektir. Prestijleri, sıkı bir hiyerarşi sınırı içerisinde işgal ettikleri makam ve üslendikleri görevin ciddiyetinden kaynaklanmaktadır. Görevleri, her bir öğretmenin çalışma süresini ayarlamak ve başında bulundukları kurumu yönetmek. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, mahalli yönetim ve okullara daha fazla yetki özerkliği verilmiş olsa da kişiler daha geniş çapta bir sorumluluk üslenecelerdir. Oysaki, kendileri ne müdür olmadan önce ne de olduktan sonra özel bir foramsyon eğitimine tabi tutulmamaktadırlar. Doğrusu, görevlerinebaşlamadan önce özel bir eğitim görüp görmediklerini veya bir hazırlık safhasından geçip geçmediklerini sorduğumuz zaman bu sualimizi hayretle karşılamışlardır. Kendileri, sadece asil öğretmenliğin vermiş olduğu tecrübe, bir-iki idari görev ve daha önce yönetimleri altında görev ifa ettikleri müdürlerden edindikleri izlenimlerin bu hazırlık safhası için yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

İnceleyiciler, bazı OECD ülkelerindeki lise müdürlerinin yetkilerinin kısıtlı oldukları hatta bunların tamamen kaldırılmasının düşünüldüğünün çok iyi bilincinde olmalarına rağmen, Türkiye’de geleceğin lise müdürleri için özel ve bu göreve atanmalarından sonraki ilk yılda da okul yönetimi konusunda sürekli kurslarının açılmasının yararlı olabileceğini temenni mahiyetinde ifade etmişlerdir.

Yabancı dil öğretmenleri

III’ncü bölümde de değindiğimiz üzere, yabancı dil Türk okullarında önemli bir yer tutmaktadır. Fakat bu konu, hemen herkesin de kabul ettiği gibi, iyi bir biçimde uygulanamamaktadır. Ziyaretimiz esnasında hazır bulunanlardan bir çoğunun da teyid ettiği üzere, karşılaştığımız ve daha ziyade İngilizce öğretimi yapan öğretmenlerin özellikle pratik lisana vakıf olmadıklarına şahit olduk. Birçok İngilizce öğretmeni de tercüman vasıtası ile konuşmak zorunda kalmış olmalarından ötürü çok sıkıldıklarını ifade etmişlerdir. Bunları; gramer, söz dizimi ve kelime bilgisi yönünden deneme fırsatı elimize geçmemiş olmasına rağmen bu konularda da yetersiz kaldıkları izlenimini edindik. Sonuçta birçok genç yanlış ifadelerle dolu bir yabancı dili öğrenmeye çalışmak zorunda bırakılmaktadır.

Bu eksiklikler bir istek yokluğundan ileri gelmeyip öğretmenle yükümlü olanların öğrettikleri dilin ülkesi hakkında herhangi bir tecrübeye sahip olmamaları nedenine dayanmaktadır. Bu çapta bir öğretmen kitlesini dışarıya göndermek ise millî eğitim için şüphesiz ağır bir mali külfet teşkil eder. Anadolu liselerinde bu durum dışarıdan getirtilen bir miktar eğitimcilerle nisbeten düzeltilmiştir. İstanbul’da ziyaret ettiğimiz bir okulda Alman hükümeti tarafından tayin edilmiş bazı yabancı öğretim görevlileri fen dersleri vermekteydiler. Okullarda ders vermek üzere dışarıdan daha sık eğitim elemanı getirmek belki daha doğru olacaktır.

dolu liseleri dışında ders verebilecek nitelikli dil öğretmenleri ile kısa vade sözleşmeler yapmak suretiyle bunları angaje etmek ve yabancı dil dersleri daha da yoğunlaştırmak ve iyi hazırlanmış yabancı dil kılavuzlarının eğitimcilerle dağıtımı olacaktır.

Özürlüler için eğitim

Bedenen ve zihnen özürlü olanlarla ilgilenen eğitimciler için hiç bir özğ formasyon mevcut bulunmamaktadır. Bize ayrıca, eğitimcilerin çoğunun özürlülerin normal eğitim kurumlarına alınmalarına karşı oldukları ifade edilmiştir. İki üniversite bu alanda diploma sonuçlu eğitim sürdürmektedir. Sürekli eğitim de ise yılda birkaç kısa süreli kurslar yer almaktadır. Bu konuda, sürekli eğiti gören ve gördüren öğrenci ve öğreticilerin özürlülerin eğitimine yönelik olarak çok daha kararlı önlemleri almaları ve bunları yaygınlaştırmak için büyük çabalarını sarfetmeleri gerekecektir. Bunun için açık öğretim üniversitesi özürlülerin gereksinimleri konularında özel eğitici kurslar yapmayı teklif edebilir.

Yetişkinler için eğitimciler ve eğitim organizatörleri

III'ncü bölümde, orta öğretim ikinci kademe düzeyindeki eğitimcilerden belirlenen formasyon ve bunların yetiştirilmeleri yönündeki fikirlerimizi açıklamıştık. Burada, yetişkinlerin eğitimi ile yükümlü eğitimcilerin yetiştirilmeleri için mevcut gereksinimlere değineceğiz.

1985 yılında yetişkinlerin yazma-okuma öğretimindeki çalışmalar ve uygulamalarda 28.000 kişi görev almıştır. Sadece bu rakam, yazma ve okumayı öğreten belirli bir personel bölümünü içermiş olsa dahi, fevkalade yüksektir. İncelenen verilere göre Çırak ve Yetişkinler Eğitim Genel Müdürlüğü 1985 yılında 284 yönlendirme uzmanı, 1.700 görevli, 2.200 kurs görevlisi ve 20.000 uzman profesöre (öğretmen de olabilir) sürekli geliştirme kursları tertip etmiştir. Yönetim ve organizasyon ile yükümlü olanlara da ayrıca kurs açılmıştır. Elalınan konular arasında eğitimin yönetimi, programların işlenmesi, pedagoji formasyon, yetişkinlerin eğitiminin organizasyonu ve idaresi, yetişkinlerin teknik ve mesleki eğitimlerinin yönlendirilmeleri yer almaktadır.

Ancak burada eksik kalan, yetişkinlerin eğitiminde benimsenmiş nitelikler yönelik kurslar açılmamıştır. İnceleyiciler, olanaklar çerçevesinde şu tür kursların bu eğitime dahil edilmesini önermektedirler.

I) 2 veya dört yıllık öğretmen yetiştirme normal programı dahilinde yetişkinler eğitimi için isteğe bağlı kurslar.

II) Açık öğretim üniversitesi programı dahilinde yetişkinlerin eğitimleri ile ilgili kurs.

III) En az iki üniversitede yetişkinlerin eğitilmeleri konusunda üst düzey-

Öğretmen atamaları yönünden yetkililer bile bile kırsal veya yoksul bölgelere öncelik tanıyan bir politika yolunu benimsemişlerdir. Bu nedenle de eskiden sadece yüzde 30 olan yeni diplomalı öğretmenlerin bugün yüzde 60'ı doğudaki il veya ilçelerden birine ilk üç yıl için görev yapmak üzere atanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının yayınlanan bir öğretmen lojman inşaat programında doğu bölgesine öncelik tanınmıştır. Kırsal bölgelerdeki öğretmenlerin çoğunluğunu aile sahibi erkekler oluşturmakta, karı kocanın aynı okulda öğretimlerini sürdürmelerine oldukça seyrek rastlanmaktadır.

Kırsal yörelere ve de özellikle doğu bölgelerine öncelik tanınmasının nedeni, çeşitli etnik, kültürel ve şive farklılıklarının mevcut bulunduğu yerlere eğitim ve öğretim görevlilerini atamak suretiyle ülkenin tümüne millî bir kültürü yerleştirmek ve yaymak amacını güden geçmişten gelen politikanın bir devamıydı. Köydeki öğretmen halen sadece öğrencilerinin zihin ve değer yargılarını yönlendirmekle kalmayıp, kırsal yörenin değerlendirilmesi ve korunması bakımından da o yörede çok önemli bir yer işgal etmektedir.

İnceleyiciler, genel bir yargıya varmalarını önleyen çok az köy okulunu gezebilmişler, fakat karşılaştıkları köy öğretmenlerinin fedakarlığına, işlerindeki ehliyet ve çalışkanlıkları karşısında takdirlerini gizleyememişlerdir. Bu öğretmenlerin çoğu görev yaptıkları yerlerden memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Kırsal bölgelerdeki, özellikle malzeme yönünden hayat şartları yol şebekesi geliştirildikçe, elektrik, su ve TV tesisleri yerleştikçe daha da düzelmektedir. İletişim imkânları arttıkça kırsal bölgelerdeki izole edilmiş yerleşme birimlerinde görev yapan köy okulları öğretmenleri artık kendilerini eskisi kadar yalnız hissetmemektedirler. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen sürekli meslekiçi geliştirme kurslarına ufak yerleşme birimlerinde devam etmek suretiyle bu öğretim görevlileri hem muhitlerini değiştirebilmekte hem de diğer bölgelerden gelen meslektaşları ile fikir alış verişinde bulunabilmektedirler. İnceleyiciler, kırsal bölgelerdeki öğretmenlere yardımcı olmak ve onları mesleklerinde daha iyi desteklemek amacı ile örnek on köyü içine alacak ufak dokümantasyon merkezlerinin kurulmasını önermektedirler.

Sosyal durum ve ücretler

Öğretmenlerin sosyal durumlarına gelince bunlar hakkında çelişkili görüşlere tanık olduk. Görüşüğümüz kişilerden bazıları onların bu durumlarını çok basit bulurken, diğerleri bunun aksini savunmuşlardır.

Ancak genelde herkes köy okulları öğretmenlerine bulundukları köy sakinleri tarafından değer verildiğini ve çok iyi benimsedikleri hususunda hemfikir olduğunu belirtmiştir. Şahsi görüşümüz ise, diğer birçok ülkelerdekilerine oranla, bu öğretmenlerin genel bir düzeyde saygı ve itibar gördükleri şeklinde ol-

Öğretmenlerin aldıkları ücretler konusunda da görüş ayrılıklarına şahit olmuştur. 7 No.lu tabloya bakıldığında bunlara ait ücretlerin diğer kamu hizmetleri görenlerinkine ve diğer mesleklere oranla daha avantajlı olduğu intibah vermektedir. Ancak, ziyaretimizden az süre sonra, öğretmenlere en az yüzde oranında bir ücret zammı yapılmıştır. Bu da devletin bu mesleğe verdiği önem ve bakanlığın en iyi öğrencileri bu meslek dalına çekmek yönündeki kararlılığını göstermektedir. Bununla beraber Türkiye'de artan enflasyon nedeniyle yeni ücret baremleri özel okullar ile ticari firmalarınkilerin daima altında kalmaktadır.

Tablo 7 — 1986 Yılı İtibarıyla Bazı Meslek Gruplarına Ait Aylık Ücretler

Üniversite Sektörü	Takr. Asgari TL.	Takr. Azami
Profesör	420.000.—	450.000.—
Doçent	350.000.—	400.000.—
Asistan	300.000.—	325.000.—
Üniversite Dışı Sektör		
Yüksek Yargı Hakimi	450.000.—	550.000.—
Devlet Hastanesi Doktoru	210.000.—	
	(+ yenilenebilir fonlar)	300.000.—
Müşteşar	350.000.—	450.000.—
Genel Müdür	325.000.—	375.000.—
Lise Öğretmeni	200.000.—	230.000.—
İlkokul Öğretmeni	150.000.—	180.000.—
Devlet Bankası Personeli	300.000.—	350.000.—
Özel Banka Personeli	400.000.—	Pazarlık Koruması
I. Derece Devlet Memuru	125.000.—	150.000.—
X. Derece Devlet Memuru	65.000.—	100.000.—
Kütüphaneci	150.000.—	200.000.—

Kaynak : Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Ankara.

Ücretler; mesleklere, kıdeme, niteliklere, sosyal avantajlara, devlet ve özel sektöre ve diğer kriterlere göre büyük değişimler arz etmektedirler. Bununla beraber, kıyaslama bakımından 7 No.lu Tablo, her türlü vergi ve kesimlerden önceki başlıca ücret baremlerini göstermektedir.

Terfi ve çalışma şartları

Terfi ile ilgili teşvikler ilginç olmakla birlikte hiç kuşkusuz kadınlar ile erkekler arasında daha az cazip gelmektedir. Okulların bünyesindeki hiyerarşik piramidi muvacehesinde uzmanlık, vöresel ve genel müfettişlik ve vöresel müfettişlik

Çalışma şartları çok ağır olmakla beraber cömert yönleri de vardır. Öğretmenlerin ek ders saatleri ile birlikte çok ağır bir görev yüklendiklerine, hatta kırsal bölgelerde görev yapan öğretmenlerin tek bir sınıfta çok düzeyli ders verdiklerine bizzat şahit olduk. Buna karşılık öğretmenler uzun bir yaz tatili (1 Haziran - 22 Eylül) yapabilmekte ve yirmi yıl fiili hizmetten sonra aldıkları son maaşın yüzde 70'i üzerinden emekli olma hakkını kazanmaktadırlar. Ayrıca, aralarından bazıları ücretsiz olarak veya cüzi bir kira karşılığı öğretmen lojmanlarından yararlanabilmektedirler.

Erken emeklilik

Öğretmenler, birçok bakımlardan anlaşılamayan nedenlerle çok erken emekliye ayrılmaktadırlar. Bu ise son on yılların öğretmen mevcuduna getirdiği büyük artışlarda nazara alınırsa bunun devlete altından kalkılması imkânsız bir mali külfet getirdiği görülür. Ayrıca daha uzun yıllar verimli ve sağlıklı hizmetler ifa edebilecek elemanların vaktinden önce ayrılmaları bu meslekte boşlukların meydana gelmesine neden olmaktadır. Ancak konuya başka bir açıdan bakıldığında, erken emeklilik, niteliksiz elemanların elimine edilmelerini ve bu alana düzenli olarak yeni kanın verilmesini sağlamaktadır. Bununla ayrıca, kırk yıl süre ile aynı görevde kalan öğretmenlerin bulunduğu bazı ülkelerde karşılaşılan problemlerden kaçınılmış olmaktadır. OECD ülkelerinin bir çoğunda da olduğu gibi, emeklilik yaşı altmış olmasa bile Türk makamlarının bunu kendi ülkelerinde tedricen elli beşe kadar çıkarmak için eldeki olanakları incelemeleri faydalı olacaktır. Böylece, öğretmenlerin hizmet süreleri artmış ve devletin emeklilik giderleri de yavaş yavaş azaltılmış olacaktır.

Hepsi olmasa dahi öğretmenlerin büyük bir bölümü, tamamen başka bir mesleğe geçiş veya mesleğe özel öğretimde devam etme isteği hariç, erken emekliliğin psikolojik yönden menfi bir etkisinin bulunduğu konusunda fikir birliği beyan etmiştir. Fakat devlet öğretmenleri düzenli olarak kamu hesabına emekliye ayırmakla acaba özel sektörü takviye etmeyi mi düşünmektedir?

Özel okul öğretmenleri

III'ncü bölümde özel okulların gittikçe artan önemine değinmiştik. Kamu sektöründen emekli olan öğretmenleri angaje etmeleri bir yana bırakılacak olsa dahi özel okullardan bir çoğu genç ve yetenekli öğretmenlere kamu sektöründen daha yüksek ücretler teklif etmek suretiyle bunları bünyelerine almak olanaklarına sahip bulunmaktadır. Ziyaret ettiğimiz özel bir lisede görev yapan eğitimcilerin burada aldıkları ücret, kamu sektöründe aynı görev için ödenen ücretin tam üç katı idi. Hali hazırda Türkiye'deki özel eğitim sektöründe okuyan öğrencilerin sayısı aşırı görünmemektedir. Ancak, özel okullara olan akının bugünkü hızla devam etmesi halinde, buralara çekilen öğretmenlerin adedi, devlet sektöründeki öğretmen açığını kritik bir noktaya getirebilir. Bu nedenle devlet

Öğretmenlerin değerdendirilmesi ve denetçilerin rolü

Eğitim sistemi etkinliğinin kontrolünün ne derece önem arzettiğine daha önceki konularımızda değinmiştik. Burada ise sadece öğretmenlerin değerdendirilmeleri ve geliştirilmeleri konularında müfettişlerin oynadıkları role değineceğiz.

Öğretmenlerin sınıfta ifa ettikleri görevlerin denetimi, diğer birçok OEC ülkelerinkine kıyasen, çok daha düzenli ve sistematik bir biçimde yapılmaktadır. Millî eğitim denetçileri ya da müfettişleri orta öğretim kurumlarını düzenli aralıklarla ziyaret etmektedirler. Bölge müfettişleri ise ilk ve orta dereceli okulların herbirini yılda en az bir defa yoklamaktadırlar. Ziyarette bulunduğumuz ilçe de buradaki öğretmenlerin bir yıl önce teker teker denetçi tarafından ziyaret edildiklerini öğrendik.

Müfettişlerin rolü sadece öğretmenleri meslekleri ve uyguladıkları ders programları yönünden denetleme ile sınırlı olmayıp, ayrıca şu veya bu öğretme mesleki branşı ile ilgili olarak meslek içi eğitim kurslarına devam etmesi gerektiği halleri tesbit etmek ve bunlara katılmalarını sağlamada görevleri aramaktadır. Ayrıca, denetçiye genel millî eğitim ihtiyaçlarını belirlemek ve bunları plânlama merkezine iletmek görevi de düşmektedir. Kendileri ayrıca süreli meslekçi eğitim kurslarını tanzim etmek ve bunları fiilen yönetmek durumu dalar.

Görünüşte düzenli ve sistematik bir şekilde işleyen bu değerdendirme düzeni tek kaydı itirazımız, bunun yaratıcı olmaktan ziyade çözümsel ve yenilik teşvik edici olmaktan çok eleştiriye elverişli bir yapıya sahip olması yönündedir. Kanımızca, denetçiler daha özenişli bir hedefe yönelik hizmet ifa edebilirler. olumlu sonuçlar ve yenilikler getirdiğini gördükleri müsbet eğitim metodlarını saptamak ve bunları ülke çapına yaygınlaştırmak ve uygulattırmak.

V.

POLİTİKA TESPİTİ, KONTROL, YÖNETİM VE KAYNAKLAR

POLİTİKA TESPİTİ

I. Bölümde de belirtildiği gibi bugünkü Türk Millî Eğitim Sistemindeki hedeflerin bazıları Atatürk tarafından saptanan ilkeler doğrultusunda varlıklarını devam ettirmektedirler. Bitabii, öncelikler değişmiş ve teknik ve mesleki eğitime son zamanlarda daha çok önem verilmeye başlanmıştır.

Bununla birlikte hedeflere ulaşmak için hazırlanan politikalar esaslı bir şekilde tekrar elden geçirilmişlerdir. Beş yıllık kalkınma plânında öngörülen ekonomik ve sosyal öncelikli konular meyanında millî eğitim ile ilgili inisiyatiflerin ele alınmaları yönünden Devlet Plânlama Teşkilâtı çok önemli bir rol oynamaktadır. Hükümet programında yer alan millî eğitim ile ilgili ana hatların uygulamaya dönüştürülmelerine nezaret etmek Millî Eğitim Gençlik ve Spor işleri ile görevli ve aynı zamanda Millî Eğitim ve Öğretim İşleri Bakanlıklararası Konsey Başkanı bakana düşmektedir.

Millî Eğitim Bakanı kendi alanına giren konular üzerinde çok geniş yetkilere sahip bulunmaktadır. Hükümetin direktiflerini uygun gördüğü biçimde yorumlayabilir ve mücehhez olduğu kati yetkiler çerçevesinde talimatlarını bakanlık içerisinde yüksek kademedeki görevlilere uygulatır. Kendisi aynı zamanda bakanlığının ne ölçüde diğer bakanlıklar veya kuruluşlara danışması gerektiğini veya işbirliğine gitmesinin faydalı olabileceğine karar verir. Büyük reformların yapılması öngörüldüğünde kanun değişiklikleri veya yeni kanunların yapılmasını teklif eder. Bu durumda Millet Meclisi tek yetkili karar merciidir.

Bir önceki bölümde öğretim ve eğitimle ilgili faaliyetlerini incelediğimiz Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) nun Bakana bağlı olmadığı hususunu belirtmiyiz. Örneğin orta öğrenim ikinci kademesi ile üniversite giriş imtihanlarına dayanan başka sonuçlar da mevcuttur. Belki YÖK'e daha önce yüksek öğretim ile ilgili önemli ve acil bir reform ele alındığında çok daha fazla bir yetki verilmesi gerekirdi. Fakat uzun vadede üniversite sektörü ile Millî Eğitim Bakanlığı arasındaki ilişkiler meselesine tekrar dönmek belki doğru olur.

Politikanın hazırlanması veya işlenmesi inceleycilere göre basit bir süreç kapsamaktadır.

meye başlamış iseler de Millî Eğitim Bakanları öğretmen temsilcileri ile sonu-
meyan görüşmelere girmek ve kamuoyunun desteğini almak zorunda değildir.
Özellikle merkeziyetçi sistemin hakim olduğu birçok ülkelerde de olduğu g
güçlük politik yönleri harekete geçirmek ve bunları uygulamaya koymaktan i
gelmektedir. Bize verilen bilgilerde beş yıllık kalkınma plânı ile tesbit ed
hedeflerin gerçekleştirilmesinde bakanlığın çok yavaş davrandığı işaret edilm
tedir. Gerçek olan, dört rahatsızlığın ortada olması. Şöyleki;

a) M. E. B.'nin kendi bünyesinden ve teşkilâtından kaynaklanan nitelik
personelinin bileşim şekli;

b) Plânlama potansiyelinden ileri gelen kullanım;

c) Merkezi yetkinin sıkı otoritesi altındaki bir sistemin ataleti;

d) Dış dünya ile olan ilişkilerin zayıflığı veya kırılabilirliği.

İlk üç rahatsızlığı aşağıda peyderpey inceleyeceğiz. Dördüncüsüne geli
bu, son bölümün konusunu oluşturacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığı ve Yönetimin Etkinliği

Büyük bir ülkenin eğitimini düzenlemek için ona göre çok geniş bir teş-
lâtı içeren bir Millî Eğitim Bakanlığının öngörülmüş olması, şaşırtıcı olmasa
rek. Bazı OECD ülkelerindeki eğitim bakanlıklarının az bir personelle etkili
şekilde işledikleri bilinmekle birlikte, bu ülke bakanlığının geniş kapsamlı olm
tabii ki bir risk teşkil etmemektedir. Ancak risk, bakanlığın herşeyi kendisi y
mak istemesinden, dahili kuruluşlarının ağırlığından ve kullandığı personelin
zulanan şekilde yönetim sorumluluğunu üslenecek formasyona sahip olman
sından doğmaktadır.

Bakanlık her işi kendisinin yapmak arzusunda olmadığını ileri sürse da
inceleyiciler bunun böyle olmadığı düşüncesindedirler. Bakanlığın eğitim ve öğ
tim programının hazırlanmasında, öğretmen tayinlerinde, büyük bir kısım ok
inşaattı, okul kitaplarının seçimi ile araç ve gereçlerin temini konularında m
lak bir karar yetkisi bulunmaktadır. Bu mutlak yetki belki çok ufak bir ül
için geçerli olabilir, fakat bu denli büyük ve bazı bölgelerde ve bölgeler arası
da iletişimin henüz zor olduğu bir ülkede söz konusu olamaz.

Ayrıca, Millî Eğitim Bakanlığı karmaşık ve ağır bir yapıya sahip bulunma
tadır. Bu kadar fazla genel müdürlüğü bünyesinde barındırması gerekli midir
Aynı işin iki defa yapıldığına şahit olunmuyor mu? Bu kadar yöneticinin ilg
bulunduğu proje ve faaliyetler arasında etkili bir koordinasyon kurulabilir n

Personelin birleşimine gelince, mutad olan diğer birçok ülkedeki gibi bu
ların hemen hemen tümünün birer birer...

rosuna alınanların ise bidayette bir ön yöneticilik formasyon ve bilahare yeni görevlere atandıkça veya yeni metodlar uygulandıkça sürekli mesleki intibak kurslardan geçirilmeleri gerekmektedir.

Ayrıca her bakan değişiminde yüksek mevkide bulunan yöneticilerin yerine atanacak kişiler konusunun da gündeme getirilmesi veya gözönünde bulundurulması iktiza eder. Zira bir bakan itimat beslediği çalışma arkadaşlarını seçme hakkını kullanacak ve bazı kişilerin zaman zaman değiştirilmesi gerekecek ise bu değişiklik ve atamaların özenle yapılması zorunludur. Aksi halde hiyerarşinin üst kademelerinde yapılacak fazlaca radikal değişim ve atamalar işlerini iyi bilen tecrübeli bazı yöneticilerin yerine yenilerinin getirilmesini ki bu da kısa veya uzun vadede zorunlu olarak bir intibak devresinden geçmelerini gerektirecektir.

Plânlama

Teorik olarak bakanın elinde çok güçlü bir plânlama mekanizması mevcut bulunmaktadır. Bakan, haftada bir kere toplanan ve üyeleri kendisi tarafından seçilen daimi eğitim komisyonunun fikrini almak durumundadır. Bu komisyon üyeleri meyanında bakanlığa bağlı tüm genel müdürler de vardır. Komisyon, bakanın onayı kaydıyla geniş yetkilerle donatılmıştır. Üyeler her ne kadar işlerinde uzman iseler de ve icabında dışarıdaki bilirkişilerin yardımına ve fikirlerine rücu edebiliyorlarsa da acaba bu komisyon yeteri kadar gözüpek ve yenilikçi taraftarı mıdır? Bileşimine bakılırsa acaba statükoyu muhafaza etmek eyiliminde midir? Bakan acaba halen yapılan uygulamalar konusunda dışarıdan fikirler ve öneriler almayı istemekte midir?

Bakanlığın bünyesinde de bir plânlama servisi mevcut bulunmaktadır. Acaba hakikatte politikaları hazırlama ve işleme koyma arasında iyi bir uyum sağlanabilmekte midir? Plânlama ne ölçüde dinamik olmaktadır? Bu bölüm bakanın günlük çalışmasını ve kararlarını ne derecede etkileyebilmektedir. Departmanlararası ilişkiler ne ölçüde etkili olmaktadır? Programlar hangi süreç içerisinde ve hangi etkinliklerle tasarlanabilmektedirler? İnceliyiciler bütün bu soruları ancak tahmini olarak cevaplayabileceklerinden, bu yönde sadece bu plânlama süreci için bakanın komple bir reforma girişmesinin her bakımdan faydalı olabileceği şeklinde bir öneri getirmekle iktifa etmektedirler.

Ademi Merkeziyet Zorunluğu

Şimdi nazik bir yer işgal eden merkeziyetçilik konusuna değinmek istiyoruz. Türkiye’de yakından veya uzaktan eğitim problemleri ile ilgilenen herkes sistemin fevkalade merkeziyetçiliğe dayanmakta olduğunu kabul etmektedir.

Konferansımız birçok kişiler bunu Fransız sistemine benzetmişlerdir. Bu

min mutlak bir yetki altında bulundurulması şarttı. Görünürde ki sert tutumla; rağmen, bu sistem ile yöresel veya her halükârda eyalet düzeyinde bazı girişimlerde veya atılımların yapılabildiğine hak vermemiz gerekir. Bu bakımdan, yörelerde karşılaştığımız Millî Eğitim Müdürlüklerinin karizmatik otoriteleri ile bülse müdürlerinin yönetmelik sınırlarını aşmak yönünde gösterdikleri coşku beceriklilik hayretimize mucip olmuştur. Sistem, ferdi girişim fikrine gem vumayacak niteliktedir. Merkezi otorite çok ağır basmakta ve okul müdürleri öğretmenler kısıtlayıcı karakterdeki yönetmelik ve talimatnamelerin çok faegemenliği altında kalmaktadırlar. Bugüne kadar merkeziyetçi sistemi uyguayan birçok OECD ülkeleri artık bu yetkilerini ilgili kurumların kendi inisiyatne terk etmeye başlamış olup, Türkiye'nin de ademi merkeziyet yönünde yütülebilecek eğitim sistemini tekrar gözden geçirmesi büyük faydalar sağlayalecektir. Ankara'da halihazırdaki bazı yükümlülüklerden biraz arındırılmış, gicel görevleri kamu yararına yönelik hizmet ve yönetim bakımından il ve ilçe cüzeyindeki millî eğitimkuruluşlarına destek sağlamak, okullara bazı harcamaladers kitapları seçiminde özgürlük tanıyan ve bölgelerin kendilerine özgü gere sinmelerine göre eğitimi sağlayabilecek daha ufak çapta bir bakanlığın kurulm düşünülebilir.

Araştırma ve Geliştirme

Bazı araştırmalar bakanlık bünyesinde müdürlük seviyesinde sürdürülmü tür. Ayrıca, bir yandan Plânlama Araştırma ve Koordinasyon Bürosu, diğer ya dan TÜBİTAK'ın yönetimi altında araştırmalar geliştirilmiş, üniversitelerin bu yöndeki rolü önemli olmuştur. Türkiye sistematik bir şekilde dış ülkeler bu alanlardaki olanak ve uzmanlarından yararlanmayı başarmış ve gerek Düny Bankası gerekse OECD ülkeleri uzmanlarının önerisi çerçevesinde hareket e miştir. Nitekim Türkiye, 60 yıllarında OECD'nin Akdeniz Bölgesi Projesi'n aktif bir üyesi olmuş, onun sayesinde, tüm olanaksızlıklara rağmen, araştırmal sonucu birçok verilerin elde edilmiş olmaları takdire şayan sayılır.

Görünürde gelişme kapasitesi zayıf kalmaktadır. Bu bakımdan araştırm ların öncelikle güncel eğitim ve pedagojik reformlara yöneltilmeleri gerekme tedir.

Yukarıda belirtildiği gibi, inceleyiciler bölge ve yerel eğitim müfettişleri daha çok yetki verilmesinin doğru olacağı kanısındadırlar. Denetçilerin bugür kadar edindikleri izlenimler genelde denetim mekanizmasının ancak yapılan i leri kapsadığı yönünde olmuştur. Ancak bu görevin münhasıran denetçiler kac rosuna verilmesine gerek vaktir. Bakanlık kontrol vönünden daha etkili önlem

ÖĞRETİM FİNANSMANI

Yeni Eğilimler

Millî Eğitime tahsis edilen kamu imkânlarının hacmi bir endişe kaynağı olmaktadır. Bunun olumsuz etkileri daha önceki bölümlerde dile getirilmiştir. 8 No.lu tablo M. E. B.'na 1975 - 86 yılları arasında bütçeden ayrılan ödenekleri göstermektedir.

Tablo 8 — 1975/1986 Millî Eğitim Bütçesi

	Genel Bütçenin %	Gayrisafi Millî Gelir içerisindeki payı
1975	12.3	—
1980	11.0	—
1983	11.2	2.5
1984	10.6	1.9
1985	18.6	2.0
1986	8.7	2.1

Kaynak : M. E. B. Ankara.

Bu rakamlar her ne kadar düzgün bir seyir göstermiyor ise de, yapılan inceleme neticesinde Millî Eğitime 1985/86'ya kadar büyük bir gerileme gösteren toplam kamu harcamaları içerisindeki payı yönünden veya GMB yüzdesi olarak OECD ülkelerinin en zayıf olanlardan birini teşkil etmektedir.

Diğer bakanlıklar ile YÖK'ün genel kamu harcamaları içerisinde eğitim ve öğretim lehine ödemeler yapmaktalar ise de (Bak. Tablo 9), bunun GMG içerisindeki payı yüzde 3 ilâ 3,5'i geçmemektedir. Daha 1986 yılında millî eğitim bütçesinin Millî Savunmaya giderlerinin yarısından daha az bir miktara düşmesi ilgi çekicidir. 11 No.lu mukayese tablosu, Türkiye'nin aynı gelişme süreci içerisinde bulunan diğer ülkelere oranla millî eğitime millî gelir içerisinde en az harca payı ayıran bir ülke olduğunu teyid etmektedir.

Tablo 9 — 1984 - 1986 yılları arası yüksek öğretim bütçesi (1000 TL.)

	1984	1985	1986
Personel	61.697.497.—	75.000.000.—	110.000.000.—
Sair cari giderler	21.722.213.—	24.500.000.—	37.000.000.—
Yatırımlar	27.036.884.—	37.712.000.—	50.000.000.—
Transferler	7.531.181.—	14.501.900.—	25.000.000.—
TOPLAM	117.987.775.—	151.713.900.—	222.486.000.—

Kaynak : Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara.

Tablo 10 — 1984 Kamu Eğitim Harcamaları

GMG İçerisindeki Payı % olarak (a) ek giderler

	Avusturya,	Belçika,	Kanada,	Danimarka,	Finlandiya,	Fransa,	Almanya,	Yunanistan,	İzlanda,	İrlanda,	İtalya
	6.3	6.0	7.0	6.6	5.6	5.2	4.4	2.2	—	6.1	5.6
	0.3	0.4	0.6	(1980)	(1983)	(1981)	(1983)	(1979)	—	(1983)	(1983)
(1983)				0.4	1.0	0.5	0.3	6.4	—	—	—
					(1981)	(1981)	(1983)	(1979)			
	Lüksem-	Hollanda,	Zelanda,	Norveç,	Portekiz,	İspanya,	İsveç,	İsviçre,	Türkiye,	İngiltere,	A. B. D.
	burg	6.5	4.5	6.7	4.6	2.6	7.8	5.2	2.2	5.3	5.8
	7.4	0.4	0.3	(1983)	(1982)	(1979)	0.8	0.1	0.1	(1983)	(1980)
(1983)		Yeni		—	0.3	0.1				—	0.7
	—				(1982)	(1979)					(1980)

okullar, kantinler, taşıma, öğrencilere sağlanan sağlık, sosyal ve mali yardımlar.

: OECD eğitimle ilgili bilgi bankası

Tablo 11 — Eğitime ait istatistikî göstergeler : Türkiye, Akdeniz ve benzeri ülkeler

Ülkeler	GMG (US. \$) (1983)	GMG 1972-82 % artış oranı	GMG 1973-82 nüfus artış oranı	Yetişkin- lerde okur yazarlık (1976)	Okullaşma Oranı (1982)		Eğitim Giderleri (1982)		Eğitime tahsis edilen GMG %
					İlk okul	Orta dereceli	Yüksek	Toplam kamu gi- derleri %	
Benzeri ülkeleri									
Avrupa	2400	5.6	3.1	35	94	36	5	n.d.	3.8
Avrasya	700	9.4	2.6	44	76	54	15	9.2	3.1
Doğu	1710	11.5	3.4 ^b	70	103	77	32	10.4	4.9
Orta	750	4.7	2.6	28	57 ^c	28	6	16.2	6.3
Yeni	1680	8.6	3.5	58	101	51	16	7.1	4.4
Uzun	1290	6.6	2.4	62	106	32	5	14.2	7.0
Diğer	1230	3.6	2.2	73	102	39	6	8.6 ^a	3.1
Benzeri ülkeler									
Avrupa	1890	5.2	2.4	76	93	32	12	4.6 ^b	3.8
Avrasya	2010	7.2	1.6	96	107	89	24	19.5	7.7
Doğu	810	6.5	2.4	86	96	29	22	20.7	3.4
Orta	1870	7.5	2.4	60	92	49	5	15.9	5.2

Sınıfta kalan ve normalden daha yaşlı öğrenciler dahil.

1985 için veriler.

1984 için net mevcutlar.

Yayın : Dünya Bankası 1985 Dünyadaki kalkınma ile ilgili rapor World Bank Atlas 1985.

fonların bir yerel plân içerisinde toplanmalarını öngören plânlar. 1987 büt-
sindeki gider dağılımından eğitim finansmanının tersine işlemeye başladığını
yatırım yönünden çok önemli çabalar sarfedildiği görülmektedir.

Yatırıma ayrılan geniş çaptaki yıllık artış oranı payı yüzde 40 ilâ 70 ol-
bu enflasyon oranlarını çok aşmaktadır. Genel yatırım bütçesi içerisinde eği-
lehine ayrılan paylara öncelik tanınmıştır. 1986 yılında eğitimdeki mali tav-
yüzde 17 ilâ 18 olmuş, oysa bu oran 1980 yılında 9.2'ye kadar düşmüştür. (T:
lo 12)

**Tablo 12 — Toplam yatırım bütçesi içerisinde millî eğitime
yapılan yatırım oranı % olarak**

1975	17.0
1980	9.2
1983	11.9
1984	12.2
1985	15.4
1986	16.6

Kaynak : Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara.

Bu göstergeler aynı anda geri dönen mafsallar konusuna bir kalkınma f-
litakasında ne derece az ilgi gösterildiğini açıkça yansıtmaktadırlar. Bütçe gel-
leri iddialı yatırım hedeflerini karşılayamadıkları sürece eğitim ve öğretim ç-
çevesinde personel, cari okul eğitim gereçleri için gerekli harcamaları gittik
düşer.

1986 yılı için öngörülen işletme ve yatırım bütçelerindeki çökmenin deta-
analizi mali dengesizlik konusunda daha iyi bir fikir verebilir. (Tablo 13 ve 1

a) İlk öğretim millî eğitim bütçesinin yüzde 57'sini, orta, teknik ve mesle
öğretim ise yüzde 32'sini seferber etmektedir.

b) Bu eğitim düzeylerindeki personel ücretleri ise toplam işletme giderlerin
sırasıyla yüzde 97 ve 92'sini kapsamaktadır.

c) Yatırım harcamaları toplam eğitim giderlerinin ortalama yüzde 17'si
teşkil etmektedir.

d) Genel eğitim yatırımları (ilk ve orta dereceli) ile fen ve meslek öğretir
yatırımları arasındaki orantı 3/1'dir.

e) İktidarlar tarafından teknik ve mesleki eğitime öncelik tanınmış olmasın
rağmen genel orta dereceli eğitime yapılan yatırımlar (18 Milyar TL.), teknî
ve mesleki eğitime ayrılan genel yatırım paylarını (16 Milyar TL.) aşmaktadır

f) Çıraklık ve enformel sanatlar eğitimi için yapılan harcamaların toplan

13 — Kredi program ve kategorileri esasları çerçevesinde Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı 1987 bütçe tasarısı içerisindeki kredilerin dökümü

(1000.— TL.)

Program	Personel	Diğer İşletme Giderleri	Toplam	Yatırımlar ^(a)	Aktarmalar	Toplam	(%)
Enel Yönetim ve buna güç servisi	29.855.333.—	13.128.100.—	42.983.433.—	14.365.000.—	24.000.—	57.372.433.—	6.1
Öğretim servisleri- n hizmete sokulma- rı ve geliştirilmeleri	414.536.228.—	14.312.800.—	428.849.028.—	88.275.000.—	7.495.000.—	524.619.028.—	56.5
Orta dereceli okullar, n ve meslek eğitim servislerinin hizmete konulmaları ve gelişt- ilmeleri	210.962.601.—	19.574.300.—	230.538.901.—	51.199.000.—	15.507.500.—	297.243.401.—	32.0
Etikçiler ve çıkar- cı eğitimi	31.820.790.—	2.519.800.—	34.340.590.—	2.265.000.—	86.000.—	36.991.590.—	4.0
İş ilişkiler ve yurt ışında öğrenim	2.149.790.—	609.300.—	2.840.090.—	—	1.217.000.—	4.057.090.—	0.5
Aden eğitimi hizmet i geliştirme	675.258.—	1.174.700.—	1.849.958.—	800.000.—	74.000.—	2.723.958.—	0.3
İhtilaf servislerin ırlanmadığı ırtarmalar	—	—	—	—	5.596.500.—	5.590.500.—	0.6
OPLAM	90.000.000.—	51.400.000.—	741.400.000.—	137.204.000.—	30.000.000.—	928.604.000.—	100
üzde Olarak	74.3	5.5	79.8	16.9	3.3	100	

İnel fonlar üzerinde yapılan yatırımlar dahil.

ak : Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara.

**Tablo 14 — 1987 yılı için öngörülen yatırımlar
(Milyon TL. olarak)**

Bölüm ve Servisler	Projeler	Vasıta Alımı	Makina ve Ekipman	İnşaat ve Mefruşat	Toplam
Eğitim	310	325	9.895	118.640	129.170
Genel Eğitim	60	225	3.705	93.510	97.500
İlköğretim Genel Müdürlüğü	—	225	1.805	74.970	77.000
Özel Öğretim ve Yönlendirme Başkanlığı	60	—	400	2.040	2.500
Orta Öğretim Genel Müdürlüğü	—	—	1.500	16.500	18.000
Teknik ve Mesleki Eğitim	250	100	6.180	25.130	31.670
Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	—	—	1.000	10.717	11.717
Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	50	—	800	3.665	4.515
Ticaret ve Turizm Odalarının Organize Edilen Eğitim	—	—	250	3.747	3.997
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü	—	—	500	3.620	4.120
Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğü	50	—	250	1.765	2.065
Eğitim Araç ve Gereçleri Başkanlığı	—	100	2.290	630	3.020
Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı	100	—	600	200	900
Yayımlar Dairesi Başkanlığı	—	—	—	200	200
İdari ve Mali İşler Dairesi Uygulama Müdürlüğü	—	—	500	500	1.000
Spor	50	—	—	86	136
Beden Eğitimi Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	20	—	50	430	500
Binalar Yatırımları ve İnş. Dairesi Genel Yönetim İdari ve Mali İşler Dairesi	—	—	—	7.409	7.409
Sağlık	—	115	—	110	225
Sağlık İşleri Dairesi	—	60	70	70	200
Devlet Sanatoryumu	—	48	50	20	118
	—	12	20	50	82
TOPLAM		500	10.015	176.650	187.185

g) Öğretmenlerin sürekli eğitimleri için yatırım programları ile öngörülen harcamalar yüzde 0.7'den daha düşük kalmıştır (Genel eğitim bütçesinin takriben yüzde 1'i).

Eğitimdeki işletme harcamaları, iktidarlar tarafından tesbit edilen yön sap-tama değişiklikleri içerisinde büyük bir katılık göstermektedir. Bakanlık bütçe-sinden maaş alan 380.000 civarındaki öğretim görevlisi hesaba katılacak olursa bunların ücretinde yapılacak bir değişiklik maliyet üzerine büyük yansımalar meydana getirir. Buna karşılık, eğitimcilerin sürekli eğitimleri veya öğretim araç ve gereçlerin temini gibi bazı stratejik sektörlerin takviyeleri için belki bir marj ayırmak mümkün olabilir.

İlköğretim maliyet birimlerinde yapılan bir tahmin, eğitim harcamalarında gerileme olduğunu göstermektedir (1986'da takriben 41.000.— TL.). Yatılı öğ-rencilerin maliyetleri gündüzcülere oranla dört katı daha fazla olmaktadır. Or-ta dereceli okulların ikinci kademesinde bir öğrencinin maliyeti ortalama 62.000.— TL.'na gelmekte buna karşılık teknik meslek branşlarında okuyan öğrenciler bunun üç ilâ beş misline mal olmaktadırlar. Yüksek öğretimde maliyet birimleri ilk öğretime kıyasen, 12 ilâ 15 kat daha yüksek olmalarına rağmen bu farka başka ülkelerde de rastlanmaktadır. 18 ilâ 22 yaş arasındaki nüfusun Yüksek öğretime devam oranının düşüklüğü (yüzde 8) nazara alındığında üniversite öğ-retimi için yapılan harcamaların aşırı olduğu iddia edilemez. Bununla birlikte teşkilâtı düzeltmek ve millî eğitimde dezavantajlı durumda bulunan bazı sektör-lerin lehine belki bazı fonları çözmek mümkün olabilir.

Diğer Hareket İmkânları

Şayet Millî Eğitimin kaliteyi bozmadan geliştirilmesi gerçekleştirilmek iste-niyorsa o zaman bütçenin büyük zorlamalar altına sokulması gerekecektir. Eği-tim sisteminin etkinlik kazanabilmesi için öğretime ayrılan kredilerin yılda yüzde 2 ilâ 2,5 oranında arttırılmaları öngörülmeli ve aynı zamanda alınması gereken aşağıda yazılı önlemler çerçevesinde işletme bütçelerinde asgari bir kullanım mar-jı bırakılmalıdır. Şöyle ki :

- a) Öğretmen ücretleri ile mesleki görünümünün yükseltilmeleri;
- b) Başarı primlerinin ihdası veya bunların güç şartlar altında çalışan öğ-retmenlere verilmesi;
- c) Öğretmenlerin vasıflarını arttırmak ve bunları pedagojik destekten yarar-landırmak;
- d) Cari eğitim gereçlerindeki kalitenin yükseltilmesi;
- e) Özellikle orta öğretimdeki tüm çocukların eğitimini geliştirmek ve kuv-vetlendirmek için eğitim programını takviye edici girişimlerde bulunmak;

Hükümet halen millî eğitim bütçesi üzerindeki yükü hafifletmek amacı bir seri mali tedbirler almayı öngörmektedir. Başka tür ve çapta da olsalar g mişte de buna benzer örnekler vardır.

- Anadolu liseleri için alınan yıllık okul aidatı (halen yılda 400.000 TL. ilâ 600.000.— TL. arasında)
- Üniversite giriş kayıt ücretleri (Hakiki eğitim maliyetlerinin brüt y de 7'sini karşılayan yılda 40 ilâ 100 bin TL.)
- Öğretmenlerin mesleki geliştirme eğitim programı için Açık Öğre Üniversitesi giriş kayıt ücreti (Yılda 10.000.— TL.)

Bu önlemler belki finans düzeyinde sıhhatli ve çekici görülebilirler, an eğitimin, kamunun malı sayılması ve bunun devlet tarafından parasız olması görüldüğünden bunların bu şekilde bir uygulamaya konulmaları kökleşmiş kültürel prensibi tehlikeye sokmaktadır. Bakanlığın projeye başlamadan, m yetleri gelirlerle kapatacak mekanizmaları harekete geçirmeden ve eğitime yé lik ekonomik imkânları genişletmeden önce nüfusun elindeki mevcut kaynak üzerinde bir araştırma yapması çok faydalı olur.

Bu raporda da defalarca belirtildiği gibi gereksiz harcamalardan kaçınılı lıdır. Bu amaca ulaşmak için plânlamanın titizlikle yapılması, sağlam bir yöne yapısına, uzman ve motive edilmiş bir personel yönetim kadrosuna sahip ol ması ve harcamaların düzenlenmesi için gerekli önlemlerin alınması gerekmekte

Özel eğitim bilhassa kentsel ortamda gelişme eğilimindedir. Bunun, nit kontrolü yaptırılmak (müfettişler, mahalli eğitim otoriteleri, merkezi sistemli tihanlar vs.) yoluyla kaydı ile teşvik edilmeli hatta kamu yararına ters düşü diği sürece desteklenmelidir. Bunun için de bu konuya yetkililerin daha bü bir dikkatle eğilmeleri ve icabında daha net bir talimatname hazırlanması rekecektir.

Yenilenebilir fonlar çoğu kez teknik ve mesleki okullardaki gelirleri yör mek için kullanılırlar. Bu sistemin, teknik yardım şeklinde daha da takviye e mesi gerekmektedir.

Nihayet inceleyiciler, müşterek çalışma programlarına eğitim bütçeleri tavanını yükselteceklerini temin etmeleri kaydıyla Türkiye'deki eğitim kalkınma nın finansmanı için dış yardımın arttırabileceği fikrindedirler. Bunun için eğ min, halen yürürlükte bulunan çağdaşlaşma stratejisi içerisinde en ön plâna karılması şarttır. Fevkalade çok zengin olan insan kaynaklarının kalitesini yí seltmek için yatırım yapması Türkiye'ye hem ekonomik hem de sosyo-kültü

MADDİ İMKÂNLAR

Bilanço

Türk eğitim kurumlarının malzeme konforu yönünden arzettikleri genel görünümü bundan önceki bölümlerde değinilmişti. Ziyaret ettiğimiz okulların çoğunluğunda aydınlık ve fonksiyonel sınıfları, teneffüs ve oyun sahaları, geniş atölyeleri, büyük yönetim odaları ve uygun kantinleri mevcuttu. Boş yer çok nadiren problem yaratmakta; ekipman ve mefruşat standart modelde ve yeterli miktarda mevcut olup, ancak aşağıdaki üç noktada zayıf görülmektedir.

a) Sık kullanılan öğretim ve eğitim gereçlerinin yokluğu ile el ve atölye işleri için gerekli malzeme eksikliği;

b) İlköğretim kurumlarında (bir ile sekizinci sınıflarda) hayat pratiğine yönelik faaliyetler için yapılan pedagojik yardımların eksikliği; bu problem yeni programın (basit tarım aletleri, malzemeler) uygulanması ile birlikte özellikle kırsal bölgelerde daha da zorlaşacaktır;

c) Mutad olmayan çalışmaların ve eğitim malzemelerinin (grup çalışmaları, akvaryum, tiyatro etkinlikleri vs.) ilâvesine imkân vermeyen ilk okullardaki mefruşatın (sıralar, tahtalar, iskemleler) pratik olmaması.

Kentsel yörelerdeki bazı okulların öğrenci mevcudu fazlalığı nedeni ile yıpranma alametleri göstermelerine rağmen, genel olarak okulların bakımları çok iyi bir düzeyde bulunmaktadır. Ufak köy okullarının onarıma ihtiyacı olmakta ancak bunun bazen aylarca geciktirildiği söylenmektedir. Burada okul müdürlerinin bürokrasiyi aşmak ve kendi inisiyatiflerini kullanmak yöresel düzeyde parasal yardımlar toplayarak ufak tefek bakım ve onarım işlerini kendileri yaptırmak suretiyle rolleri ve etkileri büyük olmaktadır.

İnceleyiciler, yatırım harcamaları (1) ve inşaat sürelerine (2) ciddi etkiler yaratan estetik arayışlarda bazı aşırılıklar teşhis etmişlerdir.

İnşaat prototip ve metodlarının merkezi normlara sıkı bir şekilde bağlı olduklarına göre, bu estetik aşırılık tüm ülkede izlenmektedir. Kentlerden normal uzaklıktaki ve ıssız köylerdeki okul binalarının, bu yörelerin boşalması nedeni ile olsa gerek, başka maksatlarla kullanıldıklarını görmüşlerdir.

Türkiye'deki okulların inşaatı için gerekli formaliteler birçok OECD ülkelerine kıyasen çok daha karmaşık bir durum arz etmektedir. Bu yönde yapılan çok yaklaşık bir değerlendirme sırası ile şu hususları ortaya koymuştur :

1) İllerde (Milli Eğitim Müdürleri) ihtiyaç tahminleri birkaç yıl veya yıl itibariyle yapılmaktadır.

rulacak okulların tesis plânlarını hazırlayıp, eğitim ekipman ve mefruşatını tın alıp dağıtmaktadır.

III) Plânlama ile görevli devlet bakanlığı orta vadeli kalkınma plânları hazırlamakta, 5 yıl üzerinden yapılacak yatırımların tavanını tesbit etmekte bilahare bunları hükümetin ve meclisin onayına sunmaktadır.

IV) Bayındırlık Bakanlığı, genel plânları ve prototipleri hazırlamakta, ve orta okullara ait ihale işlemlerini murakabe etmekte, lise ile mesleki ve teknik okulların yapımlarını ihaleye çıkarıp, sözleşmelerini imzalamakta, inşaatla genel kalite kontrolünü yapmakta ve önemli onarım işlerini uygulamaktadır.

V) İller, ilk ve orta okulları devlet finansmanı ile ihaleye gitmek sureti veya kamu tarafından yapılan bağışlar vasıtasıyla yaptırmakta, okulların mol yaları için ise yöresel mobilya fabrikasına rücu edilmektedir.

VI) Belediyeler, şehircilik plânları çerçevesinde inşaat sahalarını tahsis mekte ve alan düzenlemesini üslenmektedirler.

Burada çok merkezileştirilmiş bir bürokrasi söz konusu olduğundan, bund etkinlik veya verimlilik beklenmemelidir.

Okul tesislerine tahsis edilen bütçeler M. E. B.'nın yıllık bütçesi içerisinde yer almaktadırlar. 15 No.lu tabloda belirtilen verilere göre, devlet finansmanı yıllar itibarı ile artış göstermiştir :

Tablo 15 — Okullar için yapılan kamu yatırım harcamaları

Bütçe dönemleri	Yatırım kredileri (Milyar TL.) olarak	Normal artı %
1983	35.9	
1984	49.9	38
1985	66.3	38
1986	94.1	41
1987	157.2	67

Kaynak : Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Özel kesimin millî eğitime yatırımlarına katkısı 1986 yılı için 50-60 Mily TL., 1987 yılı için ise 80 - 90 Milyar TL. civarında tahmin edilmiş olup, bu kamu yatırım giderleri de eklenecektir.

Bir okulun bugünkü rayiçle inşaat birim maliyeti 80 ilâ 100 milyon TL arasında değişmektedir. Okullar kolektiviteler tarafından inşa edildikleri tal

Hükümetin önündeki problemler ve aşılması gereken engeller (veya defiler)

Önümüzdeki on yıl süresi içerisinde fevkalade önemli iki engelin aşılabileceği çok geniş çapta enerjilerin ve kaynakların seferber edilmelerini gerektirecektir. Tüm çocuklar için sekiz yıllık temel öğretimin yerleştirilmesi ve fen ve meslek kollarının ayrılacağı (mevcudun yüzde 60'ının buraya geçeceği ümit edilmektedir) orta dereceli öğretimde yapılacak değişiklikler.

Bu yöndeki önerilerimizi şu şekilde özetleyebiliriz :

I) Kamu yönetiminin projesi için esas teşkil edecek olan okulların bir coğrafi rölöresinin çıkarılması;

II) Ana eğitim sistemindeki şebekelerin oluşturulmasını iyileştirebilecek "nükleerizasyon" (çekirdekleşme) metodu prensibinin tesisi;

III) Kullanımlarını çoğaltmak ve bunlara olan yatırım taleplerini azaltmak için eğitim araç ve gereçlerinin (çok maksatlı) dağıtımının düzeltilmesi;

IV) Kaliteyi düşürmeden birim maliyetlerini indirici fonksiyonel fakat daha az masraflı bir inşaat sistemine yönelinmesi;

V) Daha ekonomik inşaat metod ve sistemlerine gidilmesi bu meyanda modüler prototip, çok fazla inşaat, hafif veya ağır prefabrik tiplerin seçilmesi ve ekipmanların toptan alımı ile kollektivitelerin mali iştirakinin desteklenmesi;

VI) Okul mefruşat ve malzemesinin standartlaştırılması;

VII) Orta vadeli plânlarda yazılı katileşmiş mali taahhütlere göre eğitim ekipman programlarının uygulanması;

VIII) Organizasyon metodlarının basitleştirilmesi ve kurumsal şebekenin hafifletilmesi.

Bu son şart, detaylı bir uygulamayı gerektirmektedir. Nitekim, okulların bugünkü inşaat organizasyon, ekipman temini ve bakım sistemleri aşırı derecede merkez yetkilik ve gereksiz bir karmaşıklık göstermektedir.

İnceleyicilere göre, eğitimin genel yönetiminde bir reform yapılmak isteniyorsa, her şeyden önce yetki ve sorumluluk alanlarının da genişletilmeleri gerekecektir. Tecrübeler, yönetimin yöresel ve yerel düzeye indirildiğinde ilk öğretim kurumlarının, devlet müdahalesine oranla, daha hızlı ve az masrafla inşa edilebildiklerini göstermiştir. Böylece yetki verilmek suretiyle;

— Belediye ve yerel yönetimlere ana ve ilk okulların yapımı ve ekipmanlarının temini yönünden daha geniş sorumluluk yüklenilmesi;

şaatı ile yükümlü kuruluşlar ile şehircilik büroları arasındaki ilişki geliştirilmesi;

- Okulların yapımı, malzeme ve mefruşat alımı ile bakım işlerinin yürütülmesini teminin illerdeki millî eğitim işleri ile sorumlu yöneticilere daha geniş yetkiler verilmesi;
- Merkez ile olan koordinasyonu bozmadan yatırım projelerinin merkezi yetkilikten arındırılmaları;
- İllerdeki müdürlüklerin okul haritası (okul yerleştirme bölgelerini gösteren) tanzimi, okul kurma, inşaat projesi uygulamaları, mübaya işleri maliyet kontrolü, imar işlerini murakabe ve bakım işlerinin organizasyonu gibi teknik konularda yetkilendirilmeleri;
- Normların kontrolü, yatırımların plânlanması, teknik yardım gibi konularda merkezi kuruluşların rolünü daha da etkinleştirmek ve buna katkıları.

İnceleyiciler, aynı zamanda halen muhtelif servisler arasındaki yetki dağılımının tek bir merkezde toplanmasının şart olduğu görüşündedirler. Özellikle halen Bayındırlık Bakanlığının uhdesinde bulunan birçok yetkinin Millî Eğitim Bakanlığının aynı nitelikteki servislerine devri hızlandırılmalıdır.

1984 yılından beri Ankara, İstanbul, İzmir ve Konya gibi dört ilde başlatılan ve eğitim servislerine okul inşaatlarını kontrol etmek yetkisinin devri edinilen tecrübeler cesaret verici olmuştur. Bu tür uygulamalarla Türkiye dışındaki OECD ülkelerindeki mevcut müşterek kurumsal yapılaşmayı benimsemiş olmaktadır.

Bütçe ve teknik yardım servisleri üzerindeki yetkilerini devam ettirmek suretiyle Millî Eğitim Bakanlığı uygun gördüğü bölgelere yeterli projelerin sunulması kaydıyla, gerekli götürü kredileri transfer etmek suretiyle ihtiyaç bölgelerine mali ve teknik yardımı rahatlıkla sağlayabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul İnşaat Dairesinin ön planda etkili olabilmesi için plânlama ve koordinasyondan ileri gelen sorumlulukları karşılayabilecek bir yapıyı kurmayı kendi bünyesi içerisinde gerçekleştirmesi gerekmektedir. Klasik inşaat usulü ile yapılan okullardaki yüksek maliyeti düşürmek ve inşaat işlerini hızlandırmak için prototiplerle ilgili proje ve etüdlere özel bir özenin gösterilmesi gerekmektedir. İnşaat normlarını adilane tesbit etmek ve tavan yüksekliklerini koridor genişliklerini de düşük tutmak suretiyle ısıtma, temizlik, aydınlatma ve genel bakım giderlerinden tasarrufa gidilebilir.

NOTLAR

1. Örnek olarak Bursa'da inşaatı devam eden 200 öğrenci kapasiteli teknik ve meslek okulu için öngörülen 2 milyar TL'lik tutar Türkiye'nin 1984

VI

EĞİTİM BİRLİĞİ

Bundan önceki bölümlerde yapılan incelemeler, Türk eğitim sisteminin halihazırdaki ihtiyaçları ile 90 yıllarında ihtiyaç duyacağı kaynaklar üzerine teksif edilmişti. Bundan elde edilen genel sonuç açıktır : Bu gereksinmelere halen milli eğitim için uygulanan yatırım ve cari gider plânlamaları ve hesaplamaları doğrultusunda cevap vermek mümkün değildir. Ekonomik kalkınma oranlarındaki düşüklük ve taleplerdeki eksponansiyel (üssi) artış, halen oldukça iyi işleyen milli eğitim sistemindeki sektörlerin hem de ilk öğretim sisteminin etkisini azaltacak niteliktedir.

En ağır problemler, ilk öğretimden sonra orta dereceli eğitim ile mesleki öğretim süresince ortaya çıkmaktadır. Bu problemler, halktan gelen ve gittikçe artan istek ve özelemler ile buna cevap verebilecek birlik arasında mevcut temel eşitsizlikten kaynaklanmaktadır. Bu büyük özelemler daha ziyade, çağdaşlaşma, karşı siyasi partilerin vaadleri, iletişim olanaklarının ve özellikle, elde etme yollarını göstermekten çok, ekonomik gelişmenin meyvalarını sunan TV'nin gittikçe artan halk kitlelerini teşvik ve tahrik etmek suretiyle oluşmaktadır.

EĞİTİM VE İSTİHDAM

Cevap verilmesi imkânsız olan başlıca beklenti istihdam konusudur. Türkiye'de tam istihdam modern anlamda hiç bir zaman klasik bir durumda görülmemiştir. Zira burada eskiden beri geniş ailelerde uygulanan sistem ile birçok yurttaşa iş sağlamakta bunlar da o ailenin gereksinmelerini karşılamak suretiyle "kendi olanakları ile geçinme" geleneği hüküm sürmektedir. Daha ziyade Akdeniz çevresi ve özellikle kırsal bir ekonomik yapıya sahip yerlerde çok yaygın olan bu tür çalışma ve geçinme şekli ekonominin çağdaşlaşması ile yavaş yavaş kaybolmaktadır. Bu ise beraberinde sanayileşmeyi ve kentleşmeyi getirmektedir. Genişletilmiş aile kaynaklarından istifade imkânı olmayan kentleşme ortamında ise işsizlik bir ülkenin sosyo-ekonomik politikasında kritik bir durum yaratmaya başlamıştır. Şehirlere vaki göçe karşı kırsal bölgelerin boşalmasını önlemek ve köylerdeki vasamı daha cazip hale getirmek için de gerekli önlemlerin

**Tablo 16 — 1984 ile 1989 yılları arasında sektörlere göre istihdam
(Milyon işçi olarak)**

	1984		1989	
	Toplam	%	Toplam	%
Tarım	9.4	59.9	9.4	54.7
Sanayi	2.0	12.7	2.4	13.9
Hizmet (İnşaat dahil)	4.3	27.4	5.4	31.4
Toplam	15.7	100.0	17.2	100.0

Kaynak : 1984 - 1989 beşinci beş yıllık kalkınma plânı, Tablo - 87

Tarım sektörü

Nüfusun yarısından fazlasını istihdam ettiği ve buradan yeteri kadar geliri sağlanabildiği sürece tarım sektörü Türkiye'deki hayat seviyesinin göstergesi olmaya devam edecektir. Bu nedenle de eğitim ve öğretimin kırsal bölgeler lehine yayılması eğitim hizmetlerinin en önemli faktörünü teşkil etmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının kırsal bölgelere okullar kurmuş olmasına karşılık, tarımsal konulardaki eğitimi gerçekleştirmekte Tarım Bakanlığına düşer. Ellerindeki kısıtlı kaynakların etkili bir şekilde kullanılabilmelerini sağlamak için her iki bakanlığın sıkı bir işbirliğinde bulunmaları gerekmektedir. Beş yıllık kalkınma plânında Türk ekonomisinin bu geniş sektörünün formasyonuna yönelik iki kayıt mevcut bulunmaktadır. *Tarım* ile ilgili bölümde "Fonksiyonlarının yerine getirilmesi amacı ile öğretim ve mekanik yetiştirme merkezlerinin çoğaltılmaları suretiyle tarımın mekanizasyonu ve donatımı için, lüzumlu işgücüne etkili bir formasyonun ve eğitimin verilmesi önerilmekte, tarım araç ve gereçleri imal eden sanayilerin sübvansyonu gerektiği hallerde bunların bölgelerin ihtiyacına ve tarım sektöründeki gelişmeye uygun tipte imal edilmeleri ana kriter olarak öngörülmüş." (1984 - 1989, kalkınma plânı, Sayfa 56, Paragraf 238 (8)).

Eğitim bölümünde şöyle denmektedir: "Tarım sektöründeki gizli işsizliği yerinde istihdam imkânı sağlamak amacı ile, yörelerinde uygulayabilecekleri mesleki bilgi ve becerileri elde edebilmeleri için 150.000 kişiye kısa süreli mesleki beceri veya formasyon kurslarının açılması öngörülmüş." (Kalkınma plânı 1984 - 1989, Sayfa 161, Paragraf 555).

Ancak önerilen ve koordinasyonu Millî Eğitim Bakanlığına ait olan kursların yetişkinlerle ilgili olup olmadığı belirtilmemiştir. Hiç kuşku yok ki, yılda 30.000 olmak üzere beş yıllık bir süre içerisinde 150.000 kişinin kısa vadede

rilmesi şart olmaktadır. Diğer yünden bu eğitimin orta dereceli mesleki okullarda mı, çırak eğitim merkezlerinde mi, yetişkinleri eğitime merkezlerinde mi yoksa başka kurumlarda mı yaptırılacağı belirtilmemiştir. Bu iki örnek şayet yetersiz kaynaklardan en iyi bir biçimde yararlanmak isteniyorsa, Türkiye'nin eğitim ve öğretim yönündeki ihtiyaçlarına cevap verebilmek için derhal entegre bir yaklaşıma gidilmesinin gerektiğini göstermektedir.

Sanayi sektörü

Sanayi sektöründe çalışan 2 milyon kişinin 1984 yılında 24, 1989'da ise aktif nüfusun yüzde 13.9'unu aşması tahmin edilmektedir. İnceleyicilerin edindikleri bilgilere göre, bu sektörü ve aynı şekilde de hizmet sektöründeki eğitim sistemini en fazla meşgul eden bu konu teşkil etmektedir. Sanayi sektörü, ilave değer olarak çok önemli bir kaynak teşkil ettiğine ve genelde gelişmenin bir simgesi olduğuna göre, bunun bu şekilde kabulü gerekmektedir. III. Bölümde inceleyiciler, 1986 yılında yürürlüğe giren çıraklık ve mesleki eğitim ile öngörülen eğitim sistemi ile meslek liselerindeki ikili eğitim sistemini açıklamaya çalışmışlardır. Meslek liselerindeki öğrenci sayısının diğer devlet liselerine oranla daha da arttırılmadığı yetkililer tarafından inceleyicilere ifade edilmiştir. Bu suretle mezkur projelerin gerçekleştirilmesini önleyen nedenlere değinmişlerdir.

İkili sistemin çözümü ancak orta dereceli eğitim meslek sistemi ile sanayi sektörü arasındaki işbirliği arasında gerçekleştirilebilir. İnceleyiciler bu işbirliğinin hiç bir sektörde uygulanamadığını ifade etmişlerdir. Aynı şekilde ülkenin en önemli kuruluşlarından birini teşkil eden İstanbul Ticaret Odası yetkilileri kendilerine bu konuda henüz danışılmadığını inceleyicilere belirtmişlerdir. Kalite düzeyinin ve ücretlerin tesbiti gibi nazik problemlerin hali de hesaba katılacak olursa, OECD ülkelerinin çoğu millî eğitim ve formasyonun düzenli bir sistem içerisinde kalkınabilmesinin başlıca şartının üye ülkeler arasında bir danışma mekanizmasının tesis olduğu konusunda birleşmektedirler.

Hizmet sektörü

İmalat sanayiine atfedilen öneme karşılık hizmet sektörü potansiyelinin bugüne kadar hakiki değeri üzerinden ölçülmediği görülmektedir. 1984 ilâ 1989 yılları arasında 1,1 milyon çalışanı istihdam etmesi beklenen bu sektör diğer iki sektörden sonra en önemli yeri işgal etmektedir. Banka, sigorta ve bunlara bağlı hizmetler gittikçe artan oranda önem kazanmaktadırlar. Bu sektörün ilerisi için en ümit verici bölümü Türkiye'nin sahip olduğu müsait iklim şartları ile doğal ve tarihi güzellikleri içine alan turizm sanayii ve buna bağlı hizmetlerdir. Kalkınma plânında otel kapasitesinin 1989 yılına kadar yılda 3 milyon turisti ağırlayacak şekilde (Türkiye'ye 1984 yılında gelen turist sayısı 1 mil-

Ancak, öngörülen bu artış, beş yıllık kalkınma plânı ile tesbit edilen iş cünü karşılamamaktadır. Bu plânda veteriner, doktor, dişçi ve avukat sayısı arttırılması istenmekte, tabii, beşeri ve sosyal bilimler ile güzel sanatlar ve timde çalıştırılan personelin yeterli hale getirilmesini önermektedir (1985 - 19 Kalkınma Plânı, Tablo 91, Sayfa 152). Ancak, görünüşe göre servis sektörün ki ticari ve turistik bileşimler ek bir diplomalı işgücünü gerektirmemektedirler

200 ticaret okulu ve lise seviyesindeki 10 turizm okulu gece eğitimi ya 4 lise, İngilizce ve Almanca tedrisat yapan 8 Anadolu lisesi, 4 otelcilik okulu 4 sekreterlik okulundan oluşmaktadır. Bunun yeterli olduğu söylenemez. Hı sinden karma öğretim yapılan bu okulların turizm eğitimi yapılanlarda kız renciler çoğunluğu oluşturmaktadırlar (Ayrıca, Ankara Hacettepe Üniversites de otelcilik ve turizm eğitimi veren bölüm bulunmaktadır).

Türkiye'nin işgücü ihtiyacı ile bunu karşılamak için teklif edilen eğitim formasyon programları üzerinde yapılan hızlı bir inceleme turu, bunlar arası da kısmen de olsa uyumun bulunduğunu göstermekle beraber, özellikle tarım servis sektörlerinde bazı yetersizliklerin mevcut olduğu da görülmektedir.

ÖMÜR BOYU EĞİTİM

Gördüğümüz gibi Türkiye'de sürekli eğitim ve öğrenim prensibi tamami benimsenmiş durumdadır. Kalkınma plânı gereği öğrenim, "doğumdan ölüne kadar" devam eder (Sayfa 157, paragraf 532). Birçok bakımdan eğitim, Türkiye'de geleneksel olarak aile toplumu içerisinde gelen ömür boyu bir yaşam tarzını ifade etmektedir.

İstatistiki veya uygulamalı bilgilerin etkisi nedeniyle yetişkinlere verilen eğitimin genel millî eğitime ne derecede bir katkısı bulunduğuna dair bir tahmin yürütülememektedir. İnceleyiciler eğitimin bu bölümü için ki, bunun maliyeti normal eğitim sistemindekine oranla çok daha düşük olmaktadır, daha açıklayıcı bir tarifin yapılması gerektiği fikrindedirler. Böylece bunun millî eğitim çabalarına olan katkısı, hükümetçe tesbit edilen eğitim hedeflerine daha etkili bir şekilde yöneltmesi mümkün olabilir. UNESCO'nun yardımı ile Türk yetkililer, görev araştırma çalışmaları ve programlar tanzim etmek olan bir yetişkinler eğitim enstitüsü kurmuşlardır. Yetişkinlerin eğitim faaliyetleri ile ilgili envanter çıkarılması görevinin bu enstitü ile Ankara ve Marmara Üniversitelerinin ilgili bölümlerine verilmesi doğru olur.

Uzaktan (veya açık) öğretim

Her geçen gün daha da gelişen öğretim sistemlerinden birisi de uzaktan eğitim metodu olup, başlıca üç ayrı organ tarafından yürütülmektedir.

- b) Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi;
 c) TRT'nin eğitim programları (TRT Kurumu 80'li yılların başından beri yazma-okuma seferberliği konusunda çok önemli rol oynamıştır. Alınan başarılı sonuçlar üzerine bunların tekrarına gerek kalmamıştır.)

Çıraklık ve Yetişkinler Eğitimi Genel Müdürlüğü uzaktan öğretim servisi elektrik teknisyenliğinin teorik yönlerini öğretmektedir. Bu eğitim üç sene sürmekte ve bir mesleki ehliyet sertifikasının verilmesi ile son bulmaktadır. 1985 yılında bu üç yıllık kurslara 15.000 çırak adayı kaydolmuştur. Elektrikçiler için açılan bu kursların olumlu sonuç vermeleri halinde, uzaktan öğretimin başka meslek kollarına da teşmili düşünülebilir.

Öğretmenlerin eğitimi ve formasyonu konularındaki rolü nedeniyle IV'ncü bölümde bahsi geçen Eskişehir Açıköğretim Fakültesi klasik üniversitelere giremeyen tüm lise mezunu gençlere buraya giriş imkânı tanımaktadır. Çalışma çoğu kez yazışma ile yapılmakta, ayrıca odiovizüel kurslar da uygulanmaktadır. Bu sonuncuları her gün 15.00 ile 19.00 saatleri arasında Türk TV'si tarafından yayınlanmaktadır. Ayrıca video kasetler öğrencilere verilmekte ve özellikle dil kurslarında kullanılmaktadır. Ödevler öğrencilerin ikâmet ettikleri yerlere yakın üniversiteler tarafından düzeltilmektedir.

TRT'nin ilk ve orta dereceli okullara yönelik ders programları Eylül ilâ Temmuz ayları süresince radyodan haftada 10 saat yayınlanmaktadır. Beş saatlik ders programları sabah ve öğleden sonra çift tedrisat yapan okulların öğrencilerine yönelik olarak tekrarlanmaktadır. Programlar Millî Eğitim Bakanlığı ve TRT'nin işbirliği ile hazırlanmaktadır.

6 Ekim 1986 tarihinde TRT televizyonu ikinci kanalın yayına girmesi ile derhal eğitici programların yayınına geçilmiştir. Kısa vadede de tamamen eğitim ve kültür ağırlıklı üçüncü bir kanalın açılması plânlanmaktadır.

EĞİTİM VE TOPLUM

İnceleyiciler, eğitim ve öğretim sistemlerinin geliştirilmesi yönünden Türkiye'nin sarfetmekte olduğu çabalardan fevkalade etkilenmişlerdir. Bu ülkenin elindeki kısıtlı kaynaklar da nazara alındığında, bu kadar geniş bir ülkede ulaşılan düzey genelde olumludur. Ancak eğitim her zaman Türk toplumunu yönetecek olanların yetiştirilmelerine yönelik olmuştur.

İnceleyiciler, aynı zamanda eğitimi demokratik gelişme olarak tarif eden, herkese açık yeni bir yaklaşım görmekten ziyadesiyle memnun kalmışlardır. Bu yaklaşımla Türkiye'de önümüzdeki on yıl içerisinde eğitimdeki gelişmenin çok olumlu bir seyir takip edeceği tahmin edilebilir. Artık orta ve yüksek öğretime geçiş sadece ülkevi yönetecekler için acık olmavacaktır. Türkiye'nin selameti

Bu tür bir gelişme bu derece merkezîyetçi bir sistemde gerilimlere neden olabilir. Gerek işleme yönünden, gerekse sosyal politika bakımından ademi merkezîyetçiliğe gidilmesi doğru olur.

Böylece halen merkeze bağlı birçok geniş çaplı sektör, bölgesel ve yer otoritelere bağlanmak suretiyle yetki sahaları içerisindeki millî eğitim ile ilgili inisiyatif ve sorumlulukları üstlenme kapasiteleri arttırılmış olur. Okullarda aile birlikleri, topluluk temsilcileri okul müdürleri ve personeli ile birlikte daha geniş fonksiyonlar ifa edebilirler.

Millî eğitimdeki sorumluluk yetkilerini dağıtmak sureti ile okullar ile yer düzeyindeki ticari ve sanayi kuruluşlar arasında müşterek menfaatler yönünden bir yaklaşma sağlanabilir. İnceleyiciler, yapılacak programların istihdam piyasasına daha iyi uyum sağlayabilmeleri için ilgili yörenin işletmeleri, sendikaları ve eğitim kurumları arasındaki ilişkilerin daha da sıklaştırılması gerektiği kanısı dadır. Sorumluluğu yerel yönetime devretmek suretiyle yeni bir işçi neslini yetiştirilmesini sağlamak için işverenle işçilerin bu konuya daha fazla ilgi göstermeleri için teşvik edilebilirler. Böylece yerel piyasada oluşabilecek istihdam imkânlarına okulların intibaksızlığı önlenmiş olur.

Özellikle kırsal bölgelerde ilkökul düzeyinde çok sıkı olan okul ile aile arasındaki ilişkilerin orta dereceli öğretim düzeyinde de takviyesi gerekmektedir. Bu konu, eğitim ve öğretim düzeyi yükseldikçe ve öğrencilerin bir meslek seçme durumuna yaklaştıkça daha da önem kazanmaktadır.

Sorumlulukların dağılımı aynı zamanda eğitim kurumlarının başka maksatlarla kullanımını da sağlayabilir. Bunlar yetişkinlerin eğitimi, yerel kültür etkinlikleri, gençlik ocakları ve daha yaşlılar için kurs yerleri olarak kullanılabilirler. Okullar böylece sadece çocukların değil fakat bütün toplumun hizmetine sunulabilir. Bazı OECD ülkelerinde "topluluk koleji" modeli, eğitim kurumlarına yapılan pahalı yatırımların azami şekilde rantabl hale getirilebileceklerini göstermiştir.

Türkiye'deki millî eğitimin gelecekteki gelişmesinin bu yönlendirmeye bağlı olduğunu düşünmek için her türlü neden mevcuttur. Bu ise, ekonomik planda sermayelerin yüzde yüz yatırımlara yönlendirilmesi; eğitim düzeyinde sadece gençlerin değil herkesin öğrenmeye teşvik edilmesini ve tüm yurttaşların sürekli bir eğitim görmelerini sağlayacak bir eğitim ve öğretim sisteminin temellerinin atılması demektir.

İkinci Kısım

SENTEZ TOPLANTISI RAPORU

(Paris, 2 Haziran 1987)

Giriş

Toplantı, inceleyicilerin raporlarını hazırlamalarından bu yana gelişen olaylar hakkında Eğitim Komitesine bilgi vermek üzere Millî Eğitim Bakanını davet eden *Başkan* (M. J. A. Ross, Yeni Zelanda) tarafından açılmıştır. *Bakan* ilk olarak okuldan mezun olan çok sayıdaki gencin işe girememeleri konusu üzerinde ısrarla durmuş ve toplantıda da derin bir incelemeye tabi tutulan yeni çıraklık kanunundan çok şeyler beklediğini belirtmiştir.

Orta dereceli öğretim fevkalade önemli bir sektördür. Burada birçok büyük reformlar yapılmakta diğerleri de tasarlanmaktadır. Öğretmenlerin durumlarının düzeltilmelerini teminen özel önlemler alınmış, bu meyanda ücretlerinde büyük çapta artışlar yapılmış ve düşük kirali çok sayıda lojmanın yapımına gidilmiştir. Yazma-okuma bilenlerin oranı her ne kadar yüzde 85'e ulaşmış ise de *Bakan*, yazma ve okumadan yoksun yetişkinlerin eğitimlerine yönelik kampanyaya daha da ağırlık vereceklerini, gerek okul içi gerekse okul dışında yeni pedagojik teknolojilerin kullanımının arttırılacağını ifade ile son olarak da Türkiye'nin güttüğü eğitim politikalarının bu tür bir incelemeye tutulmuş olmasının ülkesinin uluslararası ilişkilere ne denli önem verdiğinin bir göstergesi olduğunu vurgulamıştır.

POLİTİKANIN TESPİTİ, KONTROL, YÖNETİM VE KAYNAKLAR

Soru 1

İnceleyiciler Türkiye'nin eğitim sisteminin tüm bileşimlerini ilgilendiren bir seri reformu uygulamaya koymuş olduğunu belirtmişlerdir. Acaba yetkililer he-men ve orta vadede özellikle eğitim politikası ve öncelikli konulardaki yönlendirmeyi değiştirmek amacıyla mıdır? Öyle ise bu değişiklikler neler olacaktır?

Soru 2

Millî eğitim politikası, ekonomi ve istihdam politikalarına kıyasen hangi oranlar veya ölçüler içerisinde işlenecektir? Eğitim politikaları ile diğer kamu hizmetleri çalışmalarının koordinasyonunda ne tür bir mekanizma uygulamak-

Soru 3

Türkiye her düzeyde okullaştırmanın yaygınlaştırması çalışmalarını sürdürmektedir. Yetkililer, mevcutların kabarması neticesi eğitimde kalitenin düşmesini ve bölgeler arası dengesizliğin artmasını önlemek için ne tür önlemler almayı düşünmektedirler? Kaliteli bir hizmeti tüm ülke sathında sağlamak için yeterli mali ve beşeri kaynakları temin edebilecekler mi?

Soru 4

Çok merkezi bir eğitim sisteminin hüküm sürdüğü OECD ülkelerinde yetkililerin bölgesel ve yerel otoritelere dağıtılması ve genel olarak sorumlu makamların daha çok insiyatife sahip olmalarına yönelik bir eğilimin var olduğu gözlenmektedir. Bu hedefe doğru bir eğilim Türkiye'de de uygulanmakta mıdır?

Soru 5

Millî Eğitim Bakanlığı yapısı itibarı ile fevkalade geniş ve karmaşık kapsamlı olup, personelinin hemen hepsi eski eğitimcilerden oluşmaktadır. Bu kuruluştan etkinliğini arttırmak için köklü bir yenilemeye gidilmiş midir? Yapıyı düzenlemek ve personelinin organizasyon ve yönetim yönünden yeteneklerini iyileştirilmesi için projeler ele alınmış mıdır?

Soru 6

Büyük eğitim reformlarının kavram ve uygulamaları için araştırma ve geliştirmelere atfolunan rol nedir? Eğitimle ilgili olarak bir seri önemli araştırmaların yapılması başlatılmış mıdır? Yoksa yetkililer araştırma ve geliştirme vasıtalarının çoğaltmak ve takviye etmek ihtiyacını mı duymaktadırlar?

Soru 7

Millî eğitim sisteminin etkinliğini kontrol etmeyi sağlayan mevcut düzenlemeler nelerdir? Eldeki mevcut düzenlemeler uygun mudur? Yoksa bunlar düzeltiliyor mu?

İnceleyiciler adına konuşan Sn. E. G. Wedell sözlerine Millî Eğitim Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilâtı ve Bakanlık ile YÖK arasında daha sıkı bir fikir alış-verişi ve işbirliğinin gerekliliğine işaretle başlamıştır. Anlaşıldığı kadar ile Bakanlık beş yıllık kalkınma planı ile tesbit edilen hedeflere öngörülenden daha uzun bir sürede ulaşabilmiştir.

En önemli noktalardan birini de Türkiye'nin en büyük işvereni durumunda bulunan Millî Eğitim Bakanlığının kendi bünyesi içerisindeki organizasyon ve yönetim konusu teşkil etmektedir. Burada çalışan her düzeydeki personelin daha fazla sorumluluk üslenmesi ve diğer bazı görev ve yetkilerin de taşra teşkilâtlarına devredilmeleri temenni edilmektedir. Millî eğitime ayrılan krediler çok yetersiz kalmaktadır. İnşaat normlarının yüksek tutulmalarına karşılık her bakanlıkta

çiftçi kütlesinin eğitim gereksinimleri gözönünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, burada TV'nin eğitici olanaklarından daha olumlu şekilde yararlanılamaz mı? Sn. Wedell bakanın cevabında bu konuya ve özellikle eğitim sisteminin devamlılığını sağlamak için diğer bakanlık ve organlarla tesis edilen koordinasyona, Millî Eğitim Bakanlığının etkinliğine ve uygulama olanaklarına değineceğine ümit ettiğini belirtmiştir.

Bakan, bakanlığı ile Devlet Plânlama Teşkilâtı arasındaki işbirliğinin sıkı bir şekilde tesis edilmiş olduğunu ifade etmiştir. Diğer bakanlıklarla olan koordinasyona gelince, bunun daha da iyileştirilebileceği mümkün olmakla beraber halen bilhassa Tarım, Sağlık ve Çalışma Bakanlıkları ile önemli şekilde sağlanmış durumdadır. Ayrıca, YÖK ile sıkı bağlantıları bulunmaktadır. Bakan bakanlığının hem büyük hem de karmaşık bir bünyeye sahip olduğunu ve çok sayıda problemle karşı karşıya kalma zorunlu olduğunu kabul etmektedir. Personelinin yüzde 70'i eğitimcilerden oluşmaktadır. Ullsal bir sistemi tek bir merkezden kontrol ve idare etmek zor olduğundan, halen bir ademi merkeziyetçilik uygulamasına başlanmıştır. Böylece, okulların inşaat yetkisi mahalli yöneticilere devredilmiş olacaktır. Şayet inceleyiciler bundan beş yıl sonra Türkiye'ye davet edilecek olurlarsa, bakanlığı bugünkünden daha az önemli bir durumda bulacaklardır. Ademi merkeziyetçilik kalite kontrolünü ve sistemin genel etkinliğini iyileştirecektir.

Bakan, işe hazırlamanın fevkalade öncelikli bir konu teşkil ettiğini kabul etmektedir. Tarım sektörü meslek eğitiminin daha da geliştirilmesi ve hizmet sektöründeki mesleki eğitim konularında daha birçok şeylerin yapılması gerektiği aşikârdır.

Portekiz delegesi bakanlık plânlama dairesinin ne ölçüde araştırma ve geliştirmeye katkısı olduğunu bilmek istemektedir. *Birleşik Krallık (İngiltere) delegesi*, inceleyiciler tarafından ortaya konan birçok sorunların kendi ülkesindeki durumu hatırlattığını belirterek yüksek öğretim için ayrı bir kontrol ve yönetim sisteminin neden öngörüldüğünü, aslında muhtelif eğitim ve öğretim kademelerinin yönetim bakımından bir bütün olarak ele alınmasının daha doğru olup olmadığını sormaktadır. *İtalya delegesi* bakanlık ile YÖK arasındaki koordinasyonu sağlayan özel mekanizmalar hakkında bilgi edinmeyi istemektedir. *İrlanda delegesi* denetçilerin rolü hakkında bilgi istemektedir. *Yunanistan delegesi*, öğretmen sendikalarının işlevleri konusunda soru sormakta, kendi ülkesinde müstakil uygulamanın usulden olmadığını beyanla, ademi merkeziyetçiliğe gitmenin güçlüğüne değinerek ders konuları araştırmalarının özerk merkezlerde yürütülebileceğini belirtmiştir. *Fransa delegesine* gelince, onun fikrine göre, ekonomik

plânlamaya önemli ölçüde yer veren Akdeniz Bölge Projesine büyük çapta katkı ve iştiraki olduğuna dikkati çekerek tesbit edilmiş hedeflere yönelik bir plânlama stratejisinin liberal bir ekonomi ve serbest bir pazar ile ne derecede bağdaşabileceğini sormaktadır.

Sn. Kıvanç (Türkiye), öncelikle plânlama ve reform kapasiteleri ile ilgili soruları yanıtlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, plânlamaya ve beş yıllık kalkınma plânları ile tesbit edilen hedeflerin gerçekleştirilmelerine fevkalade büyük önem vermektedir. Halen mevcut plânlama kapasitesini güçlendirmek için altın uzmanın işe alınması söz konusudur. Bilahare YÖK ile mevcut koordinasyonunun sorununa değinen sözcü bu bağların sıkı olduklarını teyid etmektedir. Örnek olarak orta öğretim ikinci kademesinde yapılan düzenlemenin bu kuruluşun işbirliği ile gerçekleştirilmiş olmasını göstermiştir. Denetçilere (müfettişlere) gelince bu onların büyük bir prestije sahip oldukları, mesleki yönden geniş hareket serbestisine sahip oldukları, mesleğinde yetersiz gördükleri öğretmenlerin işine son ver bildikleri vurgulanmıştır. *Yunanistan delegesinin* sorularını yanıtlayan Sn. Kıvanç eğitim konusunda Türkiye ile Yunanistan'ın eğitim konusunda müşterek deneyimlerinin mevcut bulunduğunu görmekten duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Türkiye'de öğretmenlerin devlet memuru statüsüne tabi olmaları nedeniyle grev haklarının, dolayısıyla sendikalarının da bulunmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, bakanlıkla öğretmenler ve okul aile birlikleri arasında sürekli ve düzenli görüşmeler yapılmaktadır. Bakanlık, araştırma işlerini büyük oranda sözleşmelerle hiç bir politik direktif altında bulunmayan üniversitelerin ilgili bölümlerine devretmiştir.

II

HERKESE İLKÖĞRETİM ZORUNLUĞU

Soru 8

Türkiye, ufak köy okullarını muhafaza durumunda olup, dolayısıyla öğretmenleri çok düzeyli eğitim yapan sınıflarla ilgilenmek zorunda bırakılmaktadırlar. Yetkililer, bu okulların ihtiva ettikleri personel, organizasyon şekli ve kullandıkları öğretim metodları çerçevesinde bunların özel gereksinmelerini ne şekilde nazarı dikkate alabilmektedirler?

Soru 9

İlk ve orta okullardaki eğitimin otoriter ve didaktik bir eğilim göstermesi tedrisat programının katılığından ve çok yüklü olmasından kaynaklanmaktadır. Programların içeriğini, ders kitap araç ve gereçlerinin seçimini yerel yönetimlerin yetkisine bırakmak suretiyle eğitim metodlarında değişiklik yapılması düşünülüyor mu?

Soru 10

Genelde orta öğrenimin birinci kademesi okul eğitim sisteminin en problemli sektörü sayılmaktadır. Bu ise öncelikle orta öğretimin 6 ncı ile 8 nci yıllar arasına dağılmış olmasından ileri gelmektedir? Diğer problemler nelerdir ve bunlar nasıl aşılacaktır?

Soru 11

İnceleyiciler, Türk yetkililerin okul öncesi eğitimi önemine müdrik olduklarını ancak, bu çapta bir organizasyonu gerçekleştirmek için gerekli kaynaklara sahip olmadıklarını bildiklerini ifade etmektedirler. Bununla birlikte inceleyiciler, bu konuya verilen öncelik sırasını ve bu yönde alınmış olan kararları öğrenmeyi istemektedirler.

Soru 12

Diğer birçok OECD ülkeleri gibi Türkiye de halen değişik sosyal ve kültürel topluluklardan gelme grupların ve akli ve fiziki özürllülerin eğitim gereksinmelerini cevaplamak durumundadır. Ayrıca, genç kız ve kadınlara öğrenim eşitliğini sağlamak zorundadır. Bu değişik halk gruplarının gereksinmelerini karşılayabilmek için belli stratejiler uygulamaya konulmuş mudur?

Soru 13

eğitim sistemine uyum sağlamalarına yardımcı olma yönünden gittikçe artan problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu yer değiştiren çocukların problemlerini çözmek için yetkililerce öncelikle ele alınması gereken hedefler neler olmalıdır.

Sn. R. Carneiro (inceleyici), Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında nüfus artmaya devam eden nadir ülkelerden biri olduğuna değinerek bunun mecbur öğrenim sektöründe büyük gerilimlerin meydana gelmesine neden olduğunu belirtmektedir. Halen okulda geçirilen yıllar itibarıyla OECD ülkeleri arasında gelişmiş ülkelerde bu 5,1'e karşı 6,8 ve ileri sanayi ülkelerde 10 yıla çıkmaktadır. İnceleyiciye göre ortaya iki problem çıkmaktadır.

I) Eğitimle ilgili stratejik düzenlemelerin veya reformların yapılması zorunluluğu;

II) Eğitim kaynaklarının artırılması ve bunların genelde en iyi şekilde kullanılmalrı.

Sn. Carneiro özellikle ilginç altı alandan söz etmektedir :

I) Orta öğretim birinci aşamasında yapılan reform;

II) Haftada 34 ilâ 38 ders saati içerisinde okutulan 16 ile 16 ders konusunu kapsayan çok yüklü tedrisat programları; burada belki ana dersleri ihtiva eden bir programın hazırlanması ve ders yılı süresinin uzatılması gerekecektir

III) Yetki ve yönetime çeşitlendirme getirme ve bunlara daha geniş iştirak ettirme gereği;

IV) Eğitim gereçlerinin yetersizliği;

V) Çok düzeyli okulların rolü;

VI) Özellikle okuma, yazma ve hesap konularında öğretmenlerin yeteneklerinin iyileştirilmesi; kaynaklara gelince inceleyici, yerel belediye ve kurumların daha fazla katkıda bulunmaları, diğer kuruluşlarla daha sıkı bir işbirliği kurulması ve okul binalarının daha etkili bir şekilde kullanılabilmeleri için daha iyi bir okul yerleşim haritasının çıkarılmasının gerekeceği fikrinde olduğunu belirtmiştir.

Cevabında *Bakan*, anayasaya göre aileler eğitim isteklerini belirttikleri okulların açılması ve korunması zorunlu olduğundan köy okulları sayısının artırılmasının güç olacağını ifade etmiştir.

Bundan evvel de görüldüğü gibi, halen de mevcut olan bölgeler arası farklılıkları yaratmamak kaydıyla bir ademi merkeziyete yönelmek doğru olacaktır. Bununla birlikte program tasarımları da merkeziyetçilikten çıkarılmalıdır. *Bakan*, kaynakların daha etkili bir şekilde dağıtılmaları hususunda hemfikir olduğunu ifade etmiştir.

ettiğinin herkesçe bilindiğini vurgulayarak, bu sektörün bir an önce geliştirilmesi gerektiği'ne değinmektedir. Ayrıca, tek düzeyli okulların çok düzeyli okullara oranla daha etkili olduklarını gösteren hiç bir delilin bulunmadığını işaretle kırsal bölgelerde okuyan yetenekli öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak için tüm gayretlerin gösterilip gösterilmediğini ve buralarda görev yapan eğitimcilerin yeterli nitelikte olup olmadıklarını sormaktadır.

Avusturya delegesi, Arap harflerinin terkinden sonra meydana gelen etkilere karşı mücadelede neler yapıldığını sormaktadır. Özellikle böyle bir önlem alınmak suretiyle acaba eski edebiyata nüfuz etme olanağı azaltılmış olmuyor mu? *Yugoslavya delegesi* ise, eğitimin "kültürel özelliğine" riayet etmekle birlikte millî hüviyetin ne şekilde korunabildiğini öğrenmeyi arzulamaktadır.

F. Almanya delegesi, ülkesinde Türk ailelerinin çocuklarının eğitim gereksinimlerini karşılamak için çalışıldığını belirtmektedir. Türkiye'de bu çocukların ülkeye döndükleri takdirde ortaya çıkacak olan sorunların karşılanabilmesi yönünden ne tür önlemler alınmıştır? Örneğin, edindikleri teorik ve pratik bilgilerden nasıl yararlanılacaktır? Öğrendikleri Almanca dilini koruma imkânları olabilecek mi? *Yunanistan delegesi*, inceleyicilerin raporunda değinilen okul üniforması konusuna rücuen bu geleneğin çok fazla bir tek düzeylilik yaratıp yaratmadığını sormaktadır.

Millî Eğitim Bakanı cevabında okul öncesi için alınan önlemlerin bariz bir şekilde yetersiz olduğunu ancak bunların hiç şüphesiz arttırılacaklarını ifade etmiştir. Halen yer ve yetiştirilmiş personel yönünden açıklar mevcuttur. Çok düzeyli eğitim yapan okullara gelince, bunlardan fevkalade sonuçlar alınabileceği kanaatinde; ancak ailelerin çoğu bunlardaki eğitimin yetersiz olduğu kanaatini besledikleri de bir vaki'dir. Bunların etkinlikleri manyetoskop gibi pedagojik vasıtalar kullanmak suretiyle muhakkak arttırılabilir. Millî edebiyatın korunmasına gelince tüm eski klasik eserler modern Türkçeye çevrilmiş bulunmaktadır. Üniversitede çalışan çevirmenler dışında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde de ders kitapları ile meşgul olan dil uzmanları bulunmaktadır. Özürlü çocuklar için de yeni özel okullar açılmış olmakla beraber burada da özel olarak yetiştirilmiş eğitici açığı bulunmaktadır. Okul üniformasının giyilmesi konusu bir tek düzey genellemesinin işareti olarak görülmemelidir. Haddizatında bu mesele hiç bir zaman tartışma konusu olmamıştır. Bu uygulama fakir aile çocukları ile diğerleri arasında bir giyim eşitliğini sağlamak amacı ile yapılmaktadır.

III

AKTİF HAYATA VE ORTA ÖĞRETİM SONRASI EĞİTİME DEĞİŞİK YOLLARDAN GEÇİŞ

Soru 14

OECD'ye bağlı birçok ülke bugün eğitimin yapısını ve orta öğretimin i kademesinde (lise) verilen eğitim biçimi konusunu ele almaktadırlar. Bazı i ler birleşik bir eğitim düzeyi benimsemişlerdir. Türkiye hangi nedenlerle g teknik ve mesleki öğretim gibi eğitimi belli sınıflara ayrılmış olarak sürdürü tedir?

Soru 15

OECD ülkeleri meyanında Türkiye orta dereceli öğretimde teknik ve i leki branşlara daha fazla öğrenci çekmek isteyen tek ülke değildir ve hatta a cı en kısa sürede okul çağına gelenlerden yüzde 60'ını bu branşlara çekmek. E dan avantajları ne olacaktır? Öğrencileri ebeveynleri ve bir miktar işveren klasik eğitim sistemini tercihten nasıl döndürebileceklerdir. Okullar talebeleri meslek tercihi yapabilmelerini bihakkın önerecek durumda mıdır?

Soru 16

İnceleyiciler yabancı dil eğitiminin orta dereceli okullarda büyük bir so teşkil ettiğini teşhis etmişler ve bunun daha etkili hale getirilmesi için bazı ö rilerde bulunmuşlardır. Yetkililerin bu öneriler hakkındaki düşünceleri neler ve bu problemi ele almak için ellerinde başka projeler var mıdır?

Soru 17

Türkiye ikili bir mesleki eğitim sistemine adımını atmaktadır; sırasıyla bir yerinde pratik ve teorik eğitim veren sistem, bir de orta dereceli öğretim dü; yinde mesleki eğitim sistemi. Bu ikili sistemin her birinin nedeni nedir ve bunlar aralarındaki bağlantı yönünden uzun vadeli bir strateji saptanmış mıdır?

Soru 18

Çıraklık eğitim yerlerinde bulunan işletmelerin gittikçe önem kazanmala ile birlikte eğitim ve öğretim sürecinde işveren ve sendikaların bu yöndeki rolle ne olacaktır? Bunlar kararlara ne şekilde katılacaklar ve yeni politikaların uyg lanması halinde ne tür sorumluluklar yükleneceklerdir?

Soru 19

Özel okulların mevcudiyeti

Soru 20

Üniversiteye giriş yönünden gençler üzerine yapılan baskılar çok fazladır ve genelde liseler öğrencilerini üniversite giriş imtihanına hazırlamayı açıkça ön plana çıkarmış bulunmaktadır. Buna karşılık adayların üçte biri üniversiteye girememektedir. Lise diploması alanlar için üniversite dışında başka imkânlar sunulması konusunda ne tür önlemler öngörülmüştür?

Soru 21

Yazma-okuma seferberliği konusunda elde ettikleri fevkalade sonuçlardan sonra yöneticilerin yetişkinlerin eğitimi ile ilgili olarak alacakları acil önlemler neler olacaktır? Bu alandaki ana engeller nelerdir ve nasıl giderileceklerdir?

K. Brenner (İnceleyici), eğitim ve formasyon sektörü ile orta dereceli öğretimin ikinci basamağının tam bir değişim içerisinde bulunduğu ve bazı problemleri de beraberinde getirdiğini belirtmektedir. Bu düzeyde gençler üç kategoride toplanabilir :

- I) İlk öğretimden sonra okulu terk edenler (yani beş yıl sonunda)
- II) Orta öğretim sırasında okulu terk edenler;
- III) Orta okulu bitirdikten sonra okulu bırakanlar.

Burada iki önemli yenilik kaydedilmektedir. Birincisi, çok daha önce temeli atılan bir çıraklık sisteminin yeniden düzenlenmesi ve yaygınlaştırılması. İkincisi ise aslında mevcut olan iki paralel eğitim sisteminin cesaretle yeniden düzenlenmiş olması.

K. Brenner, bilahare bu düzeydeki eğitimin kalitesinin yükseltilmesi gereğine değinerek gerek okul gerekse ilgili işletmelerde daha çok sayıda kalifiye teknik ve mesleki öğretmen ve eğitmenin istihdam edilmesini önermiştir. Genel öğretim yapan liselerin sadece tek bir teorik eğitim sistemini ileride değiştirmeleri gerekecektir. Genelde orta dereceli öğretime olan talep, arzı fazlasıyla aşmaktadır. Sözcünün kanısına göre şu üç konunun incelenmesi gerekmektedir :

I) Kısıtlı olan kaynaklardan en iyi şekilde nasıl yararlanılır? Temel öğretim herkese teşmil edilmeli midir yoksa mesleki eğitim geliştirilmeli midir?

II) Hakikaten etkili bir koordinasyon tüm sosyal düzeydeki plânlamacılar arasında nasıl tesis edilebilir?

III) Devlet liselerinin Anadolu ve özel okullar ile rekabete girebilmeleri için lise eğitim programı toplumun ihtiyacına cevap verecek şekilde nasıl daha iyi uygulanabilir?

Bakan, teknik ve mesleki eğitimin daha etkili hale getirilmesini gerektiği

leki yönlendirmeye sahip olmalıdırlar. Öğrenciler tek bir branş ile kısıtlı kalıp, istek ve yeteneklerine uygun öğrenim yapma olanağına kavuşmalıdırlar. Eğer temel eğitimi takiben daha geniş bir iştirak ile öğrenim veya eğitime devam etme imkânını bulmalıdırlar. Okul ile işletmeler arasındaki münasebetler halen düzeyde de gelişmektedir. İşveren, işçi ve zanaatkar temsilcileri karma komisyonlar halinde toplanmaktadır. Yeni çıkarılan çıraklık kanunu sanayicilerin desteğini almış bulunmaktadır. Mesleki eğitim ve öğretim kurumlaşma yolundadır. 50 kişi üzerinde işçi istihdam eden tüm işyerleri yüzde 10 oranında çalıştırmak zorundadırlar. Gençler halen aktif hayatta tecrübe edinebilmekte; haftanın iki gününü okulda, üç gününü bir işletmede geçirebilmektedir. Şimdi mesele 800.000 gence staj yeri bulmakta. Şimdiye kadar altı ay süresinde edinilen deneyler ile bu rakam 65.000'e ulaşmış bulunmaktadır. Giller sekiz yıllık temel eğitimlerini yapabilmeye olanağını buldukları takdirde, gillerin derslerine çıraklık eğitim programlarını koymak daha kolay olacaktır.

Bakan ilâve formasyon talebinin arzdan daha fazla olduğunu doğrulanmıştır. Kendisi, genel teorik eğitim yerine daha kolay algılanabilir ve cazip olan sokulan teknik ve mesleki eğitime öncelik tanımıştır. Bu münasebetle de bu yabancı dil eğitiminin iyileştirilmesi yönünden sarf olunan büyük çabalara net etmiştir. Anadolu liselerinin sayısı 25'den 103'e çıkarılmış ve kurulan komisyon halen yabancı dil sorununu incelemeye devam etmektedir.

Gündemin bu noktası da çok sayıda soruları da beraberinde getirmiştir. *Fransa delegesi*, çıraklık kanununun ana hedefini sormuştur. *İtalyan delegesi* ta dereceli öğretim ikinci kademesi ile yüksek öğretim hakkında bilgi istemiştir. *Avusturalya delegesi*, eğitimin çeşitli kademelerinde mesleki eğitimin nasıl yönlendirildiğini, zanaatlar ustalarının kendi kendilerini nasıl yetiştirdiklerini ve reformlara ücretlerin intibakı için ne gibi önlemlerin alındığını sormuştur. *İtalyan delegesi* ise, daha ziyade kırsal bölgelerdeki eğitim ve öğretim hakkında bilgi istemiştir.

Birçok delegeler de sınavların rolü hakkında sorular yöneltmişlerdir. *Pakistan delegesi*, bunların seçme mahiyetinde olup olmadıklarını sormuş, *İtalyan delegesi* ise, okulların sınava hazırlığına çok fazla önem verdiklerine işareti etmiştir.

Özel öğretim konularında da birçok sorular ortaya atılmıştır. *İtalyan delegesi*, özel okullardaki hızlı mevcut artışı karşısında güdülen resmî politikayı bununla rekabet için kamu sektörünün takviye edilip edilmeyeceğini sormuştur.

Lüksemburg delegesi, genç kız ve kadınların eğitim ve öğrenim progra-

Nihayet İtalya delegesi, yüksek öğrenim adaylarından üçte ikisinin üniversiteye girememeleri halinde bunların durumu ne olacak ve kaç yurt dışında şanslarını deneyecektir? Şeklinde bir soru yöneltmiştir.

Sn. Sezal (Türkiye), özel sektördeki eğitim ile millî eğitim arasındaki rekabetin görüldüğü kadar önemli olmadığını belirtmektedir. Diğer yandan özel okulların ağırlığı fazla değildir. Anadolu ve benzer diğer birçok devlet liselerinde fevkalade sonuçlar alınmaktadır.

Üniversite adaylarından üçte birinin üniversitelere giremedikleri doğrudur, ancak bunların ertesi yıl, daha sonraki ve üçüncü yılda tekrar sınava girme hakları vardır. Aday sayısı artmamaktadır. Sınav sistemi merkezi olup sosya elemineasyona yol açmayan objektif test usulü ile yapılmaktadır. Aileler ve çocuklar eğitim plânı üzerinde titizlikle durmaktadırlar. Sınavlar bir nevi prestij konusu olmakta ve okulların büyük bir bölümü ders programlarının çok yüklü olmasına rağmen, öğrencileri bu sınava hazırlamak için ilâve önlemler almaktadırlar. Sınavlarda başarı elde etmeye yönelik bu baskının kısa sürede düşürülmesi zordur. Kadınlara sağlanan eğitim olanakları fevkaladedir. Ayrıca, genç kızlarda öğrenim başarı oranı çok yüksek olup, üniversiteye girenlerin yüzde 50'sini bunlar teşkil etmektedir. Her ne kadar kız ve erkek öğrenci farklaşması okulun kırsal ve kent-sel bölgelere göre bir değişmekle birlikte, bugün eğitim sektöründe çalışanların yüzde 40'ını, üniversite profesörlerinin yüzde 30'unu ve Sağlık Bakanlığı personelinin yüzde 60'ını kadınların teşkil ettiği unutulmamalıdır. Kırsal bölgelerdeki öğrencilere üniversiteye giriş adaylığına hazırlanmaları için gerekli önlemlerin alınmasına çalışılmaktadır. Bu amaçla öğrencilerden bazıları yatılı olarak okumaktadırlar.

IV

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

Soru 22

İnceleyiciler, öğretmenlerin yetiştirilmesi sorumluluğunun üniversitelere devri ile ortaya çıkan sorunlara dikkati çekmektedirler. Türk yetkililer bu problemlerden ne tür bir durum ortaya çıkarmaktadırlar ve eğitimcilerin tam olarak yetiştirilmeleri için ne tür önlemler almaktadırlar?

Soru 23

Birçok OECD ülkelerinde de olduğu gibi okullardaki eğitim kalitesi Türkiye'yi de meşgul eden en önemli konularından birini oluşturmaktadır. Öğretmenlerin ilk eğitimleri ve formasyonları bir yana bırakılacak olursa, eğitimin düzeyinin iyileştirilmesine yönelik olarak yetkililerin almış oldukları önlemler nelerdir? Öğretmenleri eğitimi ve formasyonu sürekli geliştirme projelerine melekleri süresince dahil etmeyi düşünüyorlar mı?

Soru 24

Mesleki eğitim ve öğretimin gerçek yaygınlaşması ve potansiyeli karşısındaki teorik ve pratik eğitimi üslenen olan gerekli niteliklere sahip yeterli sayıda eğitimcinin bir araya getirilmesinin zorunlu olacağı aşikardır. Bu eğitim günden nereden temin edilecek ve nasıl yetiştirilecektir? İşletmelerde eğitim ile görevlendirilecek profesör ve eğitimcilerin halihazırdaki açığını kapatmak için fiilen ne yapılmaktadır?

Sn. Carneiro (İnceleyici), eğitici sayısının fevkalade olan önemini ortaya koymaktadır. İlk öğretimdeki öğretmen kadrosu 260.000'dan düşük değildir. İnceleyiciler, bakanın konuşmasının başlangıcında öğretmenlerin durumlarının iyileştirileceği yolundaki sözlerini ilgi ile karşılamışlardır. İnceleyici, özel bir dikkat gerektiren dört önemli sorunu formüle etmektedir. İlk olarak temel eğitimi veya formasyonun içeriği ve organizasyonu gelmektedir.

Orta dereceli öğretimin uzatılması bu düzeyde aslında bir genel kültüre iletişim tekniklerine hakim olmaları gereken öğretmenlerin özel bir formasyona da eğitimden geçirilmeleri ölçüsünde özel bir problem yaratmaktadır. Diğer ciddi bir problem de teknik ve mesleki konularda eğitim yapanların eksikliğinden ortaya çıkmaktadır. İkinci husus öğretmenlerin eğitim ve öğretim görevi için

riği ile sınıfta hakikaten gerekli olan teorik ve pratik uygulama arasında yeterli bir ilişki bulunmamaktadır. Örneğin kırsal ortamda öğretim yapacak öğrencilerin çok düzeyli sınıflarda ders verecek şekilde yetiştirmeleri ve beceri kazanmaları gerekmektedir. Üçüncü hususa gelince, bu da hizmet içi eğitimi ilgilendirmektedir. İnceleyiciler, Açık Öğretim Üniversitesi tarafından uygulanan hızlandırılmış eğitim programından çok etkilenmişlerdir. Burada verimli bir program ve rasyonel bir işlem uygulanmaktadır. Bununla beraber, açık öğretim programlarının sınıftaki pedagoji teknolojisini ne oranda iyileştirici yönde etkilediği bilinmemekte ve bunu cevaplayabilmek oldukça güçtür. Zira, burada elde edilen sonuçları doğrulayacak sistematik bir araştırma yapılmamıştır. Genel olarak, pratik becerilerin düzeyini yükseltmek için sürekli eğitimin devamı gerekmektedir. Öğretmenler arasında bilgi alışverişini zenginleştirebilecek olanaklar mevcut mudur? Mükemmel pedagoji merkezleri bu amacın gerçekleşmesine yardımcı olamazlar mı? Dördüncü soru ise kurum başkanları ile her düzeydeki eğitim yöneticileri için yetiştirme kurslarının öngörülmesi gereğine dayanmaktadır.

Sn. Sezal (Türkiye), öğretmen yetiştirme programı ve formunun yüksek önceliğe sahip olduğu, öğretmen temel eğitiminin gözden geçirildiğini, sürekli eğitimin ise geliştirilmesi gerektiği cevabını verdi.

Sentez toplantısında inceleyiciler adına son sözü alan Sn. Prenner, hazır bulunan tüm delegelerin bugün Türkiye'nin gerek siyasi gerek ekonomik ve sosyal yönden ileriye doğru gittiğine şahit olduklarını işaret etmiştir. Türkiye'nin uluslararası işbirliği prensibini ve batı demokrasisi ideallerini benimsemiş olduğu apaçık ortadadır. Bununla birlikte Türkiye'nin daha bir takım sosyal haksızlıkların ortadan kaldırılması gereken ve gelişmekte olan bir ülke durumunda olduğu unutulmamalıdır. Eğitim konusunda ise buradaki tartışmalar sonucu ortaya çıkan başlıca öncelikli konular şunlardır :

Genel eğitim kalitesinin iyileştirilmesi gereği; eğitim ve öğretim olanaklarının daha dengeli ve geniş şekilde yaygınlaştırılması; sistematik bir plânlama ile etkinliğinin artırılması, ilgili herkesin iştiraki ile bir ademî merkeziyete gidilmesi.

Millî Eğtm Bakanı Türkiye'nin OECD'ye dahil bulunmuş olmasına büyük bir değer atfettiğini işaretle, burada yapılan inceleme sayesinde eğitim politikası ile bununla ilgili problemleri daha iyi anlamak fırsatının elde edildiğini belirtmiştir. Bunlarla ilgili söylenecek daha çok şey olmakla beraber birçok konu bu vesileyle açıklığa kavuşturulmuştur. Sistemin ayaklarını oluşturan öğretmenlerin etkinliklerini arttırmak konusu ilk sırayı işgal etmektedir. Bunu takiben, tüm gençleri kapsayacak sekiz yıllık temel eğitim hedefine ulaşılması gerekmektedir. Eğitim ve öğretimin en yüksek düzeylerine ulaşamayanlar için aktif hayata katılmalarını sağlayacak eşit şartlarda bir hazırlık dönemi öngörülmektedir. Bunun için ek kavnakların temini ve mevcutların da en iyi şekilde kullanılmaları gerek-

Üçüncü Kısım

TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİM FAALİYETLERİ

1984 - 1986

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Komisyonu Tarafından Hazırlanan Rapor

I

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN ORGANİZASYONU VE YAPISI MİLLÎ EĞİTİMİN PRENSİPLERİ, HEDEFLERİ VE ÖNCELİKLERİ

Millî eğitime hakim genel prensipler ve eğitimle ilgili yürürlükteki temel yasalar.

Eğitim, Türkiye'de her vakit demokrasiye ve kalkınmaya götüren bir vasiya olarak kabul edilmiştir. Eğitim ve sosyo-ekonomik kalkınma anayasa ve kanunlarla düzenlenmiştir.

Eğitimle ilgili olarak Anayasa şöyle der :

Madda 42. Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tesbit edilir ve düzenlenir.

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlk öğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.

Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.

Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme faaliyetleri yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiç bir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.

Yayma hakkı, Anayasanın 1 nci, 2 nci ve 3 ncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacı ile kullanılamaz.

Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.

Madde 24. Herkes vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

14 ncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi, ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacı ile her ne surette olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

Madde 58. Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilimin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve geliştirmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.

Madde 59. Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.

Devlet başarılı sporcuyu korur.

Madde 131. Yüksek öğretim kurumlarının öğretimini plânlamak, düzenlemek, denetlemek, yüksek öğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için plânlama yapmak maksadıyla YÖK kurulur.

da rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek suretiyle Cumhurbaşkanlığınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan seçilen üyelerden kurulus.

Kurulun teşkilâtı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.

Millî eğitim çerçeve kanunu şu şekilde özetlenebilir :

A. Evrensellik ve eşitlik :

Tüm eğitim ve öğretim kurumları, dil, ırk, cinsiyet ve din farkı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitim ve öğretim sistemi içerisinde hiç bir kişiye veya sosyal sınıfa mensup gruba ayrıcalık tanınmaz.

B. Kişisel ve toplumsal gereksinimler :

Özel veya resmî kurumlar şeklinde olsun, eğitim ve öğretim sistemi toplumun gereksinimlerini karşılayacak ve her bir Türk vatandaşının yeteneği ölçüsünde ve eşit şekilde öğrenim yapma olanağını sağlayacak biçimde teşkilâtlandırılmış olacaktır.

C. Yönlendirme :

Bireyler öğrenimleri süresince ilgi alanları, yetenekleri ve kapasitelerine göre değişik branşlara ve okullara yönlendirilirler. Millî eğitim bu yönlendirmeyi tam olarak sağlayabilecek şekilde organize edilmiş olacaktır. Öğrencileri yönlendirme ve başarılı sonuçlar almalarını sağlamak amacı ile yönlendirme hizmetleri objektif test metodları ve not verme sistemi buna göre tertip ve tanzim edilecektir.

D. Eğitim ve öğretim hakkı :

Her Türk vatandaşı temel öğrenim alma hakkına sahiptir. Vatandaşlar ilgi alanlarına, yeteneklerine ve kapasitelerine göre daha ileri bir eğitimden de yararlanabilirler.

E. Fırsat eşitliği :

Erkek, kadın her vatandaş öğretimde aynı fırsat eşitliğinden istifade eder. Mali olanakları yetersiz başarılı öğrencilerin eğitimlerini arzuladıkları yerlerde sürdürebilmeleri için bunlara leylî mecnî, burs, kredi vs. gibi yardımlar sağlanır.

Özel eğitim ve korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmelerini sağlamak amacı ile özel önlemler alınır.

F. Sürekli eğitim :

Kişilerin genel ve mesleki öğrenimlerinin ömür boyu devamı esastır. Genç nesillerin eğitimi esaslıdır.

G. Atatürk ilke ve inkılapları ile Atatürk milliyetçiliği :

Millî eğitim ve öğretim sistemimizin her düzeyi, kademesi ve uygulaması Anayasa ile öngörülen Atatürk ilke ve inkılapları ile Atatürk milliyetçiliği prensipleri üzerine kurulmuş olup, bu değişmez esaslar dahilinde yürütülmektedir. Burada millî ahlâk ve kültürün (evrensel kültür çerçevesinde) bozulup dejenere olmayacak şekilde korunması, yüceltilmesi ve öğretilmesi esası üzerinde durulmaktadır.

Türk dili öğretimi millî birliğimizin esas unsurlarından birini teşkil etmekte olup, eğitim sistemimizin her kademesinde değerini düşürmeden ve ifrata da kaçmadan uygulanması esastır. Bilgi ve ilmin hizmetinde modern bir dil olarak zenginleştirilmesi için gayret sarf edilmekte ve Millî Eğitim Bakanlığı ile Atatürk Yüksek Millî Kültür, Dil ve Tarih Enstitüsü işbirliği ile bu hedeflere ulaşmaya çalışılmaktadır.

H. Demokrasi öğretimi :

Öğrencileri demokrasi prensiplerine duyarlılık kazandırmak, ülkenin yönetim şekli sakkında bilgi sahibi kılmak, hür, sağlam ve sürekli bir demokrasinin yerleşmesi ve devamı için şart olan manevi değerlere saygılı ve sorumlu tutmak için her tür eğitim hareketlerinde gayret sarfedilmekte; ancak, Anayasada belirtilen Atatürk milliyetçiliğine ters düşecek siyasi ve ideolojik her tür siyasi ve ideolojik propaganda ve günlük politik faaliyet ve tartışmalara her ne sebeple olursa olsun eğitim kurumlarında yapılmasına müsamaha edilmeyecektir.

J. Laiklik :

Laiklik Türk millî eğitiminin temel bir ilkesini teşkil eder. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.

K. İlmi bir yaklaşım :

Her seviyedeki öğretim programları, kurumları ve metodları ile ders araç ve gereçleri en son bilimsel ve teknolojik gelişmelere göre yerel ve ulusal gereksinimleri karşılayacak biçimde sürekli olarak uygulanır. Öğretimde verimin artırılması, geliştirilmesi ve yenilenmesi bilimsel araştırma ve geliştirmenin uygulanması ile mümkündür.

Bilgi ve teknolojinin artırılması ve millî kültürümüzün geliştirilmesi ile görevli eğitim kurumları teçhiz ve takviye edileceklerdir. Bu amaca yönelik her tür çalışma maddeten ve manen teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.

L. Eğitim plânlaması :

Millî eğitim, kişilerin ve toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel gereksinimlerini karşılayacak şekilde plânlanacak ve bu sistemin tekrar yapı-

M. Karma sistem :

Eğitim kurumlarında karma sistem esastır. Ancak, öğretimin cinsi, geç ve şartlarının durumlarına göre bazı okullar münhasıran kızlar ve erkeklere tahsis edilmiştir.

N. Okul ve ebeveynler arası işbirliği :

Öğretim kurumlarının hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla aileler ile okullar arasında sıkı bir işbirliği sağlanmıştır. Bu amaçla okullarda okula aile birlikleri kurulmuştur.

Okul aile birliklerinin kuruluş ve yönetim şekli Millî Eğitim Bakanlığınca yayınlanan bir yönetmelikle tespit edilmiştir.

O. Her yerde eğitim :

Millî eğitimin amaç ve etkinliği sadece öğretim kurumlarında değil, evde, günlük yaşamda, iş ve her yerde ve her fırsatta sürdürülür.

Kamu olsun özel veya gönüllü tüm öğretim kurumları millî eğitim amaçları bakımından Millî Eğitim Bakanlığı tarafından denetlenir.

Millî eğitim ulusal kalkınma, sosyal kültürel ve toplumsal eğitim gereksinimleri doğrultusundaki özel hedef ve amaçları

Ulu önder Atatürk, Türk toplumunun ulvi hedefini belirlerken "Millî kültürümüzü muassır medeniyetin üzerine çıkaracağız" demişti. Nitekim bu hedef Türkiye Cumhuriyeti 1982 anayasasında "Dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip, şerefli üyesi olarak; Türkiye Cumhuriyetinin ilelebet varlığı, refahı, maddi ve manevi mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde..." şeklinde formüle edilmiştir. Bu ulvi hedefe ulaşmak için Türkiye Cumhuriyetinin korunması, geliştirilmesi ve Türk toplumunun kalkındırılması gerekmektedir.

Türk toplumunun millî hedefleri üçüncü beş yıllık kalkınma planında şu şekilde tarif edilmiştir.

- Hayat seviyesinin yükseltilmesi,
- Sanayileşme,
- Dış kaynaklara bağımlılığın azaltılması,
- İşsizlik probleminin çözüm,
- Gelir dağılımının iyileştirilmesi.

Millî eğitimin hedeflerine gelince bunlar millî eğitim çerçeve kanununda toplumun kültürel, öğrenim ve sosyal gereksinimleri ile ulusal kalkınma hedefleri gözönünde bulundurulmak suretiyle genel olarak ve belirgin şekilde formüle edilmiştir.

- A. Türk milletinin her bir ferdi Anayasada belirtilen Atatürk ilke ve ilkeleri ile Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk milletinin, millî ahlâkî, beşerî, fikrî ve kültürel değerlerini benimseyen, bunları koruyan ve yaygınlaştıran, ailesini, vatanını, milletini seven ve onları yüceltmek için her şeyini ortaya koyan, Anayasa dibacesinde belirtilen temel ilkelere, insan haklarına saygılı, demokratik, laik ve sosyal devlet hukukuna bağlı T. C.'ne karşı olan görev ve sorumlulukların bilincinde vatandaşlar olarak yetiştirmek.
- B. Tüm Türk vatandaşlarını yaratıcı, yenilikçi, üretici, fiziki, fikri, ahlâkî, zihni ve psikolojik olarak dengeli, kişilik ve hareketlerinde sağlam, bilimsel yönden dışa karşı açık fikirli, insan haklarına ve ferdi değerlere saygılı, inisiyatif sahibi ve topluma karşı sorumluluk hissi taşıyan fertler yapmak.
- C. Tüm Türk vatandaşlarını mesleki yetenek, beceri ve bilgilerini geliştirmek suretiyle birlik ve beraberlik içerisinde kendi mutluluğu ve toplum refahı için hazırlamak.

Neticede, Türk vatandaşlarını ve toplumu daha mutlu kılmak, hayat standartını yükseltmek, millî birlik ve beraberlik içerisinde sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınma hızına yardımcı olmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir üyesi haline getirmek.

Özetlenecek olursa millî eğitim ve öğretimin hedefi “dürüst bireyler”, “iyi vatandaşlar” ve “kalifiye iş gücü” yetiştirmektir.

Millî eğitim'in amaç ve hedefleri sırası geldiğinde ileriki bölümlerde açıklanacaktır.

Türk millî eğitiminin öncelikli konuları

1984 ve 1986 yılları arasında Türk eğitiminin öncelikli konuları şunlar olmuştur :

- A. Öncelikli ilk konu ilk öğrenim oranını (7 ilâ 11 yaş grubu çocuklarda) yüzde 100'e çıkarmak.
- B. İkinci öncelik teknik ve mesleki eğitimi değerlendirmek. Ancak, 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren toplumdaki yazma-okuma eksiklik oranının düşürülmesinin daha somut sonuçlar getireceği düşünülerek bu konuya ikinci öncelik sırası verilmiştir.
- C. Teknik ve mesleki eğitimin değerlendirilmesi üçüncü öncelikli konuyu teşkil etmektedir. Bu nedenle amaç, 1995 yılına kadar orta dereceli

- D. Üçüncü öncelikli aşamada ise 1995/96 ders yılına kadar orta öğrenimlerine devam edecek olan öğrencilerin yüzde 60'ına sunulacak çok yönlü ders programlarının okutulacağı polivalent, yani değişik branşlarda eğitim yapan okullar sayısının artırılması öngörülmüştür.
- E. Diğer öncelikli konular ise; millî eğitimin kalitesini iyileştirmek için esaslı önlemlerin alınması; teknolojik öğretimin ilk okul düzeyinden itibaren geliştirilmesi; fen, matematik, yabancı dil, Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin ihyası teşkil etmektedir.

ÖRGÜTLENME VE YÖNETİM SİSTEMİ

Türkiye'de yönetim devlet düzeyindeki merkezi sisteme dayalıdır. Merkezi yönetim sisteminin yapısına gelince, bu iller düzeyinde coğrafi, ekonomik ve kamu hizmetleri gereksinmelerine göre sınırlandırılmıştır.

Devlet adına ve o düzeyde icra yetkisi bakanlara aittir. Millî Eğitim Bakanlığı, devlet adına, millî eğitim çerçeve kanununda uygun olarak eğitim ve öğretim hizmetlerinin sonuçlarını her tür eğitim hizmetlerinin murakabesi ve kontrolü ile sorumludur.

Örgütlenme ve yönetim

Türkiye'de halen öğretim sistemi standart içi ve standart dışı eğitimi kapsamaktadır. Standart veya formeliçi temel öğretim (ilk ve orta okullar), standart dışı ise lise ve yüksek öğretim içeriklidir.

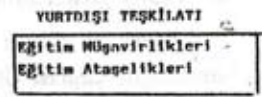
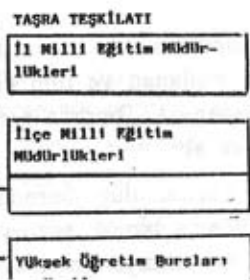
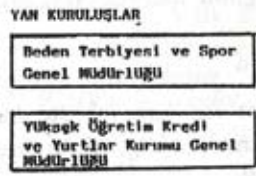
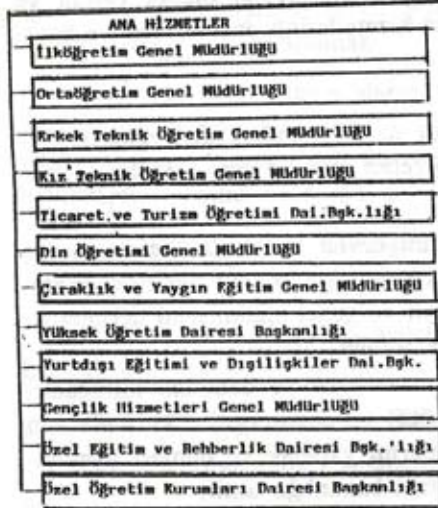
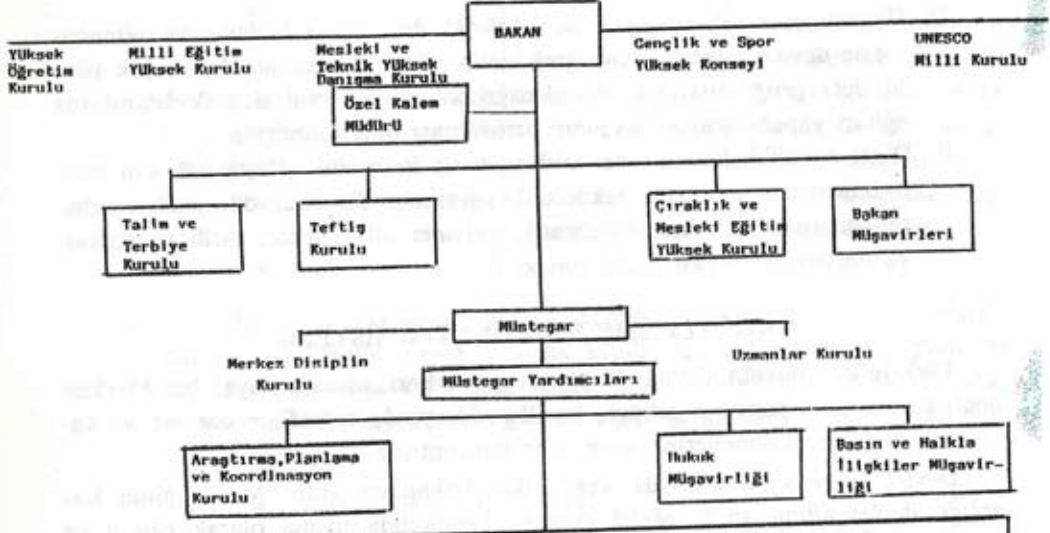
Standart dışı veya biçimsel olmayan, eğitim devlet kuruluşları içerisinde veya dışında organize edilen çıraklık eğitimini kapsamaktadır. Bu öğretim, biçimsel eğitimden geçmiş, yazma ve okuma bilmeyen ve genel eğitimlerini derinleştirmek veya bir mesleki eğitime devam etmek isteyenleri kabul eder.

Millî eğitim, Millî Eğitim Bakanlığının merkeziyeti ve denetimi altındadır. Tedrisat programlarının düzenlenmesi, resmî, özel ve çoklu eğitim kurumlarının çalışmalarını koordine etmek, okul inşaat plânlarını yapmak ve bunları uygulamak, ders araç ve gereçlerini temin etmek görevi bakanlığa aittir.

1 No.lu basitleştirilmiş şemada Millî Eğitim Bakanlığının merkezi teşkilâtının yapısı gösterilmiştir.

Merkezi sistem içerisinde iki tür "danışma toplantısı" yapılır. Biri her yıl bakanlığın çağrısı üzerine toplanan ve tüm eğitim konuları ile ilgili teklifte bulunan Millî Eğitim Komisyonu ki, burada genel olarak kamu ve diğer bazı özel kuruluşların temsilcileri yer alır.

İkincisi ise Öğretim Kurulu olup, burada toplantı süreklidir. Üyeleri bakan tarafından atanır. Komisyonun birçok görevi vardır; tedrisat programlarını, sınavları, ders kitaplarının hemdüzeye getirilmeleri vs. Bununla birlikte kararları

Bakanlık düzeyindeki teftiş kurulu orta dereceli öğretim kurumlarını ve öğretim müfettişlerini doğrudan denetler. Buna paralel olarak, ilk okulların teftiş ve murakabesi ilk öğretim müfettişlerine bırakılmıştır.

Yerel Örgütler

İllerdeki millî eğitim örgütleri Millî Eğitim Bakanı tarafından atanan ancak o yerin valisinin direktifi altında hareket eden millî eğitim müdürleri tarafından teşkil edilirler. Türkiye 67 ilden oluşmakta ve başında birer vali bulunmaktadır.

İllerdeki millî eğitim müdürlüklerinin eğitim konularında karar verme yetkileri az olmakla birlikte, illerin diğer konuları ile iştigal etmektedirler. İlk okulların müfettişleri bulundukları yerel millî eğitim müdürlüklerine bağlıdır. Ancak Teftiş Kuruluna karşı sorumludurlar. Bunlara sadece ana ve ilk okulların denetimi görevi değil, ayrıca yetişkinleri eğitime kurumları, çocuk kütüphaneleri tüm diğer resmî ve özel eğitim kurum ve kuruluşların denetimi de bu yetkililer görev alanına girmektedir. Ayrıca, il düzeyinde yetişkinlerin eğitimi ve ders ar ve gereçleri ve özel eğitim merkezleri ile sorumlu eğitim müdürlükleri mevcut bulunmaktadır.

Daha önce de belirtildiği üzere, Millî Eğitim Bakanlığı eğitim ve öğretim sistemi ile ilgili önlemlerin ve kararların alındığı merkezi teşkil etmektedir. Orta okullar ve liseler aralarında bölgeler arası ilişki kurar ve burada görev yapan her düzeydeki eğitim görevlileri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından atanır.

Bölgelerden daha aşağı olan yörelerde ilçe düzeyinde Millî Eğitim Müdürlükleri mevcut bulunmaktadır.

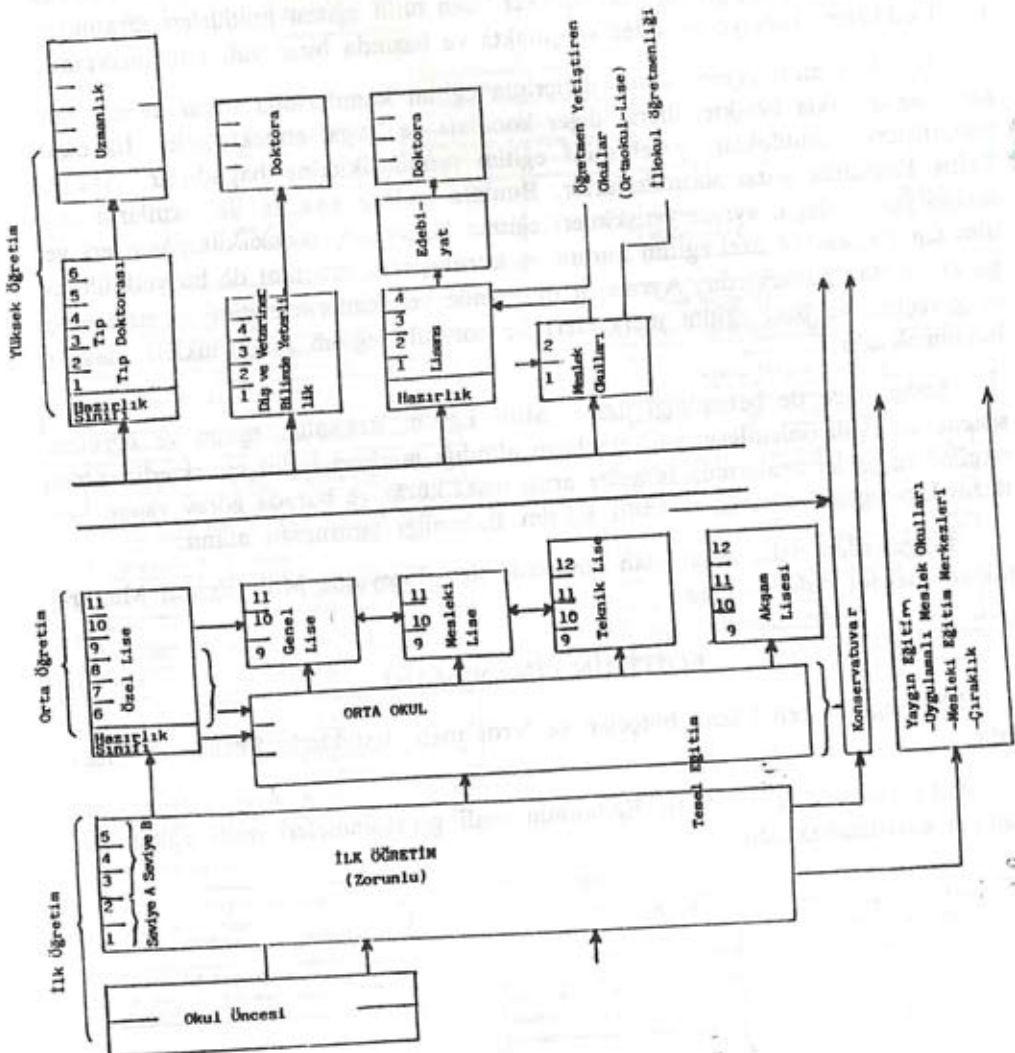
EĞİTİMİN FİNANSMANI

Millî eğitim genel özel bütçeler ve ferdi mali desteklerle finanse edilmelidir.

Millî düzeyde Türk Millî Eğitiminin mali gereksinimleri millî eğitim fonundan karşılanmaktadır.

BUGÜNKÜ EĞİTİM SİSTEMİ

Hali hazırdaki Türk eğitim sistemi, ilk okul öncesi, örgün ve yetişkinler için yaygın eğitim sistemlerini kapsamaktadır. (Bak. Diyagram 2)

A. Okul öncesi eğitim

İlköğretim öncesinde, üç ilâ altı yaş arası çocuklar bir eğitim kurumunda eğitim görebilirler.

“kreş” ve “çocuk yuvaları” Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının denetimi altındadırlar. “Ana sınıfları” ve “Kindergarden”ler Millî Eğitim Bakanlığına bağlıdır.

1. İlk öğretim

B. Örgün eğitim

Türkiye’de “1789 maarif çerçeve kanunu” ile 1973 yılında tekrar ortaya çıkan millî eğitim kavramı artık ilk öğrenimden çok daha öteye gitmektedir.

Temel öğretim kurumlarının düzeni ilk ve orta öğretimi içine alan bir eğitim sistemini kapsamaktadır. Bundan dolayı temel öğretim şu kademeleri kapsamaktadır: İlk ve orta okul. Halihazırda ilk ve orta okulları birleştirmek suretiyle temel eğitimi sekiz yıla çıkarmak için takriben 200 pilot okulda deneme yapılmaktadır. Bu sistem Türkiye’de henüz yeni olduğundan genelleştirmeden bunun pedagojik yönden alternatifli şekilde denenmesi gerekmektedir.

a) İlk okullar

Zorunlu olan ilk öğretim, beş yıl sürmekte ve devlet okullarında ücretsiz yapılmaktadır.

6 yaşını dolduran çocuk ilk okula girmekte ve 11 veya bazı hallerde 14 yaşında burayı bitirmektedir. 14 yaşında okulu bitiremeyenler için yaş limiti 17’dir.

Yeni yapılan bir düzenleme ile 1983/84 öğretim yılından itibaren beş yaşını doldurmuş olan çocuklar ilk öğretimlerine başlayabileceklerdir.

b) Orta okullar

Türkiye’deki orta okullar adet olduğu veçhile 12 ilâ 14 yaş arası gençleri almaktadır. Bunlar mecburi olan ilk öğretimden sonra orta dereceli öğretim arasında üç yıllık bir basamak teşkil etmektedirler. Orta okulların ana rolü ikili olmaktadır; öğrencileri dersleri takibe hazırlamak ve ilk okulda aldıkları bilgi ve göngülerini zenginleştirmek.

Devlet orta okulları karma eğitimli olup, ücretsizdirler.

de ve en az üç yıllık eğitimi kapsayan mesleki ve teknik okullarda yapılmaktadır.

Temel (veya orta) öğrenimini bitiren her öğrenci Türkiye'de ilk öğretimde de olduğu gibi ücretsiz olan liselere girebilir.

a) Genel veya klasik tedrisatlı liseler

Orta okullarda da olduğu gibi, liseler de öğrenciyi belirli bir mesleğe göre eğitmezler fakat yüksek öğretime hazırlarlar. Ancak bunların orta okullar ile esastan bir farkı olup, burada öğrenciler birçok bölümler arasında tercih yapabilmektedirler.

Liselerin ikinci yılından sonra öğrenciler fen veya edebiyat kollarından birini seçerler. Yeni ders programı uygulanan liselerde de öğrenciler bu ders kollarından herhangi birini seçebilirler. Ayrıca, son sınıflarının fen bölümündeki öğrenciler matematik bölümü ile sosyal bilimler bölümü arasında bir tercih yapabilirler.

b) Meslek liseleri

Orta okuldan sonra üç yıllık bir öğrenimi kapsayan meslek liseleri, öğrencileri kendi branşlarında iş hayatına ve yüksek öğretime hazırlarlar; öğretmen okulları, imam - hatip liseleri, ticaret liseleri, sanayi ve meslek liseleri, tarım liseleri vs.

c) Teknik liseler

Teknik liselerde eğitim orta okuldan sonra dört yıldır. İlk öğrenim yılındaki dersler meslek liselerinkinin aynıdır. Teknik liseler öğrenciyi ya iş hayatına ya da yüksek öğretime hazırlar.

Halen bu kuruluşlarda 12 bölüm mevcut olup, mekanik, elektrik, elektronik, metalurji inşaat vs. bunlar arasında sayılabilir.

3. Yüksek öğretim

Türkiye'de üniversite adaylarının sayısı buradaki kontenjanlara oranla yüksek olduğu sürece lise diploması sahibi olupta yüksek öğrenim yapmak isteyenlerin merkezi bir giriş sınavından geçmeleri gerekmektedir. Yüksek eğitim kurumları öğrencilerinden yüksek bir entellektüel düzeyde olmalarını şart koşmaktadır.

Yüksek öğretim birçok alanlarda diploma, lisanüstü ve doktora seviyesindeki fakülte, enstitü ve yüksek okulları kapsamaktadır.

Üniversiteler Yüksek Öğretim Kurulu (YOK) tarafından temsil edilirler.

C. Yetişkinlerin eğitimi

Yetişkinlerin eğitimi, genellikle mesleki ve teknik eğitimle tamamlanamamış veya

ğının yaratılmış olması büyük bir şans eseridir. Buna paralel olarak yetişkinlerin eğitimi toplumun eğitimine yönelik hedeflere de ulaşılması sağlamaktadır.

Yetişkinlere uygulanan eğitim programları bazen standart eğitim sisteminin dahilinde veya haricinde tanzim ve hükümet, millî kurumlar ve gönüllü organizasyonlar tarafından organize edilmektedirler.

Yetişkinlerin genel eğitim, politikalarının tayini ve uygulanması Millî Eğitim Bakanlığının sorumluluğu altındadır. Millî Eğitim Bakanlığı standart eğitim kurumları çerçevesinde her düzeyde herkesin devam edebileceği şekilde örneğin gece eğitimi yapan orta okul ve liselerde gec kursları düzenler ve buralardan sertifika ve diploma alınmasını sağlar. Yetişkinler için açılan bu okulların gayesi buraya devam edenlerin bilgi ve görgülerini arttırmak ve bazen de bunları mecburî olan ilk öğretimi düzeyine yönleltmektir. Kırsal yerleşim yerlerinde kurslar düzenleme için gezici ekipler teşkil edilmiştir. Bu kurslar sayesinde kırsal bölgelerde oturanlar kendileri için faydalı branşlarda eğitilebilmekte, aynı zamanda da genel eğitim ve öğrenim kurslarına da devam etmek olanaklarını bulmaktadırlar.

Bu biçimsel eğitime paralel olarak bakanlık, uygulamalı meslek okulları, kamuya açık eğitim merkezleri, çıraklık eğitim merkezleri ile yetişkinler için eğitim ve öğretim merkezleri gibi eğitim kurumlarını devreye sokmuştur.

Çıraklık eğitim merkezleri

59 çıraklık eğitimi merkezi mevcut olup, bunların 40 adedi sanayi meslek okullarının bünyesinde ve 19'u da kendi mahallerinde faaliyet göstermektedir. 1983/84 ders yılında buralarda 6.700 çırak eğitim görmüştür. Bu tür eğitim 4 sanayi dalında ders görmektedir.

Halk eğitim merkezleri

Tahsillerini bırakan gençler ve ücretli bir iş bulma şanslarını geliştirmek için yetişkinlerin eğitimlerine yönelik 652 eğitim merkezi faaliyet göstermektedir. Etkinlik merkezlerinde temel eğitim, sosyal, kültürel ve mesleki teknik bilgiler verilmektedir. Eğitim programlarının süresi ve düzeyi kişilerin ihtiyacına ve öğretilen meslek branşlarına göre değişmektedir. 1984/85 ders yılında zanaat, ziraat ve yönetimi ders programlarına kaydolananların sayısı 671.523 olmuş, bunlardan 533.150'si kursları sonuna kadar takip etmişlerdir.

Tatbiki meslek okulları

bu tip eğitimi mesai saatleri dışında veya içerisinde eldeki mevcut tesislerin, eğitim kadrosunun ve öğrencilerin durumuna göre yapabilir. Halen 53 uygulamalı meslek lisesinden 49'u meslek liselerinde, dördü de kendi binalarında eğitimlerini sürdürmektedirler. 28 aileye meslek programları uygulanmaktadır. Bu programların yüzde 80'i atölye çalışmalarına dayanmaktadır. Programların süresi 8 ilâ 20 ay arasında değişmektedir. Ayrıca 84 ayrı ders programını kapsayan ve 16 ilâ 256 saat süreli 463 adet uygulamalı kız meslek okulu mevcut bulunmaktadır. Belirli bir bölge halkının isteği ile yeni kurslar da açılabilmekte olup, halen bu tip 37 program uygulama halinde bulunmaktadır.

Yetişkinlere yönelik teknik eğitim merkezleri

Yetişkinlere yönelik iki tür eğitim merkezi bulunmaktadır :

- a) İlk okul diplomasına sahip olanlar için,
- b) Lise diplomasına sahip olanlar için.

İlk gruptakiler aynen uygulamalı meslek okullarındakiler gibi olmakla birlikte buraya kabul edilenlerin yaş grubu 15 ilâ 20 olmaktadır. İkinci gruptakiler ise lise diploması almış olup da yüksek öğretim kurumlarına giremeyen ve sanayiye çalışmayı istemekle beraber ellerinde yeteri kadar meslek bilgisi ve tecrübesi bulunmayanları kapsamaktadır. Her bir eğitim branşının birkaç modülü bulunmaktadır. Kurstaki bu modüllerden birini bitiren erkek veya kıza bir sertifikaya verilir.

Bir meslek branştaki tüm modülleri başarı ile bitirenlere aynen sanayi ve meslek okullarındaki diplomaya eş değer bir diploma verilir. Bu tür programlar 26 meslek lisesinde uygulanmaktadır.

MİLLÎ EĞİTİMDE YENİLİKLER 1984 - 1986 ARASI

Yeni yönelişler

İlk eğitim terimi, temel ve teknik nedenlerden dolayı temel eğitim teriminden daha uygun düşmektedir. İlk eğitim bugün 6 - 14 yaşındaki okullu çocukları kapsamaktadır. Yeniden yapılaşmak için okula başlama yaşı bir sene indirilmiştir. Ayrıca, bu yeni düzenlemeyle ilk öğretim bütün devlet okulları erkek ve kız ayrımı yapılmaksızın vatandaşlar için ücretsiz ve mecbur kılınmıştır. 5 sene olan mecburi eğitim süresinde böylelikle 8 yıla çıkarılmıştır. Bunun beraber, bazı nedenler ve mali sebeplerle, bu yeni sistemin uygulamaya girişi gittikçe artarak yaygınlaştırılması ve 2005 yılında tamamlanması kararı verilmiştir.

1. 8 yıllık ilk öğretim, pratik ve pedagojik programlarının hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

2. Bu yeni 8 yıllık ilk öğretimin gelişmesini sağlamak için araştırma çalışmaları UNESCO'nun işbirliği ile sürdürülmektedir. Ve netice alınınca gerçekte düzenlemeler okullarda yapılacaktır.

3. Orta okullar ilk öğretim bünyesinde birleştirildiler.

4. Bu yeni tedbirler 634 okulu etkilemektedir.

Kırsal kesimde, gece kondularında yaşayan çocuklar için, işçi çocukları ve Türkçesi zayıf çocuklar için, okul öncesi eğitimin gelişmesine büyük bir katkı verilmiştir. Çocuk bahçelerinin sayısı (özel ve devlet) 1984'ten beri 472'ye, ana sınıflarının sayısı 4.300 iken 4.336'ya yükselmiştir.

Okul öncesi sistemi yaymak için teksif edilmiş gayretler, yukarıda açıklanan önceliklerin esasları üzerinde sürdürülecektir. 5 ve 6 yaş gruplarındaki okullu çocukların nisbetini (1983/84 öğretim yılında yüzde üçtür) 1988/1989 yılı kadar yüzde 10'a kadar çıkarma ve böylece eğitim şanslarını büyük ölçüde eleme öngörülmüştür.

16 Haziran 1983 tarih ve 2841 sayılı kanun, mecburi okul yaşını geçiren okuma-yazma bilmeyen vatandaşlara okuma ve yazmayı öğretmeyi veya onları ilk okul seviyesini kazandırmayı ön görmektedir. Bu kanuna göre ilk öğretimi 45 yaşından önce öğrenenlerin okuma-yazma bilmeyen vatandaşlara okuma ve yazmayı öğretmeyi veya onları ilk okul seviyesini kazandırmayı ön görmektedir. Bu kanuna göre ilk öğretimi 45 yaşından önce öğrenenlerin okuma-yazma bilmeyen vatandaşlara okuma ve yazmayı öğretmeyi veya onları ilk okul seviyesini kazandırmayı ön görmektedir.

Yukarıdaki anılan kanundan başka, 14 Aralık 1983 tarih 179 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının rolü ve teşkilâtlanması hakkında çıkarılmış yine bu kararnamenin bazı hükümlerini düzelten 208 sayılı kanun kuvvetinde kararnameler çıkarılmıştır. 1923'te kurulan bakanlık, 1926 ve 1933'te çıkarılmış kanunlarla öngörölmüş maddelere göre teşkilâtlandırılmış ve bu kararnameler ile Gençlik ve Spor Bakanlığı ile birleştirilerek tekrar teşkilâtlandırılmıştır. İyileştirmeye yönelik çalışmalar sürdürölmektedir.

Belirtölmesi gereken diğör önemli bir gelişme profesyonel meslek edinme ve çıraklık kanununun oylanmasıdır.

19 Haziran 1986 yılında yürürlöğö giren bu kanun memleketin el sanatları ihtiyacı için zaruri teknik ve mesleki oluşuma dinamik bir yapı kazandıracak şekilde hazırlanmıştır.

Bu kanun çıraklık yoluyla meslek edinmek veya gençlerden meslek kazanmak isteyenler ile teknisyen derecesi ile değışik dallarda meslek edinmek isteyenlere öncelik vermektedir. Seçölen meslek okullarında alınan meslek eğitiminin uygulaması, eğitim koluna uygun teşkilâtlarda gerçekleştirilir.

Yeni kanun

Yeni kanun aşağıdaki yenilikleri öngörüyor.

- Çıraklığa başlama yaşı 14 olarak tesbit edilmiştir. Okullarını bu yaştan önce bitirenler isterlerse bu tesbit edilen yaşa kadar çırak adayı olarak kabul edileceklerdir.
- Çıraklık süresi mesleğın gereklerine göre 3-4 yıl sürer.
- Çırak adayları ve çıraklar haftada bir gün teorik ve haftada 4 gün uygulamalı dersleri takip ederler. Uygulamalı eğitim gerçek şartlarda, iş yerinde yapılır.
- Meslek liselerinin birinci sınıf öğrencileri okullarında temel yetenek ve teorik bilgileri kazanırlar. Haftada iki gün teorik eğitim ve gerçek şartlar içinde haftada 3 gün pratik çalışma yaparlar.
- Mesleki beceri verecek olan kurslar iş bulmak amacıyla değil, iş alanın ihtiyaçlarına göre düzenlenirler. Onları yeni teknolojiye uydurmak ve uzmanlık seviyesini geliştirmek için derslerin organizesi müteşebbislere düşmektedir. Kurslar özel bilgiye ihtiyacı olanlar için organize edilir. Vılayetlerde meslek eğitiminı ve çıraklığı geliştirmek, yaygınlaştırmak ve plânlamasını yapmak için meslek ve çıraklık kurulları oluşturulmuştur. Bu kurullarda değışik bakanlıkların, sendika ve işveren derneklerinin

g. Bakanlıkça gerekliliğini ortaya koyacak araştırma ve geliştirme faaliyetlerini daha iyi plânlayıp sürdürmek maksadıyla, mesleki ve teknik eğitim geliştirme ve araştırma merkezi kuruldu.

Eğitim yararına alınan tedbirlerin uygulamasında eğitimcilerinin rolünün örneği bilinmektedir. İstihdam edilen 115.968 yeni öğretmen ile görevde olan daha dengeli bir bölüştürme ulaşmak için yurt sathına dağıtıldılar.

Ayrıca, 178.608 görevliye yükselme yapıldı. Öğretmenlerin ücretleri bütçe imkânları ölçüsünde önemli miktarda arttırıldı. Öğretmenler çocuklarının okullara gidişleri ile ilgili olarak birkaç hak ve avantaj aldılar.

Programlar

Son iki yıl içinde birçok yeni program hazırlanmıştır. Özellikle yurt dışındaki işçi çocukları için Türk kültürü ve İngilizce eğitimi, orta dereceli okullar müzik dersleri, lisede coğrafya, millî tarih, mantık, sosyoloji, felsefe ve yurttaşlık bilgisi.

Bu sene 3308 sayılı meslek kazandırma ve çıraklıkla ilgili yeni bir kanun tasarısı oylandı. Bu kanuna uygun olarak, ticari eğitim ve turizmde erkek ve kadın için mesleki eğitim alanında yeni programlar hazırlanacaktır. Müesseselerde mesleki eğitimi göreceklere, yetişkinler eğitimi ve çıraklık yoluyla meslek edinme açığı bulunmaktadır. Önerilmiş programlar arasında, hazır giyim, kuaför, besin teknolojisi, tekstil, grafik sanatlar, seramik sanatsal seramik, otel yönetimi ve turizm bulunmaktadır.

Statüler

Eğitim sisteminin yeniden teşkilatlanmasına paralel olarak statü tekrar gözden geçirildi.

1985/86 öğretim yılında, yönlendirme, özel okullar, liseler, pedagojik ve meslek sınıflarının gelişimi vs. gibi hususlarla ilgili 12 karar yayınlandı.

EĞİTİM SİSTEMİNDE GELİŞME

Sayısal gelişme

1983/84 ve 1985/86 yıllarında okuma nisbeti ilkokullarda % 98.3'ten % 98.9'a, orta okullarda % 43.7'den % 54.4'e liselerde % 26.4'ten % 31.1'e ulaştı.

Okul ve öğretmenlerin sayısal artışı :

1983/84 ve 1985/86 yılları arasında öğretmenlerin sayısı, ilkokullarda 211797'ye (yüzde 1.9'luk artış), orta okullarda 43329'a (yüzde 6.9'luk bir artış), liselerde 89426'ya (yüzde 9.1'lik bir artış) ulaştı.

Aynı devrede, orta okulların miktarı 5130 (yüzde 5.6'luk bir artış),

Değişik konulu halka dağıtılmış kitaplar okuma - yazma alışkanlığını sürdürecektir. Hazırlanmışlardır. Yabancı ülkelere göç etmiş vatandaşlara okuma ve yazmayı öğretmek için, açılmış olan ilgili kuruluşlara, okullara ve fertlere alfabeler, programlar, el kitapları, afişler ve çeşitli dokümanlar gönderildi. Okuma - yazma kampanyasında kullanılmak üzere, bu alfabelerden, programlardan kitap ve ilave dokümanlardan bol miktarda basılarak kursiyerlere öğretmen ve idarecilere parasız olarak dağıtıldı.

Özel olsun. kamu, gönüllü veya bağımsız olsun bütün üniversiteler ve teşkilatlar okuma ve yazma seferberliğinin etkili mütecanis olmasına hizmet etmek için ortak hareket ettiler.

Reklam Kampanyası :

1. Programları tanıtmak ve katılmaları arttırmak için, parasız reklam yazıları dağıtıldı. (mendil, çanta, cep ve duvar takvimleri, kart postal, afiş vs. gibi)
2. Okuma - yazma kampanyası pulu çıkarıldı.
3. Okuma - yazma kursiyerleri kurs sırasında hastahanelerde parasız tedaviden yararlandılar.
4. Okuma ve yazmayı teşvik eden milyonlarca el ilanları basılarak uçaklarla bütün ülkeye atıldı.
5. Yeni yıl ve bayram kartları üzerine sloganlar yazılarak yöneticilere, millî eğitim müdürlüklerine, müdür yardımcılara, yetişkinleri eğitme merkezleri yönetici ve yardımcılara gönderildi.
6. Kursları başarıyla bitirenler parasız yaz tatillerinden yararlanmaktadırlar.
7. Okuma - yazma kampanyasının yayılmasında başarı gösteren teşkilatlara plaketter, kampanya yönetici ve öğretmenlerine üstün çalışmalarından dolayı mükafat olarak şeref belgeleri verildi.
8. Okuma - yazmayı ve ilkökul diploması alınmasını teşvik için kursları izleyenlere bir takım avantajlar elde ettiler :
 - a. Kurs boyunca kursiyerlere öğrenci kartı verildi.
 - b. Yoksul kursiyerlerin çocuklarına liselere girişte kolaylıklar sağlandı.
 - c. Okuma - yazma bilen iş isteyenlere öncelik tanındı.
 - d. Kursiyerlere, kooperatiflerde kullanılabilen ve gübre alımında kullanılan banka kredileri almakta öncelik tanındı.

29 öğretmen orta Doğu Arapça İdaresi Enstitüsünün derslerini takip kını elde ettiler.

273 öğretmen modern diller okulunda Arapça Almanca, Fransızca, lize kurslarına katıldılar.

Anadolu Üniversitesi normal okul diplomalı ilkokul öğretmenlerine : lik iki yıl süreli yüksek dereceli bir programı uygulamaya koydu. Bu t lama 130.000 ilkokul öğretmeni ilgilendirmektedir.

Ayrıca, yabancı dil eğitiminin iyileştirme projesi çerçevesinde, yabancı öğretimin geliştirme projesi çerçevesinde Avrupa Konseyinin işbirliği ile, yabancı dil öğretmenlerine bir hizmet içi eğitim sistemi getirildi. Bu hizmet eğitim 1984'ten 1986'ya kadar devam etti.

Sürekli eğitim faaliyetleri şöylece özetlenebilir :

1. Yaz kursları

1984 yılında iki defa Almanca, İngilizce, Fransızca ve 1985 - 1986 yılında da bir defalık Almanca - İngilizce, Fransızca dil kursları açılmıştır. kursları verenler uzman personeldi. Bu kursların programları eğitim ko yonunca hazırlanmıştır. Programlarda, öğretmenin el kitapları ve uygulamı teorik pedagojik metod üzerinde özellikle önemle durulmuştur.

Ayrıca 1984 ve 1985'te bir özel bankanın parasal desteği ile Boğaziçi Ortadoğu Üniversitelerinde iki kurs düzenlenmiştir.

1986'da yukarıdakilerinin dışında Hacettepe Üniversitesinde de kurs açıldı. Bu kursların herbirinde 150 öğretmen devamlılık arzeden bir eğ gördüler.

2. Mahalli Seminer'ler

Avrupa Konseyi projeleri çerçevesinde 1984 İngilizce, Fransızca ve manca ve 1983'ten 1986'ya sadece Almanca olmak üzere mahalli seminerler zenlenmiştir.

Bu seminerler yabancı dil yeni eğitim metodlarını uygulamayı, sınıfta p tik animasyonlar vermeyi ve pedagoji kitapları tanıtmayı hedefliyordu.

3. Formatör Yetiştirme

Formatör yetiştirme 1983'te başladı ve 1984 ve 1985 yıllarında dev etti. 1984'te Fransızca ve Almanca, 1985'te sadece Almanca öğretmenleri i kurslar düzenlendi. Bu kursların her birine 75 öğretmen katılmıştır.

PEDOGOJİK ARAŞTIRMALAR

Son iki yıl boyunca aşağıdaki araştırmalar sürdürüldü :

1. 12 - 24 yaş arası gençlerin ekonomik ve sosyal problemleri,
2. Anadolu liselerinin ihtiyaçlarının değerlendirilmesi,
3. Yabancı liseleri geliştirme tasarısı,
4. Anadolu lisesi öğrencilerinin sosyo - ekonomik ortamları üzerine anketler,
5. 8 yıllık ilkokul eğitiminin getirdiği sorunlar üzerinde araştırmalar.